

Melih ERSOY

göç ve kentsel bütünleşme

ÖNSÖZ

Raporu sunulan araştırma 1970 yılında ilki yapılan bir çalışmanın tekrarıdır. O tarihte İskilip İlçe Merkezi ve köylerinden Ankara'ya göç edenlerin geçirdikleri değişim sürecini ortaya koyan bir anket çalışması yapılmış ve çalışma ile ilgili iki rapor yayınlanmıştı.

Raporunu sunduğumuz çalışma Ford ve Rockefeller Vakıflarının ortaklaşa destekledikleri "Nüfus ve Gelişme" konularında verilen ödüllerden biri ile mali destek görmüştür.

Bu çalışmanın araştırma ödülü Baş Araştırmacı olarak Dr.Hasan Genççağa ve Araştırmacı olarak Dr.Ayşe Kudat'a verilmiştir. Dr.Hasan Genççağa tarafından anket çalışmaları ve derlenmesi tamamlanan araştırmaya Iris Kapil ve Prof.Paul Stirling danışman olarak katkıda bulundular. Çalışmanın nihai raporu Dr.Melih Ersoy tarafından yazıldı.

Sunulan rapor temel olarak kente göç edenlerin mesken, meslek ve sosyal davranışlarındaki değişimleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma bu değişimlerin zaman içinde ve nesiller arasında nasıl oluştuğunu da ölçmeyi amaçlamıştır.

Vakfımız bu yayını ile Türkiye'de kentleşmenin ulusal gelişmemize katkıları, kentleşen insanların yaşam biçimindeki değişimler ve genelde kentleşme konusunda yapılan tartışmalara katkıda bulunmayı ümit etmektedir. Çalışmanın kamu politikalarının oluşturulmasında ve kent bilimcilere yararlı olmasını dileriz.

Prof.Dr.Gönül Tankut
Mütevelli Heyeti
Başkanı

içindekiler

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V-VI
BÖLÜM 1. ÇALIŞMANIN KONUSU, İZLENEN YÖNTEM, ÇALIŞMANIN PLANI VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ	1-18
1.1. Çalışmanın Konusu	1-5
1.2. Çalışmada İzlenen Yöntem	5-7
1.3. Çalışmanın Planı	7
1.4. Kuramsal Çerçevelere Bir Bakış	7-18
BÖLÜM 2. ANKARA'YA YERLEŞEN İSKİLİP'LI GÖÇMEN NÜFUSUN NİTELİKLERİ	19-50
2.1. Giriş	19-22
2.2. Göçmen Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı	22-30
2.2.1. Hane Başkanlarının Kente Yerleşme Yaşları	22-24
2.2.2. İskilip'li Göçmenlerin Yaş ve Cinsiyet Bakımından Kent Nüfusu ile Karşılaştırılması	25-30
2.3. Deneklerin ve Çocuklarının Eğitim Durumu	31-37
2.4. Aile Yapısı	38-42
2.5. Kademeli Göç	43-44
2.6. Gelir Düzeyi	44-50

BÖLÜM 3. GÖÇMEN NÜFUSUN EKONOMİK YAPISI	51-84
3.1. Ankara ve İskilip'te Meslek Dağılımının Gelişimi	51-59
3.2. İskilip'li Göçmenlerle Ankara Kent Nüfusunun Meslek Dağılımı Yönünden Karşılaştırılması	60-62
3.3. Göçmen Nüfusun Meslek Devingenliği	62-75
3.4. Kentte Kalış Süresi ile Gelir Düzeyi ve Gelir Dağılımı İlişkisi	75-81
3.5. Deneklerin İskilip'teki Mal Varlıklarında Ortaya Çıkan Değişmeler	82-84
BÖLÜM 4. KENTLE BÜTÜNLEŞMENİN TOPLUMSAL İLİŞKİLER VE KÜLTÜREL BOYUTU	85-121
4.1. "Kültürel Bütünleşme" Tartışması	85-91
4.2. Görgül Bulgular	91-92
4.2.1. Toplumsal ilişkiler ve Kentsel Yaşama İlişkin Değerlendirmeler	92-105
4.2.2. Yardımlaşma ve Dayanışma	105-114
4.2.3. Kentsel Örgüt ve Kurumlarla ilişkiler	114-121
BÖLÜM 5. GÖÇMENLERİN KENT MEKANINDA YER SEÇİMİ	122-169
5.1. Giriş	122-124
5.2. Göçmenlerin Ankara'da Yerleştikleri İlk Konut	124-132
5.3. Göçmenlerin Kentte Oturdukları İlk Konutun Niteliği	132-133
	./..

5.4. Kentte Değiştirilen Konut Alanları	133-148
5.5. Gelir-Kira İlişkisi	145-151
5.6. Göçmenlerin Kentte Oturdukları Konutların Niteliğine İlişkin Değişiklikler	152
5.7. Konut Sahipliği	152-159
5.8. Konuta İlişkin Diğer Bulgular	159-160
5.9. Konut-İşyeri İlişkisi	161-170
BÖLÜM 6. SONUÇ VE BULGULARLA İLGİLİ KISA ÖZET	171-178
KAYNAKÇA	179-189
EK	
Görüşmelerde Kullanılan Anket Formu Örneği	190-198

bölüm 1

BÖLÜM 1

ÇALIŞMANIN KONUSU, İZLENEN YÖNTEM, ÇALIŞMANIN PLANI VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Çalışmanın Konusu

Çevre toplumsal oluşumlarda özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası politik ve ekonomik yeniden yapılanmanın beraberinde getirdiği en önemli toplumsal olaylardan birisini kırsal kesimden kentlere göç ve bu göçlerin kent yapıları üzerindeki etkileri oluşturmaktadır. Kentleşme ve göç ülkemizde, özellikle 1950'lerde yepyeni bir ivme kazanan önemini ve güncelliğini bugün de sürdürmektedir. 1935 yılında 100 olarak alınan Türkiye toplam nüfus endeksi 1980'de 277'ye çıkarken , kentsel alanlardaki artış 672 olarak saptanmıştır (Kartal, 1982 : 129). 1980 sayımına göre nüfusumuzun yaklaşık yarısı kentlerde oturmaktadır ve bu oranın 1990'da % 70'e çıkacağı hesaplanmaktadır.

Kırsal alanlardan kentlere göç de önemini sürdürmektedir. Bir hesaba göre yılda ortalama 650.000 kişi kırlardan kentlere göç etmektedir (Danielson ve Keleş, 1978).

Kuşkusuz böylesi çarpıcı bir toplumsal olgu toplum bilim yazınımızda da ayrıcalıklı yerini korumuş ve gerek kentleşme ve gerekse de iç göçler üzerine birçok araştırma ve inceleme yapılmıştır. Biz çalışmamızda önceliği ve ağırlığı bu olgunun daha az değinilmiş bir yönüne, göçmenlerin kentsel yaşama nasıl uyum sağladıklarına ve onu nasıl etkilediklerine verdik.

Hemen belirtmeliyiz ki, araştırmanın özgül ve sınırlı kapsamı Ankara düzeyinde bir genelleme yapmamızı engellemektedir. Ancak, benzer çizgide yapılmış ve yapılacak çalışmalarla, bir dizi varsayımın ampirik düzeyde daha kapsamlı bir temele oturmuş sınamalarını yapmak mümkün olacaktır.

Bu çalışmanın bir özelliği 1960/70 yıllarında finanse edilen bir göç araştırmasının kapsam ve içeriği genişletilmiş bir devamı niteliğinde olmasıdır. 1970 yılında Kapil ve Geçağa tarafından Orta Anadolu'da Çorum iline bağlı İskilip ilçesi ve köylerinden Ankara'ya göç ederek yerleşen 167 ilçe ve 65 köy kökenli denek üzerinde yapılan araştırma sonuçları 1972 yılında İngilizce olarak yayımlandı (Kapil, Geçağa : 1972). On yıllık bir aradan sonra, ilk araştırmada görüşme yapılan deneklerden halen Ankara'da yaşamını sürdüren 186 İskilip'li ile yeniden görüştük. Bir yandan, son on yılda bu deneklerin yaşamında ortaya çıkan değişiklikleri belirlemeye çalışırken, diğer yandan da 1970-1980 arasında kente yerleşen İskilip'lilerden bağlantı kurabildiğimiz 169 denekle görüştük. Böylece eski ve yeni olmak üzere toplam 355 hane ile anket çalışması yapıldı.

Göç ve kentsel bütünleşmeyi inceleme konusu yapan böyle bir araştırmada göç alan ve veren yerleşmeler olarak neden Ankara'nın ve bir Orta Anadolu ilçesinin seçilmiş olmasında ilk araştırmanın sürekliliğinin sağlanması, araştırmayı finanse eden Vakfın ve araştırmacıların Ankara'da bulunmaları vb. nedenlerin yanısıra, adı geçen yerleşmelerin özellikleri de önemli ölçüde belirleyici olmuştur.

1935-1980 döneminde Türkiye toplam nüfusu yaklaşık 3 kat, kentse nüfusu yaklaşık 7 kat artarken aynı dönemde Ankara'nın nüfusunun 15 kat arttığını görüyoruz. Kentin nüfus artış hızı her dönemde Türkiye toplam nüfusunun en az 3 katı olmuştur. 1950'de ülke toplam nüfusunun % 1.4'ü Ankara'da yaşarken bu oran 1980'de % 4.3'e çıkmıştır. Bugün nüfusu

./..

onbinin üzerindeki yerleşmelerde yaşayan her 100 kişiden 10'u Ankara'da oturmaktadır (Kartal, 1982 : 127-133). Daha da önemlisi, bu büyük ve sürekli nüfus artışında önemli payın kente göçmenlere ait olmasıdır. Elimizde kentteki doğal nüfus artışı ve göç ile ortaya çıkan artışı ayıracak kapsamlı istatistik bilgileri yok ; ancak çeşitli araştırmacıların yaptığı kaba kestirimler bu konuda yeterli ipuçları vermektedir. Akçura'ya göre son 20 yılda kentteki nüfus artışının yaklaşık beşte üçü göç ve beşte ikisi doğal artış yoluyla olmuştur. Yazarın 1965 yılı istatistiklerini temel alarak yaptığı kaba kestirimlere göre anılan yılda kent nüfusunun % 30'unu kentte doğanlar, % 70'ini ise kent dışında doğanlar oluşturmaktadır (Akçura, 1971 : 58). AMANPB'nun bulguları Akçura'nın kestirimlerine oldukça yakındır. Buna göre, kent nüfusunun 1955-1970 arasında gözlenen artışında göçün payı % 69.6 ile 76.3 arasında değişmektedir (Aktaran Kartal, 1922 : 133), (Bkz. Çizelge 1).

Çizelge 1.1: Ankara Nüfusunda Artışta "Göç" ve "Doğal Nüfus Artışı" nın Payları

	1955-1960		1960-1965		1965-1970	
	s	%	s	%	s	%
Artış Nedeni						
- Doğal artış	49.000	24.7	73.000	28.7	100.000	30.4
- Göç	150.000	76.3	182.000	71.3	231.000	69.6
Toplam	199.000	100.0	225.000	100.0	331.000	100.0

Kaynak : AMANPB. Aktaran Kartal, 1982.

Göçmenlerin Ankara'da doğan çocukları ile kent bütününde doğal nüfus payının artması ve 1975-1980 sayımında izlenen eğilimin, yani Ankara ili nüfus artışının Türkiye ortalaması düzeyine inişinin olumsuz etkilerine karşın, yine de 1980'lerde kent nüfusunun en az yarısının kent dışında doğanlardan oluştuğu ileri sürülebilir.

./..

Özetle, Ankara, Atatürk'ün, kenti Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın üssü yaptığı 1920'den bu yana sürekli göçe sahne olmuş bir Orta Anadolu yerleşmesi olarak göç araştırmalarında önemini ve özgüllüğünü hep korumuştur.

Kente göç eden nüfusun nerelerden geldiği konusundaki görüşler önemli farklılık göstermemektedir. Kente en çok göç veren, komşu Orta Anadolu illeridir. Akçura'ya göre Ankara'ya çevreden göç etmiş olanlar kentte doğanlara yakındır, diğer bir deyişle kent nüfusunun 1/3'ünü oluşturmaktadırlar.

1980 yılı verilerine göre il düzeyinde Ankara dışı doğumların yarısından fazlası çevredeki Orta Anadolu kentlerinde doğmuşlardır. Nitekim, bir dizi çalışmada da görüleceği gibi göç ile kente uzaklık arasında belirgin bir ilişki söz konusudur (Tekeli 1978 a). Belirli bir doyum noktasına gelinceye kadar, en yakındaki yerleşmelerden başlayarak daha uzaktakilere uzanan bir göç süreci yaşanmaktadır. Orta Anadolu illerinin Ankara'ya gönderdiği göçmenler içinde en büyük payları Çankırı, Çorum, Yozgat ve Kırşehir almaktadır. 1980 yılı sayımlarına göre il düzeyinde doğum yeri Orta Anadolu ili olanların % 16'sı Çorum'ludur. Akçura'nın kestirimlerine göre Çorum ili nüfusunun % 8'i Ankara'da yaşamaktadır (Akçura, 1971 : 58). Diğer bir anlatımla, Çorum ili kentin en çok göç aldığı Orta Anadolu illeri içinde Ankara'ya en çok veren iller arasındadır. İskilip ise 1950'lerden bu yana ilçenin ekonomik temelini oluşturan zanaat üretiminin önemli bir atılım yapamaması sonucu sürekli göç veren, Çorum'a bağlı bir yerleşmedir. İlçenin 1927'de 100 olan nüfus artış endeksi 1970'de Türkiye ortalamasının da altında kalarak ancak 209 olarak gerçekleşmiştir. Çizelge 2'de ilçenin nüfus artışı yıllar itibariyle verilmektedir.

./..

Çizelge 1.2: İskilip İlçesi Nüfusundaki Değişmeler

YIL	TOPLAM	Ş.NÜFUSU	KÖYLER NÜFUSU
1950	66.611	9.908	56.703
1955	71.478	10.889	60.589
1960	55.618	12.210	43.408
1965	60.031	12.400	47.631
1970	67.434	16.129	51.305
1975	72.173	16.588	55.585
1980	72.569	16.846	55.723

Kaynak : Genel Nüfus Sayımları (1950, 1955, 1960, 1965, 1970, 1975) ile 1980 Geçici Nüfus Sayımı Özet Sonuçları

1.2. Çalışmada İzlenen Yöntem

Yukarıdaki bölümde de açıklandığı gibi bu çalışma tipik bir Orta Anadolu ilçesi ve ona bağlı köylerden Ankara'ya göç ederek temelli yerleşenler üzerinde on yıl ara ile yapılan ikinci bir araştırmadır. Çorum iline bağlı İskilip ilçesinin Ankara'ya göç veren yerleşmelerin bir örneğini oluşturduğunu önceki bölümde anlatmıştık. Örneklemeye giren ilçe köylerinin seçiminde ise şu ölçütler kullanılmıştır : 1) Büyüklük ; 1970 yılında İskilip ilçesine bağlı köylerin ortalama büyüklüğü 508 kişi iken bazı köylerde nüfus binin üzerindeydi. Örneklemeye bir büyük köy, 4 ortalama büyüklükte köy ve 3 de küçük köy alınmıştır. 2) İlçe Merkezine Uzaklık ; ilçe merkezi ve dolayısı ile çevre illere olan ulaşılabilirliğin göç üzerindeki etkisigözönünde tutularak örneklemeye hem ilçe merkezine yakın, hemde uzak köyleri kapsayacak biçimde yapıldı. 3) Ekolojik Bölgeler ; Köylerde tarımsal üretimin önem derecesi ile, yerleşmenin dağlık bir bölgede veya ovada olup

./..

olmaması da seçimimizi etkiledi. Her iki bölgede yer alan köylerinde örneklemeye girmesine dikkat edildi. 4) Teknolojik Yapı ; Bir köy büyük ölçekli ve mekanize olmuş modern bir çiftliğe yakın olduğu ve kısmen farklı bir yapı gösterdiği için örneklemeye alındı. Elimizde ilçeye bağlı her bir köyden Ankara'ya kaç kişinin göç ettiğine ilişkin veri olmadığı için örneklemeye giren köylerin seçiminde yukarıda izlenen yöntemle yetinmek zorunda kaldık.

Çalışmada ilçe merkezinde ve seçilen köylerden kente temelli yerleşmek üzere gelenlerden bir örneklem seçme yoluna gidilmeden "tam sayım yöntemi" ile saptanan 355 kişi ile 52 sorudan oluşan anket çerçevesinde görüşme yapıldı. Son ankette 1970 yılında yapılan ilk ankete katılan deneklerin % 80'i ile yeniden görüşebildik. Diğerlerinin ya öldükleri ya da başka kentlere göç ettiklerini belirledik. Tüm çabalarımıza karşın kendileri ile bağlantı kuramadığımız deneklerin oranı ise % 2'dir. Diğer bir deyişle, ilk anketimize katılan ve Ankara'da yaşamını sürdüren İskilip'lilerin hemen hepsi yeni anketimizde de yer aldı. 1970 yılından sonra Ankara'ya temelli yerleşmek amacı ile gelen, yani kentte sürekli bir iş bulmuş, yakın gelecekte İskilip'e dönmeyi düşünmeyen, evli ve çocuklu ise eşi ve çocuklarını kente getirmiş veya yakında getirmeyi düşünen, kentte hemşehri ve akrabalarından ayrı bir evde oturan bağlantı kurabildiğimiz tüm göçmenleri anketimize aldık. Kentte yerleşen İskilip'lileri birbirlerine sorarak belirlemeye çalıştığımız gibi ayrıca İskilip İlçe Merkezi ve ilgili köylere de giderek eksik bilgileri gidermeye çalıştık. Anketlerin yaklaşık yarısı yazar tarafından yapıldı. Araştırmaya ilişkin tüm çalışmalar Türkiye Geleşme Araştırmaları Vakfı tarafından yürütüldü. Anket soruları içinde özellikle, deneklerin kente temelli yerleşmek üzere geldikleri yıldan bugüne dek kişisel yaşamlarında ortaya çıkan önemli değişiklikler ve bunun kişilerin daha sonraki yaşamlarını ne yönde etkilediğini ayrıntılı olarak incelediğimiz 7. soru ayrıca kodlanarak değerlendirildi.

./..

Böylelikle kente yerleşen göçmenlerin iş, konut, gelir ve eğitimlerine ilişkin tüm önemli gelişmeler yaşam öykülerini özetleyen bu soru kapsamında incelendi.

Sorulara verilen yanıtların değerlendirilmesinde göçe ilişkin bazı kuramsal yaklaşımların bir ifdelenmesini yaparken ampirik ve pragmatik bir yöntem izleyerek, kişisel gözlemlerimiz ve derlediğimiz bilgilerle sınırlı kaldık.

1.3. Çalışmanın Planı

Çalışmanın konusunu, izlenen yöntemi ve kuramsal çerçeveyi veren bu girişi izleyen ilk bölüm, Ankara'ya yerleşen İskilipli göçmen nüfusun niteliklerini "marjinal nüfus" bağlamında incelemektedir. Bundan sonraki bölümler göçmen nüfusun Ankara'daki yaşamlarına ayrılmıştır. Deneklerin ekonomik düzeyde kent ekonomisi ile nasıl bütünleştikleri, toplumsal yapı ve kültürel biçimlenmede ne denli bir değişim ve dönüşüm süreci yaşadıkları ikinci ve üçüncü bölümlerde anlatılmıştır. Dördüncü ve görece kapsamlı bölümde, kentte değiştirilen mahalle ve konutlar, oturulan konutların niteliği vb. mekansal konularla İskilipli göçmenlerin Ankara'da karşılaştıkları sorunlar ve düşündükleri çözüm önerileri tartışılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise bu araştırmanın bulguları ilk İskilip çalışmasının sonuçları ile karşılaştırılarak özetlenmiştir.

1.4. Kuramsal Çerçevelere Bir Bakış

Göç konusunda yapılan yüzlerce ampirik incelemeye karşılık bu olguyu genel bir kuramsal perspektife yerleştirme girişiminde bulunan araştırma sayısı sınırlıdır ⁽¹⁾.

(1) Göç kuramları ve politikalarına ilişkin bir tipteştirme çalışması için bkz. Tekeli, 1978.

./..

Nitekim,geçen yüzyıllarda Avrupa'nın endüstrileşmiş ülkelerinden çevre toplumsal oluşumlara yapılan göçler, daha sonraki dönemlerde bu oluşumlardan Avrupa ülkelere yönelen nüfus hareketleri; kişilerin kendi istekleri ile veya zorla göç etmeleri; beceri düzeyi düşük el emeği yanısıra "beyin göçü"; uzun dönemli veya sürekli göçe karşılık mevsimlik göç; tüm bir ulusu veya bir ulus içinde belirli kişi veya kesimleri kapsayan göçler gibi bir dizi süreç farklı bağlamlarda birbirinden kopuk tikel olgular olarak incelenmiş ve sonuçlar çıkarılmıştır. Nüfus hareketlerini yapısal değişimlere bağlı süreçler olarak daha genel bir kuram çerçevesine yerleştirme çabalarının ise sınırlı kaldığını görüyoruz.

Ancak, ampirik çalışmaları da kapsamak üzere göç üzerine yapılan tüm araştırma ve incelemeler belirli bir paradigma ışığında, belirli bir sorunsaldan yola çıkarlar. Bu nedenle göç üzerine yapılan çalışmaları da farklı genel kuramsal çerçevelere yerleştirmek ve böylelikle açık veya kapalı savundukları tezler bakımından aralarındaki temel farklılıkları ortaya koymak yararlı olacaktır kanısındayız.

Toplum bilimde "modernleşme okulu" diye adlandırılan paradigma yakın zamana dek göç üzerine yapılan araştırmalarda en etkin görüş olmuştur. Buna göre, piyasa mekanizmasının müdahalesiz çalışması için gerekli ortamın sağlandığı sistemlerde, göç mekanizması, emek gücünün bölgeler veya daha genel olarak mekansal birimler arasında dengenin oluşmasına katkıda bulunur. Büyüme hızının görece düşük olduğu yörelerden daha gelişmiş yörelere yapılan göç hem emek gücü gereksinimi az olan birinci bölgedeki istihdam baskısını, hem de toprak/emek oranını ve dolaşımı ile verimliliği olumlu yönde etkilemekte, hemde ikinci bölgenin gereksinim duyduğu işgücünü sağlamaktadır.

./..

Zaman içinde, gelişmiş kentsel yöreye yerleşen yeni nüfusun yaratacağı yeni talep azalmış kırsal yörede üretim artışı ve işgücü talebi doğuracak ve böylelikle göç oranı düşecektir. Kırsal kesimde nüfus fazlasının ortaya çıkışı ile bu süreç yeniden başlayacak, uzun dönemde bölgeler arası nüfus dengesi sağlanmış olacaktır. Bu denge kuramına göre, piyasa mekanizmasının çalışmasına dışarıdan bir müdahalenin yapılmadığı durumlarda bölgeler arasında sözü edilen nüfus dengesi sağlanmış olacaktır. Göç, bu çerçevede, dengesizlikleri giderici olumlu bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir.

Bu bakış açısının tipik örneklerinden birisi W.A. Lewis'in "Sınırsız Emek Arzı ile İktisadi Gelişme" adlı makalesinde çizdiği tablodur. Lewis'e göre,azgelişmiş ülkelerde bölgeler arasında varolan dengesizliğin ve giderek azgelişmişliğin ortadan kalkması için bu ülkelerde varolan ve büyük ölçülere varan işsiz ve gizli işsizlerin harekete geçirilmeleri gerekmektedir. "Yeniden üretilebilen sermaye kullanan" kapitalist sektörün gelişmesi ile kırsal kesimin "geçim sektöründe" sifara yakın üretkenlikteki emek fazlası kentlere çekilerek "kapitalist sektör" de çalışmaya başlayacaklardır. Sermaye birikimi artışına koşut olarak büyümesini sürdürecektir olan bu sektör, "geçim sektörünün" emek fazlasını tüketip, ücretler geçimlik düzeyinin üzerine yükselince bu büyüme modelinin sınırlarına dayanılmış olacaktır. Bu aşamada ülkede bölgeler arası nüfus ve ücret dengelemesi sağlanmış olacaktır (Lewis, 1979).

Bu yaklaşıma göre çevre toplumsal oluşumlarda gözlenen yapısal göç olgusunun temelinde bu oluşumlarda birbirinden ekonomik toplumsal ve kültürel bakımlardan tümüyle farklı, görece birbirlerinden kopuk, bağımsız geçmişleri ve farklı dinamikleri olan ikili bir yapının varlığı yatar. Bu çerçevede göç mekanizması anılan dengesizliğin giderilmesine katkıda bulunan olumlu bir nüfus hareketi olarak değerlendirilmektedir.

./..

Göç olgusunu aynı paradigma çerçevesinde, bölgeler arası ücret farklılığına bağlayan ve göçü bu farklılığı ortadan kaldırarak denge durumunun sağlanmasına katkıda bulunan bir mekanizma olarak yorumlayan Todaro'nun önerdiği model ise şöyle özetlenebilir : Kırsal alanlardan kentlere göç iki temel değişkenin fonksiyonudur. Bunlar ; 1) Kent ve kır arasındaki gerçek ücret farklılaşması, 2) Kentte formal kesimde iş bulma olasılığıdır. Bu değişkenlerden kente göçen kişinin kentte "umduğu" kazancın hesaplanması yararlanılacaktır. Todaro'ya göre göç, kent ve kır arasındaki gerçek gelir farklılığından çok, umulan gelir farklılığının bir sonucudur. Todaro'nun rasyonel ekonomik davranış modeline göre, bireyler göç kararını alırken uzun bir zaman perspektifi için yarar/zarar hesabı yaparlar. Bireyler kentte ne kadar süre sonra iş bulabileceklerini ve kent-kır arası ücret farkının belirli bir süre işsiz kalmaya katlanacak düzeyde olup olmadığını değerlendirdikten sonra göçe karar verirler. Modelde "umulan gelir", hem ücret farklılığı ve hem de kentte istihdam olasılığınca belirlendiğinden çevre oluşumlarda kentsel işsizlik % 30-40 düzeyinde olsa bile göç birey açısından rasyonel bir karar olabilmektedir (Todaro, 1968, 1969).

Modernleşme Okulu'nun önde gelen temsilcilerinden Lerner konuya daha farklı bir değişkeni ön plana çıkartarak yaklaşmaktadır. Çevre oluşumlarda merkez ülkelerin egemen kültürel değerlerinin ve tüketim normlarının yerleşmeye başlaması ile kırsal yörenin geleneksel ve durağan yapısına karşı çıkan, modernleşmeye, çağdaş yaşam tarzına kendini uyarlamaya en yatkın dinamik kesimi, bu amaçlarına ulaşma olanaklarının bulunduğu yerleşmeler olarak büyük kentlere göç etmektedirler. Nitekim Lerner çalışmasında kentleşme ile modernleşme kavramlarını eş anlamlı görmektedir. Orta Doğu ülkelerinde yaptığı araştırmada modernleşmenin ölçütü olarak kullandığı dört değişken içinde en önemlisi bu ülkelerin ulaştığı kentleşme düzeyidir. Batı toplumlarının egemen değer yargılarını benimsemiş kırsal yörelerin dinamik kesimi göç yoluyla kentlere yerleşmekte ve böylelikle bireyler açısından kültürel denge koşulları sağlanmış olmaktadır (Lerner, 1964).

Bu paradigmanın denge kuramını geliştirdikleri gerilim modeline uygulayan Kuramcılarda olmuştur. Örneğin Wolpert'in ekolojik modelinde kişiler rahatsızlık ve huzursuzluk duydukları "zararlı çevresel güçlerin" yarattığı gerginliklerin etkisiyle göçederler. Böylelikle de yaşadıkları çevre ile aralarındaki uyumsuzluk ve dengesizlik durumu ortadan kaldırılmış olur (Wolpert, 1966).

Joachim ve Nowotny ise böyle bir yaklaşımın genel bir göç kuramı oluşturulmasında kullanılabileceğini savunmaktadır. Yazarlara göre, göç olgusunun özünde toplumsal ve bireysel sistemler düzeyinde ortaya çıkan gerilimlerin azaltılması isteği yatar. Göç ile bu gerilimler dönüştürülerek sistemin dengesiz bütünlüğü korunmuş olmaktadır (Joachim ve Nowotny, 1981)

Modernleşme Okulu'nun denge kuramı özellikle 1960'lardan başlayarak yoğun eleştirilere hedef oldu. Bölgeler arası dengesizlik ve göçün bu dengesizliği ortadan kaldırmadaki işlevini ilk kez ciddi bir biçimde sorgulayan yazar Myrdal olmuştur. Myrdal yapıtında (Myrdal, 1957) günümüzde emek ve sermaye hareketinin merkezden değil çevreden kaynaklandığını ve bunun çevrenin gelişmesinden çok, yoksullaşmasına, geri kalmasına neden olduğunu ileri sürmektedir. Myrdal'a göre geleneksele ekonomi kuramının özünü oluşturan varsayımlar, özellikle de "denge" nosyonu, gerçek yaşamı açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Nitekim, emek sermaye hareketinin ülkeler ve bölgeler arasındaki gelir dengesizliğini azaltacağı ileri sürülürken, gerçekte bunun tam tersi gelişmelere tanık olunmaktadır. Göç mekanizması da benzer biçimde göçün kaynaklandığı kırsal bölgelerden kentlere bir emek ve sermaye aktarımı sağlayarak mevcut dengesizliğin daha da artmasına neden olmaktadır. Myrdal'ın yanı sıra aynı yıllarda ilk etkin yapıtını yayımlayan Baran (Baran, 1957) ve onu izleyen başta Frank olmak üzere diğer bir çok araştırmacı yeni bir okulun, Bağımlılık Okulu'nun öncüleri oldular. Bağımlılık Okulu'nun ileri sürdüğü tezler Modernleşme Okulu'nun

kalıplaşmış görüşlerini tümüyle yadsır. Dengesizlik, denge kuramının , tekçi görüş, ikililik kuramının yerini alır. Bağımlılık Okulu özellikle Modernleşme Okulu'nun ikililik tezlerine şiddetle karşı çıkar. Çevre oluşumlarda gözlemlenen iki ayrı kesimin gerçekte tek bir tarihsel sürecin, batı sömürgeci sisteminin çevre oluşumlara sızması ile başlayan tek ve aynı bir tarihsel sürecin ürünü olduğu görüşü savunulur. Metropollerle geçmişte en sıkı ilişkisi olan bölgeler bugünün en az gelişmiş bölgelerine dönüşmüştür. Ulusal düzeydeki bu sömürü zinciri çevre oluşumların ulusal sınırları içinde de benzer bir ilişkiler ağı geliştirmiştir (Frank, 1964, 1967) (1).

Diğer bir deyişle, bu zincirin halkaları arasındaki ticari ilişkiler ve özellikle gelişmiş merkezden az gelişmiş kesime sermaye akımı bölgesel ve ülkesel düzeylerde dengesizliği azaltacağı yerde tam tersine güçlendirmiş ve arttırmıştır. Bağımlılık Okulu yandaşlarına göre sözü edilen dengesizlik bu ilişkilerden kaynaklanmaktadır. Göç olgusu da bu çerçevede değerlendirilmektedir. Göçün kaynağı, ülkesel düzeyde gelişmiş metropollerin kırsal alanla olan ve sürekli birincilerin lehine işleyen mekanizmanın varlığıdır. Bu mekanizmaya ek olarak göç ile kırsal alanın insan gücü ve ekonomik artışı daha da büyük ölçülerde kentsel alanlara aktarılmaktadır. Dolayısıyla ile mevcut sömürü zinciri daha da etkin hale gelmekte e bölgeler arası dengesizlik azalmak bir yana daha da keskinleşmektedir.

Bağımlılık Okulu tezlerini benimseyen coğrafyacılar eşit olmayan bölgesel gelişmenin sermaye birikimi için vazgeçilemez bir önkoşul olduğunu ileri sürmüşlerdir (2).

(1) Laclau'nun Frank'ı özeti ve getirdiği eleştiriler için bkz. Laclau, "Latin Amerika'da Feodalizm ve Kapitalizm" Üretim Tarzlarının Eklemlenmesi Üzerine (der) H.C.Keskinok, M.Ersoy, Birey Toplum, Ankara, 1984.

(2) Bu konuda yapılmış çalışmaları özetleyen ve değerlendiren bir inceleme için bkz. Browett, 1984.

Bu araştırmacılar kutuplaşmış bir mekansal yapının varlığının kapitalizm için zorunlu olduğunu, bazı bölgelerin geri kalmışlığının diğer bölgelerde gelişmeyi olanaklı kıldığını savunmuşlardır. Mekana böylesi ayrı ve bağımsız bir güç yüklerken de savunmalarını şu temellere oturtmaya çalışmışlardır : a) Sermaye az gelişmiş bölgelerde emek gücü rezervleri yaratarak emek arzını denetlemekte ve böylelikle de ücretleri belirli düzeylerde tutabilmektedir (Mandel, 1976) ; b) Bölgeler arası dengesiz gelişme eşit olmayan değişim ilişkileri aracılığı ile çevreden gelişmiş bölgelere değer aktarımı sağlamaktadır (Peet, 1981).

Kısacası, Modernleşme Okulu'nun uzun dönemde dışarıdan bir müdahalede bulunmadan çalışması durumunda piyasa sisteminin tüm olumsuzlukları ortadan kaldıracağı ve denge durumuna ulaşılacağına inanan iyimser görüşüne karşılık Bağımlılık Okulu bunun tam tersi bir savla, sistemin mevcut yapısı içinde hiçbir müdahalede bulunulmadan varlığını sürdürmesi durumunda ülkeler ve bölgeler arası dengesizliğin daha da artacak ve dayanılmaz boyutlara ulaşacağını ileri sürmektedir. Son yıllarda yapılan ve daha çok Bağımlılık genel çerçevesini ulusal oluşumlar düzeyinde irdelemeye yönelik çalışmalarda Bağımlılık Tezlerinin sınırlamaları ve eksiklikleri ortaya çıkmaya başladı (Ersoy, 1984). Bu modelde göçün kaynaklandığı, sömürülen ve emek ihraç eden kırsal birimler ile, göçün yöneldiği, sömüren ve emeği çeken metropoller arasındaki tek yönlü ve sürekli ilişki sonunda beklenen, çevrenin belirli bir süre sonra tüm etkinliğini ve varoluş koşullarını yitirmesidir. Laclau modelin kırsal kesimdeki sermaye birikimini gözardı ettiğini veya küçümsediğini ileri sürerken (Laclau, 1984), Portes, ampirik verilerin bağımlı bölgelerin kendilerini ayakta tutabilmeleri yanısıra bu koşullarda büyümeyi de sürdürdüklerini gösterdiğini bildirmektedir (Portes, 1978).

Bağımlılık Okulu tarihçil de değildir. Kapitalizmin çevre ülkelere girişinin ortaya çıkarttığı yeni formasyonların tarihini, emek göçü de dahil olmak üzere çevre ile merkez arasındaki ilişkilerin nasıl değiştiğini incelemeye gerek görmeyen statik bir görüş savunulur. Bu okulun en büyük eksikliği çevredeki tüm gelişmeleri dış dinamiklerle açıklamaya çalışması ve bu nedenle de çevre ulusal formasyonlarda iç dinamiklerin bu yapıları nasıl etkilediğini onları nasıl biçimlendirdiğini anlamamış olmasıdır.

Yine bu okul yandaşı coğrafyacılardan mekana yükledikleri tek yönlü bağımsız güç eleştirilerek, mekanın değil sermaye birikiminin, sermayenin yeniden yapılanmasının, kısacası varolan toplumsal üretim ilişkilerinin yeniden üretimine ilişkin süreçlerin ve mekanizmaların belirleyici olduğu ileri sürülmektedir. Bu çerçevede ele alındığında sermaye, yeniden yapılanması sırasında varolan bölgeler arası dengesizliği kullanıp ondan yararlanabilir. Ancak bu dengesizlik anılan yapılanmanın önkoşulu değildir. Bu araştırmacılar, toplumun mekansal örgütlenmesinde gözlenen eşitsizliklerin kapitalist üretim tarzının talihsiz, ancak kaçınılmaz yan ürünleri olduğunu belirterek Bağımlılık Okulu'nun zorunluluk görüşüne katılmamaktadırlar (Brawett, 1984).

Son yıllarda bu eksiklikleri gideren daha umut verici çalışmaların yapıldığını görüyoruz ⁽¹⁾. Bu çalışmalarda çevre oluşumların yapıları ve bu yapılanmanın tarihi incelenirken iç ve dış dinamiklerin birbirlerini nasıl karşılıklı etkiledikleri ayrıntılı biçimde ele alınmaktadır. Bu çerçevede vurgulanan ilişki farklı üretim tarzlarının birbirleriyle eklemlenme biçimi ve bunun sonuçları olmaktadır. Böylece göç olgusu bireysel davranış modelleri olarak değil farklı üretim tarzlarının kırsal yörelerdeki eklemlenme evre ve biçiminin insanlar üzerindeki sonuçları çerçevesinde değerlendirilmektedir.

(1) Bu çerçevede özgün yazılardan oluşan bir derleme için bkz. (drl) Ç.Keskinök, M.Ersoy, Üretim Tarzlarının Eklemlenmesi Üzerine.

Bilindiği gibi kapitalist üretim tarzında işçiler "makinaların bir eki" ve uzantısı gibidirler. Benzer anlamda feodal üretim tarzında da doğrudan üreticinin kendi üretim koşullarından, öncelikle toprak ve iş aletlerinden ayrı bağımsız bir varoluş biçimi düşünülmemelidir. Toprak üzerinde "fiili bir tasarruf hakkı" olan doğrudan üretici "kendi üretim koşullarına yapışık" bir varlıktır. Ne emek gücü ne de emeğinin ürünleri metalaşmıştır. Bu nedenle de ücretli emekten tümüyle farklı bir konuma sahiptir (Oyan, 1983). Benzer sonuç farklı bir bağlamda soy üretim tarzı için de geçerlidir. Bu üretim tarzında da kabile veya klanın bir üyesi olarak varolan, toplumsal varoluşunu ondan ayrı düşünemeyen onun bir eki durumundaki kabile üyesinin de birey olarak bağımsız bir kişiliği olamayacağı açıktır.

Kısacası, kapitalizm öncesi tarzlarda emek gücünün özgürlüğü bir dizi ideolojik, kültürel ve politik araçla engellendiği için çevre toplumsal oluşumlarda kapitalist ve kapitalizm öncesi tarzların eklemlenmesinin ilk evrelerinde (merkantil evre) iki farklı tarz göçe gerek olmadan bir arada yaşamak durumunda kalmışlardır.

Ancak bilindiği gibi emek gücünün bir meta olarak özgürce satılıp alınması kapitalizmin vazgeçilmez önkoşuludur. Bu nedenle de kapitalizme geçiş aşamasında ve kapitalizmin çevre oluşumlarda başat tarz olarak yerleşmek üzere yayıldığı ikinci evrede (sömürgeci evre) özgür emeğin ve dolaşımı ile göçün canılcı bir işlevi vardır. Kapitalist üretim ilişkilerinin yerleşmesi için emek gücünün gereken zamanda, gerektiği miktarda ve gereken yerde bulunabilmesi gerekir. Merkezde bu evrim kırsal feodal üretim tarzının çözülmesi ile sağlanırken çevre oluşumlarda kırsal yörelerdeki emek gücü zorla yerinden edilerek kentlere göçe ve fabrikalarda, maden ocaklarında çalışmaya zorlanmıştır (Arrighi, 1970). Ancak bazı örneklerde eklemlenmenin özgül biçiminin bu oluşumlarda göçün kırsal kesimdeki kapitalizm öncesi tarzların çözülüp dönüşmelerini kolaylaştırmaktan çok bu tarzların yaşamlarını yapay biçimde de olsa sürdürüp güçlendirmelerinin maddi temellerini sağladığına da tanık oluyoruz (Bkz. Standing, 1981).

Bugün ulaşılan evrede ise artık kapitalizmin egemen üretim tarzı olması nedeni ile kırsal kesimin üretim araçlarından yoksun kesimi kırdaki iş olanaklarının sınırlılığı nedeni ile emek gücünü daha rahat satabileceği kentlere göç etmektedir. Kısacası, kırdan kente göç kapitalist üretim tarzının ulusal ölçekte yaygınlaşmasına ve başatlık kazanmasına önemli ölçüde katkıda bulunan bir olgu olarak incelenmelidir.

Görüleceği gibi yeni çalışmalar farklı göç biçimlerini tek bir genel çerçevede açıklamak bakımından daha umut verici bir model geliştirilmesine uygun görülmektedir. Ancak, hemen belirtelim ki yeni yaklaşım henüz kapsamlı bir kuram oluşturacak düzeye gelmiş değildir.

Bu çalışmada ağırlık göçmenlerin kentle bütünleşmelerine verildiğinden, göçün nedenleri ve gelişimi çalışmamızın kapsamı dışında kalmaktadır. Ancak hemen belirtmeliyiz ki bütünleşme kavramına yüklenen içerik üzerinde de farklı görüşler ileri sürülmektedir. Örneğin Modernleşme Okulu'nun benimsediği bütünleşme kavramı teleolojik bir anlam içerir. Bu yaklaşım kentlilerin - açıkça belirtilmemesi - ne karşın küçük kentsoylu kesimin - ulaştığı ideolojik, politik ve ekonomik yaşam tarzını kentten kıra göçedenlerin ileride ulaşacakları bir ideal durum olarak görmektedir. Diğer bir anlatımla, kentle bütünleşmelerinin düzeyi göçmenlerin ne denli benzer bir yapı oluşturabildikleri veya anılan yaşam tarzı ve ilişkiler ağına hangi ölçüde girebildikleri ile ölçülmektedir. Bu anlamda bütünleşme "modernleşme" diye adlandırılan bir evrim sürecinin alt evrelerinde bulunan bir nüfus grubunun (göçmenler) dönüşüm geçirerek busürecin üst evrelerine ulaşmış kentsoylu kesime benzemesi, onunla birleşmesi, aynılaşması olgusudur.

./..

Bağımlılık Okulu'nun çıkış noktasını ise çevre oluşumlarda anılan anlamda bir bütünleşme sürecinin gerçekleşmeyeceği savı oluşturur. Böylelikle tartışma kavramın teleolojik içeriğinden çok, anılan sürecin çevre oluşumlarda gerçekleşme olasılığına yöneltmiştir. Bağımlılık Okulu'na göre, çevre oluşum kentlerinde gözlemlenen bu farklılığın kaynağı, çevre ile merkez ülkeler arasında varolan bağımlılık ve sömürü ilişkilerinde aranmalıdır. Anılan ilişkiler varolduğu sürece toplumun farklı tabakaları arasındaki uçurumlar artacak ve "marjinalleşme" kalıcı bir olgu olarak daha da geniş toplum kesimlerine yayılacaktır. Dolayısı ile evrim bütünleşme değil, marjinalleşme yönünde gelişecektir.

Eklemlenme ise bütünleşme kavramından farklı bir içerik taşır. Bütünleşmede birbirinden bir dizi nitelik bakımından farklılık gösteren iki kesimden birisinin diğerine dönüşmesi ona benzemesi, onunla aynılaşması inceleme konusu olurken eklemlenmede bu kesimlerin birlikte oluşturdıkları sentezin yapısının araştırılması ön plana çıkmaktadır. Yeni bileşimde kent kültürü ideolojisi ve ekonominin başat unsurlar olmasına karşılık göçmenlerin kırdan taşıdıkları, beraberlerinde getirdikleri kültürel, ideolojik ve ekonomik öğelerde varlığını sürdürmekte ve böylelikle birbirlerini karşılıklı etkileyen yepyeni bir eklemlenmiş kentsel yapı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de araştırmada ağırlık ve öncelik bu yeni oluşumun iç dinamiklerine, karşılıklı etkileşim süreçlerine kaydırılarak olguya farklı bir sorunsaldan yaklaşılması önerilmektedir. Kanımızca gerek göç olgusunun ve gereksede göçmenlerin kentte sürdürdükleri yaşam tarzının böylesi bir sorunsaldan incelenmesi daha kapsamlı bir kuramsal zeminin geliştirilmesine ciddi katkılarda bulunacaktır.

Bu araştırmada izlenen çerçeveyi ana çizgileriyle belirleyen ise Ankara'da yerleşen İskilip'li göçmenler üzerine Genççağa ve Kapıl tarafından yapılan ilk çalışma olmuştur. Benzer soruların yereldiği yeni ankete verilecek yanıtlar kentte kalış sürelerinin artışı ile bu konularda deneklerde

./..

ne yönde bir gelişme olduğunu saptamaya çalıştık. Böylelikle uzun bir zaman dilimini kapsayan dönemde kent yaşamının göçmenlere ne verdiğini, onları ne derecede kentle kaynaştırdığını inceleyerek Modernleşme ve Bağımlılık Okul'larının ana tezlerini bu örnek olayda irdelemeye çalıştık. Bu çerçevede çalışmamızda sinamaya çalıştığımız temel varsayımlar şöyle özetlenebilir :

1. Göç, Modernleşme Okulu yandaşlarının varsaydığı gibi sistemde denge durumuna ulaşılmasına katkıda bulunan bir mekanizma olmaktan çok, Bağımlılık Okulu'nun ileri sürdüğü gibi göç veren yörenin aleyhine işleyen insan gücü açısından onun verimli kaynaklarını tüketen bir süreçtir.

2. Kentle bütünleşme tek yönlü olarak göçmenlerin kentte var olan ekonomik ve kültürel sistemi olduğu gibi benimsemesi değildir. Bu süreçle farklı kültürel ve ekonomik yapıların birbirlerini karşılıklı etkilediği, eklemelenmiş bir kent sistemi oluşmaktadır.

3. Kentte kalış süresi sistemin yapılarının izin verdiği sınırlar içinde göçmenlerin ekonomik yaşamlarını gerek gelir düzeyleri ve gerekse de kentte tutulan işler yönünden olumlu yönde etkiler. Oturulan semt ve konut niteliğinde de benzer biçimde olumlu gelişmeler olur.

Oldukça özgül ve sınırlı bir alan çalışmasının ampirik verilerinin anılan varsayımları sinamak için yeterli olmadığının bilincindeyiz. Bu alanda yapılacak yeni ve daha kapsamlı kuramsal ve ampirik çalışmalar Ülkemiz kentlerinin ekonomisi, kültürü ve de politikası ile özgün yapılarının kavranmasına katkıda bulunacaklardır.

bölüm 2

BÖLÜM 2

ANKARA'YA YERLEŞEN İSKİLİP'Lİ GÖÇMEN NÜFUSUN NİTELİKLERİ

2.1. Giriş

Çalışmanın bu bölümünde Ankara'ya yerleşen İskilip'li göçmenleri yaş, eğitim, hane büyüklüğü vb. nitelikleri yönünden inceleyeceğiz. Göç araştırmalarında böyle bir inceleme iki bakımdan gereklidir. Birincisi, göçmenlerin geldikleri yöre nüfusunun rastlantısal bir örneğini, tipik bir kesitini oluşturup oluşturmadıkları sorusuna verilecek yanıtla ilintilidir. Bu açıdan uluslararası düzeyde yapılan araştırmaların büyük bölümünün ulaştığı sonuç olumsuzdur. Yani, göçmenlerin göç ettikleri yerleşmenin görece genç nüfusunun oluşturduğu eğitim düzeyi yüksek, dış dünya konusunda en çok bilgisi olan, gelir düzeyi yüksek bir kesimden geldikleri saptanmıştır (IDRC, 1977 : 83).

Göçmenlerin kişisel niteliklerinin bilinmesi göçün belirleyicilerini anlamakta araştırmacılara ışık tutacağı gibi, göç olgusunun göç veren ve alan yerleşmelerin toplumsal ekonomik ve kültürel yapılarını ne yönde etkileyeceği konusunda da daha sağlıklı kestirimler yapmamıza yardımcı olacaktır. Kuşkusuz, bu çalışmanın kapsamı yukarıda sözü edilen konularda genellemeler yapabilecek denli geniş değildir. Ancak kendi sınırları içinde de kalsa bu soruların sorulması ve yanıtlanması nın yararlı olacağı kanısındayız.

Araştırmanın bir ucunu göçmen nüfusun niteliklerinin göçün kaynaklandığı yerleşmenin nüfus yapısı ile karşılaştırılması oluştururken diğer ucunu göçün yapıldığı kent olan Ankara kent nüfusu ile karşılaştırılması içermektedir. Burada temel soru Bağımlılık Okulu'nun ileri sürdüğü gibi göçmen nüfusun kentin "marjinal" bir bölümü olup olmadığıdır. Diğer bir deyişle, göçmenlerin Ankara kent nüfusundan niteliksel olarak farklı bir kesim oluşturup oluşturmadığıdır. Kuşkusuz böylesi bir sınamada, kentte belirli bir süredir yaşamakta olan göçmenlerin kentli nüfus ile karşılaştırılması daha anlamlı olacaktır. Ancak, kentte kalış süresinin göçmenlerin yaşamlarını hangi yönde ve nasıl etkilediği diğer bölümlerde inceleneceği için bu çalışmada anketin yapıldığı yıl (1979-80) Ankara'da olan ve anket kapsamına giren tüm İskilip'lilerin belirli nitelikleri Ankara kent bütünü için bulunan ortalamalarla karşılaştırılacaktır. Burada anımsanmasında yarar gördüğümüz nokta, anket kapsamına giren İskilip'lilerin yarısından fazlasını 1971 sonrası kente yerleşen yeni göçmenlerin oluşturduğudur.

Çalışmamızın bulgularını özetlemeden önce, "marjinalizm" veya 1970'lerden sonra anıldığı biçimiyle "informal sektörde" çalışan nüfusa ilişkin çevrel toplumsal oluşumların kentsel alanlarında yapılan araştırmalardan söz etmek istiyoruz. Anılan kavramların ortaya çıkışı ve gelişmesine ilişkin yazının bir başka çalışmada (Ersoy, 1982) ayrıntılı biçimde incelendiğini belirterek burada birçok yazarın benimseydiği genellemelere değinmekle yetineceğiz.

Önceleri Latin Amerikan kentleri üzerine yapılan çalışmalarda bu kentlerde gecekonduların yer aldığı mekan kesimleri için kullanılan "marjinal" terimi kısa

./..

sürede salt, mekansal çalışmalarda değil, kentlilerin ve özellikle gecekondualarda yaşayan nüfusun niteliklerini konu alan toplum ve davranış bilim araştırmalarında da kullanılmaya başlandı.

Toplum bilimcilerle ruhbilimciler gecekondu nüfusun kentselyaşam biçimine uyarlama sürecinde karşılaştıkları kişilik ve kültür sorunlarını incelerken, iktisatçılar bu kesimin ekonomik kalkınmadaki rollerine ve işsizlik sorunlarına, politik bilimciler ise "marjinal kitlelerin" yerel ve ulusal düzeylerde karar verme mekanizmalarına katılımına ilişkin konularda araştırmalar yaptılar. Ancak, hemen belirtmeliyiz ki tüm bu araştırmacıların ana soruları "marjinal nüfusun" kentle bütünleşme sorunu çevresinde yoğunlaşmıştır. Diğer bir anlatımla, ana varsayım "marjinallerin" kentin mekansal olarak içinde yaşayan, ancak kentle bütünleşememiş, kentlilerin paylaştığı geçerli toplumsal değer yargılarının, kültürel oluşumlarının, politik değerlerinin ve ekonomik yaşamının dışında kalmış bir nüfus oluşturduğu yönündedir (Perlman, 1973) ve bu özellikleri ile de modernleşme sürecinden bir sapma olarak nitelendirilirler.

"Marjinal nüfusun" "informal" denilen ve belirli özellikleri (1) olan aktivitelerde çalıştıkları öne sürülmüştür.

"Marjinal nüfus" un bir dizi niteliğinden söz edilirken "göçmenlik statüsü" de bunlar arasında sayılır. Bazı yazarlar "informal kesim" aktivitelerinin kente yeni

(1) ILO, Kenya Misyonunun raporunda belirtilen özellikler şunlardır : "Giriş kolaylığı olması, yerli kaynaklara dayanması, aile işletmeleri olması, küçük ölçekli, emek-yoğun ve uyarlama teknolojileriyle çalışması, becerilerin çiraklıkta öğrenilmesi" (ILO, 1972 : 6)

./..

yerleşen göçmenlerin kent ekonomisine girişinde bir kanal olduğunu ileri sürmektedirler (Merrick, 1976 : 345). Todaro ve Harris'in modelinde "informal kesim" göçmenlerin kentte formal işlere geçiş öncesinde kullandıkları bir sığırama taşıdır. Bazı araştırmalar bu kesimde çalışan işçilerin çok büyük bir bölümünü göçmenlerin oluşturduğunu göstermiştir (Sethuraman, 1977 ; Geertz, 1963 ; Mazumdar, 1979).

Diğer bir anlatımla, göçmenlik statüsü ile, kentin "marjinal nüfusunun" bir bölümünü oluşturmak arasında sıkı bir ilişki olduğu savunulmaktadır. Çalışmamızın bu bölümünde bir yandan İskilip'li göçmenleri toplumsal ve ekonomik nitelikleri yönünden - yaş, eğitim, aile yapısı, gelir durumu vb. - geldikleri yörenin nüfusu ile karşılaştırırken, diğer yandan da Ankara kent nüfusunun ne derece "marjinal" bir kesimini oluşturduğunu araştıracağız.

2.2. Göçmen Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

2.2.1. Hane Başkanlarının Kente Yerleşme Yaşları

Kente göç edenlerin hangi yaş gruplarında kümелendikleri konusu iç göçler yazınında en sık rastlanan genellemelerden birisini oluşturur. Buna göre, göçmenlerin çok büyük bir bölümünü 15-25 yaş grubunda yer alan genç nüfus oluşturmaktadır (Wen Lang, 1972 ; Flinn ve Cartano, 1970 ; Byerlee, 1972 ; IRDC, 1977 ; Kartal, 1978).

Çizelge 2.1 ve 2.2'de İskilip'li hane başkanlarının kentte kalış sürelerine göre yaş ortalamaları ile kente yerleşme yaşları verilmiştir. Çizelgelerden de görüleceği gibi her dönem için deneklerin kente temelli yerleşme yaş ortalamaları 20 ile 30 arasında değişmektedir. Toplam

nüfus içindeki payları her dönemde oldukça düşük bir yer tutan çok genç ve yaşlıların oluşturduğu yaş grupları oranının yeni göçmenlerde daha da azalarak % 5'in altına kadar indiğini görüyoruz. 20-44 yaş grubunun toplam içinde payı ise sürekli artarak yeni göçmenlerde toplam deneklerin 3/4'ünden fazlasını kapsayacak kadar büyümüştür. Kentte kalış süresinin artışı ile deneklerin kente temelli yerleşme yaşları ters orantılı olarak değişmektedir. Başka bir anlatımla, 1971-1979 arası kente yerleşen İskilip'lilerin % 77'si 20-44 yaş grubunda yer alırken, 1960 öncesinde bu oranın % 66 dolayında kaldığını görüyoruz. Çizelge 2.3'de 1975 ve 1980 yılları itibarıyla 20-44 yaş grubunun Türkiye, Ankara ve İskilip yaş piramitleri içinde oranları verilmiştir. Bu veriler yukarıdaki bulgumuzu tümüyle destekler niteliktedir. Göç veren kent olarak İskilip için 20-44 yaş grubu oranı Türkiye ortalamasının altında kalırken göç alan kent Ankara'da bu oranın Türkiye ortalaması üzerinde gerçekleştiğini görüyoruz. Diğer bir deyişle, göç veren yerleşmede çalışabilir nüfusun en verimli kesimi erozyona uğrarken, göç alan kentte aynı kesimde bir şişme ortaya çıkmaktadır.

Elimizde İskilip'li göçmenlerin Ankara'ya çalışmak için ilk kez ne zaman gelip ne kadar süre ile kentte kaldığına ilişkin ayrıntılı bilgi olmaması nedeni ile Kartal'ın (Kartal, 1972) deneklerin kente ilk kez geliş ve temelli yerleşmek üzere göç ediş yaşları arasındaki farklılıklar ve nedenlerine ilişkin açıklamalarına bir eklemede bulunamayacağız. Ancak - eğitim amacı dışında - kente temelli yerleşmek üzere İskilip'ten ayrılan göçmenlerin tipik özellikleri şöyle özetlenebilir :

% 90'ı askerliğini tamamlamıştır. Yarıdan fazlası evlenmiş, tümüne yakını ya henüz kasabada yeni ev acamamış ve baba evinde yaşamaktadır ya da baba evinden ayrılmış en çok 1 yıl olmuştur. Bireylerin askerlik ve evlilik gibi yaşamlarında önemli değişikliklerin gerçekleştiği bu evrede

karşılaştıkları en temel gereksinim düzenli, istikrarlı ve güvenli bir iş bulmak olmaktadır. Ancak, geleceğin göçmenlerinin yarından fazlasının İskilip'te yaşadıkları süre içinde hiç bir meslek deneyimleri olmamıştır. İş deneyimi olanların ise % 65'inin bağımsız bir işyeri yoktur. Bu kişiler İskilip İlçe Merkezinde yaşıyorlarsa büyük bir olasılıkla ya orta öğrenimlerini tamamladıktan sonra askere gitmiş ve döndükten sonra henüz ilçede kendine uygun bir iş bulamamışlar, ya da - öğrenim yapma olanakları olmamışsa - bir küçük işletmede çalışarak ve kalfa olarak yaşamlarını kazanmaktadırlar. Kırsal kesimde ise öğrenim yapmayanların mal sahibi ya da ortakçı oldukları tarımsal aile işletmelerinde ailelerine yardımcı olduklarını görüyoruz.

Kısacası, göçmenlerin İskilip'te en temel gereksinimleri olan düzenli, istikrarlı ve güvenli bir iş bulma olanakları olmadığı gibi, gelecekte de bu tür bir olanığın sağlanma olasılığı oldukça düşük görülmektedir. Nitekim deneklerin kente göç nedenlerinin verildiği Çizelge 2.4'deki döküm bu açıklamamızı tümüyle destekler niteliktedir. Göçmenlerin % 68'i göç nedeni olarak ekonomik sıkıntıyı göstermişlerdir. Kente, eğitim amacı ile yerleşenleri veya atanma ve hastalık gibi nedenlerle göç edenleri çıkarttığımızda, kalan deneklerin % 63'ü için kentte temelli yerleşme gerekçesi, ilçede iş bulamama, gelir düzeyinin düşüklüğü vb. ekonomik nedenler olmaktadır.

Özetlersek, göçmenler kente yerleşme yaşları bakımından çok genç ve yaşlıların oluşturduğu yaş gruplarının dışlandığı ve kişilerin yaşamında en verimli kesimi kapsayan 20-44 yaş grubunda yoğunlaşan bir yapı göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında verimli yaş grubundaki işgücü yönünden göç veren yerleşmenin önemli bir kaynağı göç aracılığı ile kente aktarılmış olmaktadır.

./..

2.2.2. İskilip'li Göçmenlerin Yaş ve Cinsiyet Bakımından Kent Nüfusu ile Karşılaştırılması

İskilip'li hane başkanlarının kente temelli yerleştikleri zaman hangi yaş grubunda oldukları ve bunun İskilip ve Ankara kent nüfusu yaş piramitleri ile karşılaştırmasını verdikten sonra şimdi de araştırmanın yapıldığı yıl deneklerin ve ailelerinin birlikte oluşturdukları İskilip'li göçmen nüfusunu yaş ve cinsiyet yönünden inceleyerek Ankara kent nüfusu ile karşılaştıracaktır.

Böyle bir karşılaştırma, "göçmenlerin kentin marjinal nüfusunun bir bölümünü oluşturduğu" na ilişkin Bağımlılık Okulu tezinin, örnek çalışmamız verilerince ne denli desteklendiğini araştırmak için gereklidir.

Çizelge 2.5'de anketin yapıldığı yıl Ankara'da oturan ve anket kapsamına giren 356 hanede yaşayan 1478 İskilip'linin yaş ve cinsiyet yönünden dökümü verilmiştir. Çizelgeden görüleceği gibi kentteki İskilip'li nüfus çok genç ve yaşlıların oluşturduğu yaş grupları bakımından Ankara ve Türkiye ortalamalarının altında kalmaktadır. En üretken ve verimli yaş grubu olan 20-44 yaş grubu ise gerek Türkiye ve gerekse Ankara kent ortalamasının üstündedir. Kısacası, hane başkanlarının kente yerleşme yaşlarının Ankara nüfus piramidi ile karşılaştırılmasında ulaştığımız sonucun bir benzeri, İskilip'li göçmen nüfusun tümü için yaptığımız karşılaştırmada da ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar, "marjinal kitleler" kapsamına sokulan göçmen nüfusun, gerek hane başkanları ve gerekse de tüm hane halkı nüfusları bakımından ortodoks tezin ana varsayımlarına hiç uymadığını ortaya koymaktadır. Diğer bir anlatımla İskilip'li nüfusun yaş ve cinsiyet bakımından yapısı kent nüfusundan farklı bir nitelik göstermemektedir.

./..

ÇİZELGE 2.2

İskiliplilerin Kentte Kalış Süresine Göre Kente Yerleşme Yaşlarının Oransal Dağılımı

Yaş Grupları	Kentte Kalış Süresi (Yıl)		
	1-9 %	10-19 %	20 ve üstü %
0-14	1.90	8.47	10.29
15-19	18.58	13.56	20.58
20-44	77.14	74.58	66.18
45-64	2.38	3.39	2.95
65-	-	-	-

Kaynak : Alan Çalışması

ÇİZELGE 2.1

ANKARA'YA KAÇ YIL ÖNCE GELDİĞİ	İSKİLİP İLÇE MERKEZİ		İSKİLİP KÖYLERİ		TÜM DENEKLER			
	HANE SAYI	%	YAŞ ORTL. SAYI	%	HANE SAYI	%		
1-9	148	55.2	29	62	71.3	30	210	59.2
10-19	42	15.7	41	17	19.5	40	59	16.6
20-29	53	19.8	49	7	8.0	42	60	16.9
30-	25	9.3	54	1	1.2	62	26	7.3
TOPLAM	268	100.0	87	100.0	355	100.0		

Kaynak : Alan Çalışması

ÇİZELGE 2.4

Kente Yerleşme Nedeni

Kente Yerleşme Nedeni (% olarak)

Kentte Kalış Süresi (Yıl)	Ekonomik	Eğitim	Allevi Nedenler ve Hastalık	Atama	Diğerleri	Toplam
1- 9	64.35	14.85	6.43	4.46	9.91	100.00
10-19	73.08	7.69	9.61	5.77	3.85	100.00
20 ve üstü	74.28	10.00	8.57	4.28	2.86	100.00
Toplam ort.	67.90	12.65	7.41	4.63	7.41	100.00

Kaynak : Alan Çalışması

ÇİZELGE 2.3

1/
İskilip ve Ankara'da 2/
Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%)

	İSKİLİP		ANKARA		TÜRKİYE	
Yaş Grupları	1975, %	1980, %	1975, %	1980, %	1975, %	
0-14	38.52	38.08	35.39	34.75	34.89	
15-19	11.52	11.52	11.26	11.51	10.97	
20-44	30.76	30.42	38.93	39.17	37.61	
45-64	13.65	14.00	11.35	11.35	12.37	
65- ve Bilin- meyen	5.25	5.98	3.07	3.22	4.13	

Kaynak : DİE 1975 ve 1980 yılı nüfus sayımı sonuçlarından yararlanılarak hesaplanmıştır.

- 1/ İskilip ilçe nüfusu DİE'nin 1975 ve 1980 nüfus sayımlarına ilişkin yayınlarında tek başına bulunmadığından çizelgenin hazırlanmasında Çorum'un Alaca, İskilip, Gümüşhane ve Sungurlar ilçeleri için verilen toplam nüfustan yararlanılmıştır. Ancak yerleşme-lerin nitelikleri çok farklı olmadığı için sonucu fazla etkilenmeyeceğini varsaydık.
- 2/ Ankara nüfusu Altındağ, Çankaya, Yenimahalle ve Kızılkale ilçe nüfusları toplamından oluşmaktadır.

ÇİZELGE 2.5

Hane Nüfusunun Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grubu	İskilip İçi (%)			İskilip Köyleri (%)			Toplam
	Kadın	Erkek	Alt Top.	Kadın	Erkek	Alt Top.	İskilip Köyleri
0-4	5.1	6.4	11.5	9.0	7.7	16.7	12.92
5-9	3.8	5.3	9.1	8.5	8.5	17.0	11.23
10-14	3.7	4.5	8.2	5.0	5.0	10.0	8.59
15-19	5.5	5.5	11.0	4.2	5.5	9.7	10.62
20-24	6.5	8.0	14.5	7.5	4.0	11.5	13.66
25-29	4.5	8.1	12.6	5.3	7.5	12.8	12.71
30-34	3.0	4.3	7.3	2.5	4.0	6.5	7.10
35-39	2.8	2.5	5.3	2.0	3.3	5.3	5.20
40-44	2.9	2.7	5.6	1.2	1.0	2.3	4.66
45-49	2.0	3.6	5.6	2.5	2.0	4.5	5.48
50-54	1.9	2.3	4.2	0.5	2.0	2.5	3.72
55-59	0.7	1.3	2.0	2.0	2.0	4.0	1.55
60-64	3.0	7.1	10.9	0.0	0.2	0.2	0.87
65+	1.3	0.7	2.0	0.0	0.1	0.1	1.69
Toplam %	44.0	56.0	100.0	48.0	52.0	100.0	100.00
Toplam Sayı	476	602	1078	192	208	400	1478

Kaynak : Alan Çalışması

2.3. Deneklerin ve Çocuklarının Eğitim Durumu

Yakın zamanlarda yapılan çeşitli araştırmalar kente yerleşen göçmenlerin, bu alanda yapılan öncü çalışmalarda genellikle benimsenen "toplumun süprütüleri" oldukları veya geniş bir eğitimsizler yığınını oluşturdukları yönündeki görüşlerin geçersizliğini ortaya koymuştur (IDRC, 1977 : 55). Bir dizi alan çalışmasında eğitim ile göç arasında doğrusal bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Byerlee, 1972 ; Caldwell, 1968 ; Greenwood, 1979 ; Herrick, 1965). Diğer bir anlatımla deneklerin eğitim düzeyi arttıkça kente göç etme eğiliminde de belirgin bir artış görülmektedir. Bu ilişkiyi açıklayan bir dizi neden arasında nitelikli yüksek eğitim kurumlarının kentlerde yer alması ile eğitim düzeni yüksek kesim için iş olanakları ve çeşitliliğinin kentte daha fazla olması ilk akla gelenlerdir. Kırsal yerleşmelerde ve küçük kentlerde belirli bir düzeyde eğitim görmüş kesime sunulacak iş olanakları oldukça sınırlı olduğu gibi anılan kesimin kırsal göçü olarak yavaş değişen geleneksel normları ve değer yapılarına uyum sağlaması da daha güç olmaktadır.

İskilip araştırması bulguları da yukarıdaki sonuçlarla uyum içindedir. Çizelge 2.6'da 1970 yılında yapılan ilk İskilip çalışmasında bulunan, Çizelge 2.7 ve 2.8'de ise yeni araştırmada elde edilen verilerin dökümleri yapılmıştır. Çizelge 2.9'da İskilip, Ankara ve Türkiye'de nüfusun eğitim durumuna ilişkin bilgiler derlenmiştir.

Kapil ve Genççağ'a'nın (1972 : 43) bulguları, gerek İskilip içinden ve gerekse de İskilip'in köylerinden Ankara'ya gelen göçmenlerin eğitim durumlarının, göç ettikleri yerlerdeki eğitim düzeyinin çok üstünde olduğunu açıkça göstermektedir. Yeni çalışmanın sonuçları da aynı doğrultudadır. İlgili çizelgelerden izlenebileceği gibi İskilip'ten göç eden hane başkanlarının eğitim

düzeyi her eğitim kademesi için gerek İskilip, gerek Ankara ve gerekse de Türkiye ortalamasının çok üstündedir. Örneğin, İskilip ilçesi için % 1.41 olan yüksek okul mezunu oranı deneklerimizde % 16.5'a dek çıkmaktadır. Ortaokul ve üstü eğitim görmüş hane başkanlarının oranı İskilip ilçesi ve Türkiye ortalamasının üç katından daha fazladır.

Çizelge 2.7 ve 2.8'de dökümü verilen bulgular, konunun bir başka önemli yönünü de sergilemektedir. Buna göre, gerek kente yeni yerleşen İskilip'liler ve gerekse de yeni kuşak diyebileceğimiz deneklerin çocuklarının eğitim durumları, kente ilk yerleşenlere göre daha yüksektir. Son gruptakilerin yaklaşık % 30'u ortaokul ve üstü eğitim görmüş iken bu oran yeni göçmenler ile tüm deneklerin çocuklarında % 50'ye çıkmaktadır.

Tüm bu bulguların ifade ettiği açık gerçek, eğitim düzeyi bakımından, göç eden nüfusun göç ettikleri yöre ortalamasının çok üstünde olduğudur. Diğer bir deyişle, eğitilmiş nüfus yönünden büyük kent lehine belirgin bir kaynak transferi gerçekleşmektedir. Eğitim düzeyinin artışı ile kişilerin beklenti düzeyleri de artmaktadır. Ancak bir yandan küçük yerleşmelerdeki ekonomik gelişme hızının bu eğitim düzeyindeki işgücünü emebilecek denli yüksek olmaması, diğer yandan da kişilerin beklendi düzeylerinin değişmesi anılan kesimin varolan yapı ile bütünleşmesini güçlendirmektedir. Göç, bu yapısal çelişkinin olası bir çözümü olarak bu kesim üzerindeki çekiciliğini sürdürmektedir. Ancak, en azından yakın zamana dek, gerek ailelerde ve gerekse de toplumun büyük bir kesiminde kişilerin geleceğini belirlemede eğitimin tartışmasız en etkili öge olduğu kanısının ne denli değiştiğini bilmiyoruz. Yukarıdaki varsayımı yaparken, ülkesel düzeyde eğitimde fırsat eşitliğinin bozukluğu, büyük sayılara varan diplomalı işsizlerin varlığı veya büyük bir kesim mezunun aldığı eğitimle bağdaşmayan işlerde çalışmakta olduğu vb. birçok gerçeğe karşın hâla eğitim görmüş olmanın belli bir iş ve gelir düzeyine ulaşmak için zorunlu olduğu inancının geçerliliğini sürdürdüğünü veri almaktayız.

Kente göç edenlerin eğitim düzeyi bakımından kentin "marjinal kesimini" oluşturdukları savı eldeki verilerle desteklenmemiştir. İskilip'ten göç eden nüfusun hane başkanlarının ve çocuklarının eğitim düzeyi orta eğitim ve üstü kategorisinde Ankara kent ortalamasının yüzde olarak sırası ile 9 ve 17 puan üzerindedir. Görüldüğü gibi, "marjinalliğin" ölçütü olarak kullanılan "resmi bir kurumda eğitim görmüş olup olmamak" bir yana, üst düzeylerde eğitim almış olmak yönünden bile, deneklerimiz, kent ortalamasının küçümsemeyecek oranlarda üzerinde eğitime sahip bir nüfus kesimini oluşturmaktadırlar.

ÇİZELGE 2.6

Yaş Gruplarına Göre 1971 Yılı Öncesinde Ankara'ya Yerleşen
İskilipli Göçmenlerin Eğitim Durumlarının Geldikleri Yöre
İle Karşılaştırması

	7-15 (Grubun %si)	16-24 (Grubun %si)	25-49 (Grubun %si)	50 ve üstü (Grubun %si)
İskilip İlçe Merkezi				
Okur-yazar olmy.	2.1	21.5	52.8	79.8
Okur yazarlar	61.8	3.2	6.1	1.8
İlk okul mezun.	20.6	31.8	32.3	16.6
Ortaokul ve üstü eğitim görenler	15.5	44.1	8.7	1.8
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0
İlçe Merkezinden Ankara'ya Göçeden İskilipliler				
Okur-yazar olmy.	0.0	3.3	28.7	64.9
Okur yazarlar	60.4	1.6	2.4	2.7
İlkokul mezun.	5.9	35.2	51.9	18.9
Ortaokul ve üstü eğitim görenler	33.7	59.8	16.9	13.5
İskilip Köyleri				
Okur-yazar olmy.	52.2	58.7	72.1	94.5
Okur yazarlar	27.1	2.3	2.9	2.0
İlkokul mezun.	20.1	34.7	24.4	3.5
Ortaokul ve üstü eğitim görenler	0.0	4.3	0.6	0.0
İskilip Köylerinden Ankara'ya Göçedenler				
Okur-yazar olmy.	2.3	15.4	61.5	75.0
Okur yazarlar	79.5	2.5	2.6	0.0
İlkokul mezun.	18.2	59.0	32.0	25.0
Ortaokul ve üstü eğitim görenler	0.0	23.1	3.8	0.0

Kaynak : Kapil, Gençağa, 1972 : 43

ÇİZELGE 2.7

Hane Başkanlarının Eğitim Durumu

	Eğitim Gördüğü Süre (Yıl)				Toplam
	0-5	6-8	9-11	12 ve üstü	
1971 Öncesinde Kente Yerleşenler					
%	95	17	11	14	137
	69.3	12.4	8.0	10.2	41.9
1971 Sonrası Kente Yerleşenler					
%	104	21	25	40	190
	54.7	11.1	13.2	21.1	58.1
Toplam					
%	199	38	36	54	327
	60.9	11.6	11.0	16.5	100.0

Kaynak : Alan Çalışması

ÇİZELGE 2.9

İskilip ve Ankara'da Nüfusun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (6 ve daha yukarı yaşlardaki nüfus)

	1/ İskilip 1975	2/ İskilip 1980	3/ Ankara 1975	4/ Ankara 1980	Türkiye 1980
Okuma-yazma bilmeyenler	37.10	31.78	17.38	14.98	32.50
Bir öğrenim kurumundan mezun olmayanlar	16.76	16.63	16.22	15.20	16.53
İlkokul mezunu	35.27	38.85	39.87	39.00	37.88
Ortaokul ve dengi meslek okulu mezunu	6.20	6.86	10.05	10.87	5.69
Lise ve dengi meslek okulu mez.	3.16	4.37	10.83	12.68	5.06
Yüksekokul mezunu	0.42	1.41	5.01	7.19	2.24
Bilmeyen	1.03	-	0.48	0.08	0.10

Kaynak : DİE 1975 ve 1980 yılı nüfus sayımı sonuçlarından yararlanılarak hesaplanmıştır.

- 1/ Alaca, İskilip, Osmanak ve Sungurlar ilçeleri toplamından hesaplanmıştır.
 2/ Çorum iline bağlı ilçelerin merkez nüfusları toplamından hesaplanmıştır.
 3/ Altındağ, Yenimahalle, Çankaya ve Kırkkale ilçe nüfusları toplamından hesaplanmıştır.
 4/ Merkez ilçe, Altındağ, Yenimahalle ve Çankaya ilçeleri nüfusları toplamından hesaplanmıştır.

ÇİZELGE 2.8

Kente Yerleşen İskilip'İlilerin 7 Yaş ve Üstü Çocuklarının Eğitim Durumu

	S	%
İlkokul Terk	7	1.80
İlkokul Mezun ve Ortaokuldan Terk	197	50.77
Ortaokul Mezun ve Liseden Terk	74	19.07
Lise Mezun ve Yüksek Okuldan Terk	71	18.29
Yüksek Okul Mezun	39	10.05
TOPLAM	388	100.00

Kaynak : Alan Çalışması

2.4. Aile Yapısı

"Aile" nin en genel ve benimsenmiş tanımı, "bir çatı altında yaşayan ve anne, baba ile çocuklardan oluşan toplumsal birim" olarak yapılmaktadır. Bu çalışmada da yukarıda sözü edilen tanıma sadık kalınacaktır. Ancak, bildirildiği gibi bir hanede anne, baba ve çocukların yanı sıra, ebeveynlerin kardeşleri, anne ve babaları ve/veya gelin veya damatları ile onların çocukları da olabilir. Bu bakımdan haneleri iç yapıları bakımından en azından iki genel kategoride incelemekte yarar vardır. Bunlar ; hanede tek bir aile ve yakın akrabaların oluşturduğu "çekirdek aile" ile aynı çatı altında birbirlerinin yakın akrabası olan iki veya daha çok evli çiftin oluşturduğu "Birleşmiş aile" (joint family) dir.

ÇİZELGE 2.10

	Hane Tipi							
	Bekar		Çekirdek Aile		Birleş.Aile		Toplam	
	s	%	s	%	s	%	s	%
Ankara ili ⁽¹⁾ (1975)	22237	4.59	417803	86.31	43996	9.08	484030	100
Çorum ili ⁽²⁾ (1975)	3646	3.96	66254	71.95	22175	24.08	92075	100
Ankara'ya ⁽³⁾ yerleşmiş İskilip'liler	45	12.68	280	78.87	30	8.45	355	100

Kaynak : (1) DİE 1975 Yılı Nüfus Sayımı
(2) DİE 1975 Yılı Nüfus Sayımı
(3) Alan Çalışması

./..

Çizelge 2.10'da Ankara ve Çorum illeri ile Ankara'ya yerleşmiş İskilip'li nüfusun hane tipleri yönünden karşılaştırması verilmiştir. Görüldüğü gibi birleşmiş aile oranı Çorum ilinde Ankara il ortalamasının üç katı düzeyindedir. Kente yerleşen İskilip'lilerin ise bu bakımdan Ankara örneğine çok daha yakın oldukları gözlenmektedir. Bekar nüfus oranının yüksekliği kente eğitim amacı ile yerleşmiş deneklerden kaynaklanmaktadır.

Aile yapısı bakımından deneklerin oldukça istikrarlı bir nüfus oluşturdıkları görülmektedir. Hemen hemen % 90'ı evli olup, % 80'inde aile büyüklüğü beş kişinin altındadır. Bekarlar dışlandığında deneklerin % 90'ının çekirdek ailelerde yaşadığı görülmektedir. Birden çok evlilik yapan hane başkanı oranı kente yerleşmiş toplam İskilip'lilerin ancak % 5'ini kapsamaktadır.

Çizelge 2.11 Ankara, İskilip ve Ankara'da yerleşen İskilip'li göçmen nüfusun hane büyüklüklerini vermektedir. Hane büyüklüğü 7 kişi ve üstü olan hane oranı İskilip ilçesinde % 26 düzeyinde iken Ankara'da yerleşen göçmenlerde bu oranın Ankara kenti için bulunan ortalamaların bile altında kaldığını görüyoruz. İskilip İlçe Merkezi ortalaması, kente yerleşen İskilip'lilerin üç katına ulaşmaktadır. Diğer taraftan ülke genelinde "ideal" olarak benimsenen hane büyüklüğünün 3 ile 5 kişi arasında değiştiği gözönünde tutulursa, bu ölçü-teuygun aile oranı İskilip'te nüfusun % 40'ını oluştururken, Ankara İl Merkezi ve İskilip'li göçmenlerde bu oran % 60 civarındadır. Elimizdeki veriler göçmen ailelerin bu konudaki değer yargılarının değişmesinde kentsel yaşamın etkisini ölçebilecek ayrıntıda değildir. Dahası, Çizelge 2.12 ve 2.13'de görüleceği gibi 1971 öncesi göçmenleri ile 1971 sonrası göçmenleri arasında hane büyüklüğü ve hanedeki çocuk sayısı bakımından önemli farklılıklar vardır. Diğer bir deyişle, 1971 sonrası

./..

ÇİZELGE 2.11

Hane Büyüklüğü

Hane Büyüklüğü	Ankara'da Yerleşen İskilipli Göçmenler(1)		Ankara Belediye Sınırları İçindeki Toplam nüfus(2)		Ankara, % DİE 1980 (3)		İskilip, % DİE 1980 (4)	
	S	%	S	%	S	%	S	%
1	27	7.6	14	1.5	3.9		9.0	
2	40	11.2	89	9.6	11.3		13.0	
3	61	17.1	172	18.5	16.4		12.8	
4	88	24.7	236	25.4	23.0		15.0	
5	67	18.8	196	21.1	19.1		13.6	
6	42	11.8	112	12.1	12.3		10.6	
7-	31	8.8	107	11.5	14.0		26.0	
Toplam S	356		912					
%	100.0		100.0		100.0		100.0	

Kaynaklar : (1) Alan Çalışması

(2) TGAV tarafından 1981 yılında toplanan verilerden çıkarılmıştır.

(3) DİE 1980 yılı nüfus sayımı (Yenimahalle, Çankaya, Altındağ ve Kırıkale ilçeleri toplamı ortalaması)

(4) DİE 1980 yılı nüfus sayımı (Alaca, İskilip, Osmanak, Sungurlu ilçeleri toplamı ortalaması)

kente yerleşen göçmenler, 1971 öncesi kente yerleşen deneklere göre genç ve bu nedenle de doğurganlık bakımından çok daha verimli bir yaş grubunu kapsamaktadırlar (1). Bu nedenle de aile büyüklüğüne ilişkin olarak anketin yapıldığı yıl elde edilen bulgulardan yola çıkarak kentte kalış süresinin hane büyüklüğü üzerindeki etkisini ölçmek olanaklı görülmemektedir.

Ancak tüm bu yetersizliklere karşın yine de elimizdeki veri ele sınırlı kalmak ve bulgularımızı tüm göçmenler için genelleştirmemek koşulu ile, kente yerleşen İskilip'lilerin - 1971 öncesi kente yerleşmiş kesimi için bile - gerek aile yapısı ve gerekse de hane büyüklüğü bakımından göçün kaynaklandığı yer olan İskilip ve köylerinden çok, göçün yapıldığı kent olan Ankara'daki yapıya daha yakın olduğunu söyleyebiliriz. Kuşkusuz bu saptamaya elimizdeki verilerin bu olgunun kentle bütünleşme ile ne denli doğrudan bir ilişkisi olduğunu verebilecek nitelikte olmadığını da eklemeliyiz.

ÇİZELGE 2.12.

Hanelerin Büyüklük ve Kente Yerleşme Yılına Göre Dağılımı

Hane Büyüklüğü		1971'den Önce Kente Yerleşen.	1971 ve sonrası Kente Yerleşen.	Toplam
1-4	sayı	67	149	216
	%	42.9	74.9	60.8
5-6	sayı	66	43	109
	%	42.3	21.6	30.7
7 ve üstü	sayı	23	7	30
	%	14.7	3.5	8.5
Toplam	sayı	156	199	355
	%	43.9	56.1	100.0

Kaynak : Alan Çalışması

(1) Kartal (1978 : 59) çalışmasında kentte kalış süresi düşük olan deneklerin daha az çocuk sahibi olmasının bir nedenininde bu ailelerden genel olarak daha az çocuk yapma eğilimi olduğunu belirtmesine karşın bu eğilimin nasıl saptandığından söz etmemektedir.

CİZELGE 2.13.

Hane Başkanlarının Çocuk Sayısı ve Kente Yerleşme Yılları

Çocuk Sayısı	1971 Öncesi Kente Yerleşenler	1971 ve sonrası kente yerleşenler	Toplam
1-2 s	63	107	170
%	46.3	72.8	60.1
3-4 s	63	37	100
%	46.3	25.2	35.3
5-7 s	10	3	13
%	7.4	2.0	4.6
Toplam	136	147	283
	48.1	51.9	100.0

Kaynak : Alan Çalışması

2.5. Kademeli Göç

Bir dizi araştırmacı, göçmenlerin son olarak geldikleri kente yerleşmeden önce daha küçük kentlerde de bir süre çalıştıklarını ileri sürmektedirler. Diğer bir anlatımla, göçmenler "memleketlerini" terk ettikten sonra doğrudan büyük kente iş aramaya gelmemekte, bir süre daha yakın ve küçük kentlerde çalışmaktadırlar. Bu sürece "kademeli göç" (step migration) denilmektedir. Uluslararası düzeyde yapılan bazı araştırmalar bir adaptasyon mekanizması olarak kademeli göçün yaygın bir biçimde uygulandığını belirtmektedirler (Kemper, 1971 ; IDRC, 1977).

Cizelge 2.14'de gösterildiği gibi İskilipli göçmenlerin 1/3'ü Ankara'ya yerleşmeden önce Çorum ve diğer illerde bir süre çalıştıklarını belirtmişlerdir. İskilip içinden Ankara'ya göç edenlerin % 29'u daha önce başka kentlerde çalıştıklarını söylerken, bu oran İskilip köylerinden göç edenlerde yarıya yaklaşmaktadır. Bu olgunun bir olması açıklaması işgüçlerinin niteliğindeki farklılıktır. Kırsal kesimin niteliksiz işgücü çevrede kolaylıkla iş bulabilirken, ilçenin görece nitelikli işgücüne olan talebin sınırlı kaldığı ileri sürülebilir.

Kentte kalış süresi ile "kademeli göç" arasındaki ilişki ilginç sonuçlar vermektedir. Buna göre yeni göçmenlerde Ankara'ya gelmeden önce başka kentlerde çalışmış olanların oranı, 20 ve daha fazla yıldır kentte yaşayan deneklerinin iki katıdır. Diğer bir deyişle, kente yeni yerleşen deneklerin önemli bir bölümü Ankara'ya yerleşmeden önce çevre ve diğer illerde bir süre çalışmışlardır. Atama nedeni ile farklı yerleşmelerde çalışan grubun dışlanması karşın yine de yeni göçmenlerin 1/3'ünden fazlasının Ankara'ya yerleşmeden önce başka illerde çalışmış olması kanımızca önemli bir bulgudur. Eğer bu olgunun ana nedenleri, bir yandan çevre il ve

ÇİZELGE 2.14.

Ankara'ya Yerleşmeden Önce Çalışılan Yerler

Ankara'ya kaç yıl önce		İskilip İçinden Gelen Göçmenler		İskilip Köylerinden Gelen Göçmenler		İskilip İçi-Köyleri		Ankara'ya Yerleşen Tüm İskillipli Göçmenlere Oran			
Yerleşti		1	2	Toplam	1	2	Toplam	1	2	Toplam	
1-9 yıl	S	20	32	52	18	12	30	38	44	82	39.04
	%	38.5	61.5	100.0	60.0	40.0	100.0	46.3	53.7	100.0	
10-19 yıl	S	4	7	11	4	5	9	8	12	20	33.89
	%	36.4	63.6	100.0	44.4	55.6	100.0	40.0	60.0	100.0	
20 ve üstü	S	9	5	14	1	2	3	10	7	17	19.76
	%	64.3	35.7	100.0	33.3	66.7	100.0	58.8	41.2	100.0	
Toplam	S	33	44	77	23	19	42	56	63	119	33.52
	%	42.8	57.2	100.0	54.8	45.2	100.0	47.1	52.9	100.0	

Kaynak : Alan Çalışması

yerleşmelerde göçmen nüfusun bir bölümünü emebilecek iş olanaklarının gelişmiş olması ile diğer yandan Ankara'nın kendi doğal nüfus artışının ulaştığı boyutlar nedeni ile çevrenin artık emek gücünü istihdam etme olasılığının azalması ise, bu olgunun bölge plancıları tarafından işgücünün mekansal dağılımına ilişkin politikaların geliştirilmesinde gözönünde tutulması ve daha ayrıntılı biçimde incelenmesi gerekecektir.

2.6. Gelir Düzeyi

Ankara'ya yerleşen İskilip'lilerin toplumsal ve ekonomik niteliklerine ilişkin bir kesit çıkartıp bunu göç alan ve veren yerleşmelerinkilerle karşılaştırmayı konu alan bu bölümde değineceğimiz bir başka nokta göçmenlerin anketin yapıldığı yıldaki gelir düzeylerine ilişkindir (1). Başka ülkelerde yapılan çalışmalarda elde edilen bulgular göçmen nüfusun genellikle göç veren yerleşmenin gelir düzeyi bakımından üst kademelerini oluşturduğu yönündedir (IDRC, 1977).

Ankara'ya yerleşen İskilip'lilere yönelttiğimiz bir soru ile biz de bu konuda bir karşılaştırma yapmaya çalıştık. Soruda deneklerin kendi ailelerinin gelir düzeyi ve yaşam standardının ilçe merkezi veya geldikleri köydeki genel düzeyle karşılaştırmalarını istedik. Aldığımız yanıtlar Çizelge 2.15'de sunulmuştur.

(1) Kentte kalış süresinin göçmenlerin gelir düzeyini ne yönde etkilediğine ilişkin bulgularımız daha sonraki bölümde incelenmiştir. Bu alt bölümde, kentteki İskilip'li göçmenlerin anketin yapıldığı yıldaki gelir düzeyleri kent bütünü ile karşılaştırılmaktadır.

ÇİZELGE 2.15.

Göçmen Ailelerin Gelir Düzeyinin Göç Ettikleri Yerleşmedeki Genel Ortalama ile Karşılaştırması

	S	%
Ailesinin Gelir Düzeyi Göç Ettikleri Yerleşmedeki Genel Ortalamasının		
Çok altında olanlar	60	17.0
Ortalamanın altında olanlar	105	29.8
Ortalama olanlar	153	43.5
Ortalamanın üzerinde olanlar	30	8.5
Ortalamanın çok üzerinde olan.	4	1.2
Toplam	352	100.0

Kaynak : Alan Çalışması

Deneklerin ifadelerine göre yarıdan fazlasının gelir düzeyi ya geldikleri yerleşme ortalamasında ya da üzerindedir. Ancak "ortalamanın altında" ve "çok altında" gelir düzeyi olan denek oranları da azımsanmayacak düzeydedir. Bu bulguların daha sağlıklı bir yorumu İskilip İlçe Merkezinde yaşayanların gelir dağılımına ilişkin verilerle yapılabilir.

Yeni çalışmada bu yönde veri toplanmadığını belirtmeliyiz. Ancak, 1972 yılında yayımlanan ilk çalışmanın (Kapıl, Gençaga, 1972) bu bakımdan bize yardımcı olabilir. Anılan çalışmada İskilip İlçe Merkezinde gelir dağılımına ilişkin bir araştırma yapılmış ve sonuç bir Lorenz Eğrisi ile özetlenmiştir. Son 10 yılda gelir dağılımında önemli bir değişme olmadığını varsayarak, 1979 yılının bulgularını bu egride özetlenen bilgiler çerçevesinde yorumlayabiliriz.

./..

Eğri, İskilip İlçe Merkezinde gelir dağılımının dengeli olmadığını ortaya koymaktadır. Örneğin gelir düzeyi "ortalamanın çok altında" diyebileceğimiz ve toplam gelirin % 20 ve daha azını alan hane sayısı toplam nüfusun % 55'ini oluştururken, gelir düzeyi "ortalamanın çok üzerinde" olan ve toplam gelirin % 50'sini elde eden grubun toplam nüfus içindeki payı % 10'da kalmaktadır.

Yeni araştırmanın sonuçlarına göre kente yerleşen ailelerin % 17'si birinci gruba girerken, sonuncu gruba katılabilecek olanların oranı ancak % 1.2'dir. Bu verilerden giderek gelir düzeyi düşük ailelerde İskilip'i terkederek kente yerleşme olasılığının yaklaşık % 30, gelir düzeyi yüksek olan ailelerin ise ancak % 10 düzeyinde olduğunu görüyoruz. Diğer bir anlatımla, gelirleri İskilip genelinin altında ve ortalaması düzeyinde olan nüfusun kente göç etme olasılığı üst gelir gruplarına göre daha yüksek görülmektedir.

Gelirlerle ilgili tartışmanın ikinci bölümünü İskilip'li göçmenlerle Ankara kent nüfusunun karşılaştırması oluşturmaktadır.

Burada temel varsayım "marjinal kesim" de gelirlerin kentin diğer kesime göre düşük olduğudur. "Marjinal" lerin çalıştığı "informal sektör" işlerinin kısa süreli ve daha çok geçici nitelikli, tampon işler olduğunu ileri süren araştırmacılar, gelir düzeyinin de "formal sektör" den düşük olduğunu savlamaktalar.

Nitekim Merrick'in Belo Horizonte çalışması iki kesim çalışanları arasındaki gelir farkının % 65 kadar "formal sektör" lehine yüksek olduğunu göstermiştir (Langdon, 1974 : 345). Asuncion ve San Salvador'da "informal sektör" de gelir düzeyi "formal sektör" ün % 40'ına bile ulaşmamaktadır (Souza, 1976 : 361). Değişik ülkelerde yapılan bir dizi çalışmada benzer sonuçlara varılmıştır (Mazumdar, 1976 ; Gerry, 1974 ; Bienefeld, 1975).

./..

Ancak, tüm çalışmaların yukarıdaki varsayımı desteklediği de söylenemez. Özellikle çok geniş bir kesimi kapsayan "informal sektör" çalışanlarının gelir düzeylerinin birbirlerine göre çok büyük farklılıklar gösterdiğini ortaya çıkaran araştırmalar da yapılmıştır. Örneğin ; Nairobi'de King küçük üretici ve tüccarların asgari ücretin çok üstünde gelir elde ettikleri saptamıştır (King, 1974). Papenek'in Jakarta'nın yoksulları üzerinde yaptığı araştırma devlet memurları, öğretmenler gibi bir dizi "formal sektör" çalışanlarının ücret düzeyinin kendi içinde çalışan "informal sektör" çalışanlarından yüksek olmadığını ortaya koymuştur (Papenek, 1975). Koo, (Koo, 1981), Hackenberg (Aktaran Sinclair, 1977) ve Ersoy (Ersoy, 1982) farklı ülkeler için benzer sonuçlara ulaşmışlardır.

Kısacası, ampirik çalışmalarda elde edilen bulgular ortak bir genellemeye gidilmesini olanaksız kılacak denli farklıdır.

Ankara'ya yerleşen İskilip'li göçmenlerin tümü "informal" denilen kesimde çalışmamaktadırlar. Ancak "marjinal nüfus" üzerine geliştirilen tezler göçmen nüfusu da bu kesime dahil ettiği için gelir düzeyleri ile ilgili olarak benzer bir karşılaştırmayı İskilip'li göçmenlerle, Ankara kent nüfusu arasında yaparak bir değerlendirmede bulunacağız.

Çizelge 2.16 ve 2.17 sırası ile Ankara'ya yerleşen İskilip'lilerin ve Ankara kent nüfusunun gelir düzeylerini vermektedir. Ancak hemen belirtmeliyiz ki rakamlar arasındaki büyük farklılık aldatıcıdır. Çünkü ilk çizelgedeki veriler 1979, ikinci çizelgedekiler ise 1981 yıllarında toplanmıştır. Anılan yıllar arasında yıllık oranı % 100'ü geçen enflasyonların yaşandığı gözönüne alındığında çok daha anlamlı bir karşılaştırma olanağı doğacaktır.

Örneğin ; 1979 yılında 3250 TL olan yasal asgari ücret 1981 yılında 10.000 TL idi. Bu durumda deneklerimizin salt % 3.6-sı asgari ücret ve altında gelir elde ederlerken, Ankara kent ortalaması için bu oran % 5.7'dir. Deneklerin % 70'e yakını asgari ücretin üç katına kadar geliri kazanırken, bu oran Ankara kenti için % 55'de kalmaktadır.

Kısacası, Ankara'ya göç ederek yerleşen İskilip'lilerin kentteki gelir düzeyleri bakımından kentin düşük gelirli, yoksul "marjinal" bir kesimini oluşturdukları söylenemez.

Bu bölümde ulaştığımız ampirik sonuçlar göstermektedir ki Ankara'ya yerleşen İskilip'li göçmen nüfus bir dizi değişken bakımından göç ettikleri yörenin tipik olmaktan çok seçme bir kesimini oluşturmaktadır. Ankara kent nüfusu ile karşılaştırıldığında ise bu kesimin kent bütünü içinde "marjinal" denilebilecek niteliklere sahip olmadığı açıkça görülmektedir.

Çizelge 2.16

İskilipli Göçmenlerin Aylık Hane Gelir Düzeyi

Aylık Gelir (TL) kümeleri	s	%
1-3000	9	2.5
3001-6000	114	32.1
6001-10000	137	38.6
10001-15000	49	13.8
15001-30000	32	9.0
30001-50000	7	1.2
50001-100000	4	1.0
100001 ve üstü	3	0.8
Toplam	355	100.0

Kaynak: Alan çalışması

Çizelge 2.17

Ankara Kenti Gelir Dağılımı

Aylık Gelir (TL) kümeleri	s	%
1-3000	3	0.35
3001-6000	4	0.47
6001-10000	42	4.90
10001-15000	125	14.57
15001-30000	495	51.69
30001-50000	140	16.32
50001-100000	43	5.01
100001 ve üstü	18	2.10
Toplam	870	100.0

Kaynak : TGAV alan çalışması

bölüm 3

BÖLÜM 3

GÖÇMEN NÜFUSUN EKONOMİK YAPISI

Çalışmanın bu bölümünde bir yandan, İskilip'li göçmen nüfusun hane başkanlarının sunduğu işgücünün nitelikleri, göç öncesi ve kente yerleştikten sonra geçirdiği evreler, kentte mesleksel devingenlik, iş kollarına dağılımın kent bütünü ile karşılaştırılması incelenirken diğer yandan da, deneklerin gelir düzeyleri, gelir dağılımları, arttırım olanakları vb. konular ele alınarak bu kesimin kentin ekonomik yapısına katılımı araştırılacaktır.

3.1. Ankara ve İskilip'te Meslek Dağılımının Gelişimi

Ankara kent bütününi oluşturan nüfusun mesleki dağılımı, tepede, üst düzey kamu görevlileri, müteşebbisler, yöneticiler ve işadamlarının ; tabanda ise, geçici işlerde çalışanlarla niteliksiz sıra işçilerinin yer aldığı bir piramid yapısındadır. Piramidin orta kesimini zanaatkarlar, daha az uzmanlaşmış kamu görevlileri, satış personeli ve nitelikli işçiler oluşturmaktadır.

Toplumsal gelişme ve ekonomide üretilen mal ve hizmetlerin bileşiminin farklılaşması bu piramidin yapısında da değişiklikler meydana getirecektir. Göçmenlerin eğitim düzeylerinin artıp, iş deneyimleri ve becerilerinin gelişmesi ^{1/}, uzmanlaşma isteyen işlerde çalışan nüfus oranı da artacaktır.

^{1/} Kapitalizm öncesi tarzların sahip olduğu teknoloji ve işbölümü ile üretilen malların yerini modern teknoloji ve yöntemleriyle üretilenlere terk etmesi.

Göçmenlerin kente yerleştiği yıllardaki meslek dağılımında zaman içinde belirli bir farklılaşma olacağı beklenen bir olgudur. Ancak bu değişimin hızı ve niteliği bu kesimin kentle eklemlenme biçimine, kentin diğer kentlerde gözlemlenen genel gelişme ile gösterdiği benzerlik ve farklılıklara ve göçmen nüfusun mesleki geçmişine bağlıdır.

Bu noktadan yola çıkarak önce Ankara kent nüfusunun meslek dağılımında genelde son 30 yıllık dönemde ne tür bir değişme gözlemlendiğini inceleyelim.

Bu değerlendirmeyi yaparken karşılaşılan en önemli engel 1970 yılından başlayarak DİE'nün meslek kodlamalarında farklı bir sisteme geçmesidir. Bu nedenle, anılan yıl öncesi ve sonrası istatistiklerini karşılaştırmada sorunlar ortaya çıkmaktadır. İkinci önemli engel, yine 1970 yılından başlayarak meslek dağılımının tüm ilçeler için ayrı ayrı verilmesi yerine nüfus gruplarına göre toplanarak bir arada yayımlanmasıdır. Bu nedenle, Ankara "Merkez İlçesi", bu nüfus gruplamasında farklı bir yerde değerlendirilirken, Ankara iline bağlı Kırıkkale ilçesi kentin Belediye sınırları içindeki diğer ilçelerle (Çankaya, Altındağ, Yenimahalle) birlikte aynı nüfus grubunda yer almaktadır. Kırıkkale ve Merkez ilçelerin meslek dağılımını bir başka kaynaktan ayrı ayrı bulmak olanağı da olmadığı için sonuçta Ankara Kent Nüfusuna ilişkin değişmeler Çankaya, Altındağ, Yenimahalle ve Kırıkkale ilçeleri toplamının incelenmesi ile açıklanmaya çalışılmaktadır.

Ancak ilgili çizelgelerden tüm bu engeller nedeniyle ortaya çıkan hataları içermesine karşın yine de, global olarak, kent bütünü düzeyinde meslek dağılımının gösterdiği farklılaşmayı izleyebileceğimiz kanısındayız.

./..

Kentte ihtisaslaşma gerektiren nitelikli işgücünün çalıştığı kesime olan talebin göreceli artışı, bu tür ihtisaslaşmış meslek gruplarında çalışacak işgücü arzının artışı da beraberinde getireceği ve kentin tüm ekonomik yapısını etkileyeceği için öncelikle incelenmelidir. Kuşkusuz bu gelişme ulusal ekonominin genel gelişmesinin bir sonucu olabileceği gibi ulusal düzeyde Ankara lehine işlevsel bir kaymanın yarattığı yoğunlaşma da olabilir. Bu nedenle Ankara'da meslek dağılımında son 30 yılda ortaya çıkan değişmelere göz atarken bu gelişmeyi genelde Türkiye ortalaması ve özelde de İskilip örneği ile karşılaştırarak değerlendirmeye çalışacağız.

"Teknik elemanlar ve serbest meslek sahipleri" grubu uzmanlaşmış işgücünü barındıran kesimlerden birisini oluşturmaktadır. Bu grubun içerdiği meslekler 1970 öncesi ve sonrası kodlamada önemli farklılaşma göstermediği için, 30 yıllık döneme ilişkin değişimleri izlemek olanağımız var. Çizelge 3.1. ve 3.2'de görüleceği gibi Türkiye genelinde 1950 sayımında nüfusun ancak % 1.36'sı bu grupta iken, bu oran 30 yıl sonra % 4.5'a dek çıkmıştır. Ulusal düzeyde sağlanan gelişme sayesinde bu grubun toplam meslek grupları içindeki payı 3 katın üstünde artmıştır. Ankara kentindeki artış oranı bu düzeyde olmamıştır; ancak yine de 1950'de % 9.5 olan teknik eleman oranının 1980'de % 15'i geçtiğini ve bu oranın Türkiye ortalaması ile karşılaştırıldığında 3.5 kez daha fazla olduğunu görüyoruz. İskilip için bu oran 30 yıllık dönemde 2 katına çıkarak 1980'de Ankara'nın yarısı düzeyine ulaşmıştır. Özetlersek, ulusal düzeydeki gelişme hızında bir artış sağlanamamış olmasına karşın bu meslek grubu yine de önemli bir yoğunlaşmanın gerçekleştiği bir kesim olarak Ankara'da çalışanların % 15'ini barındırmaktadır.

./..

İskilip, Ankara ve Türkiye Nüfuslarının 1/ yıllar itibarıyla (1970, 1975, 1980) İş veya Meslek Dağılımı (% Olarak)

Son Haftadaki İş veya Meslek	İskilip	Ankara	Türkiye	İskilip	Ankara	Türkiye
	4/	2/	3/			
1. İlimi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslek.	7.3	19.7	3.3	4.1	15.7	3.7
2. Mütessesibler, direktörler ve üst kademe yöneticileri	1.7	3.9	0.4	0.2	2.4	0.9
3. İdari personel ve benzeri çalışanlar	5.6	19.5	2.3	6.0	17.6	3.1
4. Ticaret ve satış personeli	11.6	10.7	3.1	5.8	10.3	3.3
5. Sahsi hizmet işlerinde çalışanlar	12.4	18.7	3.8	7.1	13.6	3.4
6. Tarımcı, hayvancı, ormancı, balıkçı ve avcılar	34.8	5.3	72.0	50.4	5.0	65.2
7. Tarımdışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makinaları kullananlar	26.7	22.2	15.1	26.4	35.3	20.9
TOPLAM	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

- 1/ Tüm nüfus grupları için yüzdelerin hesaplanmasında "bilinmeyenler" ve "işsizler" toplamı çıkarılmıştır.
 2/ Çankaya, Altındağ, Yenimahalle ve Kızılkale ilçeleri toplamı
 3/ Alaca, İskilip, Bayat, Sungurlu ilçeleri toplamı
 4/ Osuncık, İskilip, Sungurlu ilçeleri toplamı

Kaynak : DİE Yayınları

ÇİZELGE 3.1

İskilip, Ankara ve Türkiye Nüfuslarının Yıllar İtibarıyla (1955, 1960, 1965) İş veya Meslek Dağılımı

		1/	1955	1960	1965					
	İskilip	Ankara	Türkiye	İskilip	Ankara	İskilip				
1. Teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer mes.	%	114	12924	158793	128	21919	213812	142	32790	297559
2. Mütessesibler, sevk ve idare memurları, büro ile ilgili memurlar.	%	3.59	9.49	1.36	3.94	11.34	1.71	4.60	12.56	2.28
3. Satıcılar ve satışla ilgili meslekler	%	108	27209	225879	256	43193	338693	172	52418	349791
4. Çiftçiler, balıkçılar, avcılar ve ilg. meslekler	%	3.40	19.98	1.94	7.87	22.35	2.71	5.57	20.08	2.68
5. Maden ve taş çıkarma işleriyle ilgili meslekler	%	338	12168	269284	377	15877	318201	345	23114	378534
6. Ulaşım ve haberleşme ile ilg. meslek.	%	10.63	8.93	2.31	11.59	8.22	2.54	11.16	8.86	2.90
7. Zanaatkarlar, imalat ve tamirat işleri	%	766	12022	9430578	496	9576	9712741	512	12821	9729004
8. Kalifiye olmayan işçiler	%	24.10	8.83	80.94	15.25	4.95	77.67	16.57	4.91	74.51
9. Hizmetle ilgili meslekler	%	3	372	48441	4	566	58262	26	574	66760
Toplam	%	0.00	0.27	0.41	0.01	0.29	0.47	0.08	0.22	0.51
	%	141	8547	168364	202	15821	231450	206	19421	274300
	%	4.43	6.27	1.46	6.21	8.19	1.85	6.67	7.44	2.10
	%	1141	26035	760231	1150	41196	955671	1075	57508	1174040
	%	35.90	19.11	6.52	35.35	21.32	7.64	34.80	22.02	8.99
	%	346	18602	312399	346	17355	294175	310	22173	314865
	%	10.89	13.66	2.68	10.64	8.98	2.35	10.04	8.49	2.41
	%	221	18788	277198	294	27759	382132	301	29819	472668
	%	6.96	13.79	2.38	9.04	14.36	3.06	9.74	11.42	3.62
	%	3178	136199	11651167	3253	193212	12505137	3089	261010	13057521
	%	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak : DİE Yayınları

1/ Tüm istatistik hesaplarında "meslekleri belirlenemeyenler, mesleksizler ve meslekleri bilinmeyenler" kategorisi dışlanmıştır.

Son Haftadaki İş veya Meslek	1980				İskilipli göçmenlerin Ankara'daki son iş
	İskilip	Ankara	Türkiye	%	
1.İtım ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslek.	8.8	15.4	4.5	5.54	
2.Müşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri	0.9	4.6	0.8	2.91	
3.İdari personel ve benzeri çalışanlar	6.6	19.2	3.5	17.20	
4.Ticaret ve satış personeli	12.5	9.7	4.3	10.21	
5.Şahsi hizmet işlerinde çalışanlar	13.3	15.5	4.9	18.37	
6.Tarımçı, hayvancı, ormancı, balıkçı ve avcılar	16.3	1.5	59.8	-	
7.Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makinaları kullananlar	41.6	34.0	22.2	45.77	
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.00	

ÇİZELGE 3.2'nin devamı

İkinci grup "müşebbisler, sevk ve idare memurları ile büro memurlarını" kapsamaktadır. 1970 ve sonrası kodlamada bu grup "müşebbisler, üst kademe yöneticileri" ve "idari personel" olarak ikiye ayrılmıştır. Biz karşılaştırmamızı yaparken kolaylık sağlaması nedeni ile 1970 ve sonrasının bu iki grubunu birlikte ele alacağız.

Türkiye genelinde bu grubun tüm meslekler içindeki payı 30 yıllık dönemde % 1.94'den % 4.2'ye çıkarak, 2 katına ulaşmıştır. Ankara kent bütününde ise bu faaliyet grubunun payı yıllar boyu oldukça durağan bir yapı göstermekte ve % 20 civarında gerçekleşmektedir. Diğer bir anlamla, kent çalışanlarının 1/5'i uzmanlaşma düzeyleri farklı idari personelden oluşmaktadır. Oran olarak 1980'de bu grupta çalışanların payı Ankara'da Türkiye ortalamasından yaklaşık 6 kez daha fazladır. Kısacası, 30 yıllık döneme ilişkin veriler Akçura'nın (Akçura, 1971) değerlendirmesinin geçerliliğini koruduğunu ve "kent karar verme niteliğinin çok gelişmiş olduğunu...Özellikle mülki ve askeri idarede Ankara'nın tek merkez olduğunu" (Akçura, 1971 : 50) kanıtlamaktadır.

Ticaret ve satışla ilgili mesleklerde çalışanlar 30 yıl boyunca kent çalışanlarının yaklaşık % 9-10'unu oluşturmuştur. İskilip'te de önemli bir değişiklik göstermeyen bu grup Türkiye genelinde ise aynı dönemde oran olarak 2 kez büyümüştür. Kısacası, son 30 yılda gerek İskilip ve gerekse de Ankara ticaret ve satış faaliyetlerinde önemli bir gelişmenin sağlanamadığı yerleşmeler olmuştur.

Tarımsal faaliyetlere gelince ; Ankara'nın 1980'de artık bu anlamda tam anlamıyla kentleşmiş bir yerleşme olduğunu görüyoruz. İskilip bu bakımdan oldukça durağan bir yapı göstermektedir. 30 yıllık dönem boyunca çalışan nüfusunun % 15-20'sinin bu sektörde istihdam edildiğini tanık oluyoruz. Ülkesel düzeyde ise tarımsal faaliyetlerde çalışanların oranında önemli düşüş olmasına karşın (% 81'den % 60'a) yine de çalışanların en büyük bölümü bu kesinde istihdam edildiğini görüyoruz.

Ekonomik gelişmenin bir diğer göstergesi olarak yorumlanan tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ^{1/} oranında 30 yıllık dönemde ülkesel düzeyde önemli bir gelişme izlenmektedir. 1950 sayımında nüfusun ancak % 8'i bu sektörde iş bulurken 1980'de bu oran % 22'ye dek yükselmiştir. Bu etkileyici değişimi gerek Ankara ve gerekse de İskilip kent nüfuslarında göremiyoruz. Ankara'da % 25'den % 35'e çıkan bu oran İskilip'te % 35-40 arasında değişmektedir.

Özetlersek, 1980'lerde Ankara kent bütününde meslek gruplarının dağılımı modernleşme kuramcılarının çevre toplumsal oluşum kentlerini tanımlamakta kullandıkları demografik anlamda kentleşmenin vurgulandığı genel çevreye uymamaktadır. Diğer bir anlatımla, Ankara salt aşırı nüfus yığılmasının yeraldığı, büyümüş köy niteliği ağır basan bir yerleşme değildir. Bunun en belirgin kanıtı da meslek dağılımının gösterdiği çeşitlilik ve faaliyetlerin dağılımının niteliğidir.

Meslek dağılımı üretim biçimindeki değişimin önemli göstergelerinden birisi olarak Ankara'da kentleşmenin boyutunu ve niteliğini de sergilemektedir. İlgili çizelgelerin açıkça gösterdiği gibi, 1980 yılında Ankara kent nüfusunun % 35'i tarımdışı üretim faaliyetlerinde, % 20'si idari personel, % 15'i de bilim adamı ve teknokrat olarak çeşitli kurumlarda çalışmaktadır. Toplam çalışanların % 70'ini oluşturan bu ana kesimler 1950'de kentte çalışanların ancak % 55'ini kapsamakta idi. Tarımsal faaliyette bulunanlar 1980'de yok denilecek düzeydedir. Kalifiye olmayan, sıra işçilerin payı 30 yıl önce % 9'a yakın iken bugün % 3.5 oranındadır. Diğer bir deyişle, 30 yıllık dönemde kentte çalışanların meslek dağılımı, kapitalist üretim tarzının egemen olduğu

^{1/} 1970 öncesi kodlamada "ulaşım ve haberleşme ile ilgili meslekler" de bu gruba dahil edilmiştir.

./..

oluşumların kentsel alanlarında var olan dağılımdan çok farklı olmayan bir yapıya dönüşmüştür. Ancak, burada gözönünde tutulması gereken diğer nokta, kentte tarımsal üretimin ortadan kalkmasına karşılık tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanların ne kadarının kapitalizm öncesi tarzların hakim olduğu üretim birimlerinde, ne kadarının tümüyle kapitalist ve geçiş niteliğindeki eklemelenmiş tarzlarla üretim yapılan birimlerde yapıldığının saptanmasıdır. Bu çalışmanın kapsamı dışında kalan bu tür bir ayrıntılı inceleme, kentin ekonomik yapısının ciddi bir çözümlemesi için zorunludur (Bkz. Ersoy, 1982).

Burada, kentteki meslek dağılımının son 30 yıllık değişiminin yüzeysel bir değerlendirmesi ile ulaştığımız sonuç Ankara'nın çevre illerden gelen yoğun göçü emebilmiş ve bu nüfusu kentsel nitelikli bir işgücüne dönüştürebilmiş olduğu yönündedir.

Göçedilen kentin meslek dağılımı ve toplumsal yapısı ile bütünleşmede göçeden nüfusun göçle kente yerleşen emek gücünün niteliği de önemli bir etmendir. Göç eden nüfusun yaşı, eğitim ve beceri düzeyi, mesleki deneyimi, kente aktarılan kaynaklar, vb., özellikleri göçmen nüfusun beceri düzeyi düşük işlerden yükseklerine geçmekte ve kentle bütünleşmenin hız ve niteliğinde önemli rol oynayan etmenler olmaktadır. Daha da ötesi, göçmenler kentle bütünleşmede kendilerini tümüyle edilgen olarak mevcut işbölümüne uydurmazlar. Aynı zamanda daha önce olmayan veya karşılanmayan taleplere yönelik mal ve hizmet üretiminde de bulunurlar. Dolayısı ile konu görüldüğünden çok daha yönlü ve karmaşık bir nitelik taşımaktadır.

./..

3.2. İskilip'li Göçmenlerle Ankara Kent Nüfusunun Meslek Dağılımı Yönünden Karşılaştırılması

Çizelge 3.1'in son kolonunda Ankara'ya yerleşen İskilip'li göçmenlerin kentteki son işleri DİE'nün 1970 sonrası kullandığı kodlamaya uygun olarak verilmiştir.

Çizelgeden görüleceği gibi İskilip'li göçmenlerden teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri, müteşebbisler ve üst kademe yöneticiler gibi yüksek düzeyde eğitim ve uzmanlaşma gerektiren mesleklerde çalışanların oranı İskilip İlçe ortalaması civarında ve Türkiye ortalamasının üstünde olmasına karşın Ankara ortalamasının 1/3'üne yakın bir düzeyde kalmaktadır. Bu durumun açıklanmasında gözönünde tutulması gereken nokta Ankara gibi merkezsiz işlevlerin üstlenildiği bir kentte meslek hiyerarşisinin alt ve orta kesimlerinde çalışacak işgücünün öncelikle çevre il, ilçe ve köylerden göçen nüfus tarafından doldurulmasına karşılık, üst düzey mesleklerde bu alanın tüm yurt düzeyini kapsamasıdır. Ankara doğumluların yanı sıra, İstanbul ve İzmir gibi uzun bir yönetim ve ticaret geçmişi olan metropol-lerin kent seçkinlerinin bu tür üst kademe mesleklere yerleşme olasılığı çevre illerden gelenlere göre çok daha yüksek olmaktadır. Bu bağlamda ele alındığında İskilip'lilerin bu grupta belki de fazlasıyla temsil edildiği sonucuna varabiliriz. Kentle bütünleşme açısından, bu göçmenlerin İskilip'teki meslek dağılımında anılan kategorilerde çalışanların genel toplamının ancak % 1.3'ünü oluşturduğu da gözönünde tutulursa ortaya daha anlamlı bir tablo çıkacaktır.

./..

Özellikle kamu kesiminde çalışan memur, sekreter vb. mesleklerin ağırlıklı olarak yer aldığı idari personel kategorisinin de çalışan İskilipli yüzdesi Ankara geneline oldukça yakındır. Göçmenlerin çok uzmanlaşma istemeyen bu kesime kolaylıkla girip uyum sağlayabildiklerini görüyoruz. Genellikle kamu kesiminde büro memurlarıolarak çalışan bu deneklerin prestij ve eğitim düzeyi bakımından daha alt bir kademesini otel, kahvehane, lokanta, gazino, pastane vb. işyerlerinde çalışanlar oluşturmaktadır. Daha çok güvenceli bir yere geçiş öncesinin işi olarak başlanan bu tür şahsi hizmet işlerinde çalışan İskilipli oranı toplam deneklerin 1/5'ini oluşturmaktadır. Özellikle eğitim ve kültür düzeyi görece düşük İskilip köylerinden göçedenlerin ağırlıklı olarak yer aldığı denekler kentsel yaşamın vazgeçilmez hizmetleri arasında bulunan bu tür işyerlerinde istihdam olanağı bulmaktadırlar.

İskilipten göçedenlerin yarıya yakınının istihdam edildiği faaliyet kolunu "tarım dışı üretim faaliyetleri" oluşturmaktadır. Burada deneklerin Ankara yüzdesinin üzerinde bir oranla temsil edildiklerini görüyoruz. Bu durumu açıklarken iki önemli ve karşılıklı etmeni gözönünde bulundurmanız gerekiyor. Bunlardan ilki göçveren yörenin özelliği ile ilgili. İskilip ilçesi geleneksel olarak tarımdışı üretim faaliyetlerinin ağırlıklı yer aldığı bir ilçe olmuştur. Son 30 yılda nüfusunun % 30-40'ının bu tür faaliyetlerde çalıştığı 1 ve 2 no'lu çizelgelerden kolaylıkla izlenmektedir. Nitekim, deneklerimizin en büyük bölümü (%30'u) kente gelmeden önce memleketlerinde bu tür faaliyetlerde çalıştıklarını belirtmişlerdir. Diğer bir deyişle, Ankara'ya yerleşen göçmenler kente beraberlerinde bu tür işler için gerekli beceri ve bilgi ile donatılmış olarak gelmişlerdir. Burada bütünleşmenin boyutlarını daha iyi görebilmek için genel olarak "tarımdışı üretim faaliyeti" diye adlandırılan kategoride yer alan deneklerin çalıştıkları üretim birimindeki üretim tarzının niteliği ve yaptıkları işin türünün de saptanması gerekmektedir. Çünkü İskilipte tarımdışı üretim faaliyetinde bulunan birimlerin hemen tümü ya kapitalizm öncesi ya da geçiş niteliğindeki tarzlarla üretimin yapıldığı birimlerdir. Eğer Ankara'da çalışılan üretim biriminin niteliği de böyle ise, o

zaman göç ile sadece niteliği aynı olan üretim birimlerinin coğrafi mekanda yer değiştirmesi gerçekleşmiş, yani hiçbir önemli nitel değişiklik sağlanamamış demektir.

İskilip örneğinde bulgularımız değişimin salt mekansal düzeyde bir yer değiştirme ile sınırlı kalmadığı yönündedir. Anket yapıldığı tarihte yaptıkları iş ve çalıştıkları işyeri itibarıyla Ankara'ya yerleşen İskilipli hane başkanlarının yarıya yakını vasıflı işçi ve teknisyen olarak kapitalist üretim tarzının egemen olduğu üretim birimlerinde çalıştıklarını belirtmişlerdir. Kapitalizm öncesi ve geçiş tarzları ile, "geleneksel" denilen bu tür üretim birimlerinde (ayakkabıcı, terzi, marangoz, şöför vb.) iş sahibi usta ve kalfa olarak çalışanlar toplam hane başkanlarının yaklaşık 1/5'ini oluştururken aynı birimlerde çırak ve ilk grupta yer alan işyerlerinde vasıfsız işçi olarak çalışanlar da toplamın % 30'unu kapsamaktadır.

Göçmenlerin kente yerleşmeden önce "memleketlerinde" yaptıkları işler bakımından "uzmanlaşmış işçi ve teknisyen" kategorisine giren İskilipli oranının % 16'da kaldığı gözönüne alındığında değişimin boyutu anlaşılabacaktır. Meslek dağılımı bakımından kentte gerçekleşen değişimi bundan sonra gelen bölümde daha ayrıntılı olarak inceleyeceğiz. Bu bölümde ulaştığımız saptama, anketin yapıldığı yıl kentte yerleşik İskilipli nüfusun meslek dağılımı bakımından - piramidin en üst kesimini oluşturan grup dışlandığında - İskilip İlçe Merkezinden çok Ankara metropolitan alanında yaşayan nüfusun meslek dağılımına yakın olduğudur.

3.3. Göçmen Nüfusun Meslek Devingenliği

Çalışmanın bu bölümünde deneklerin kente yerleşmeden önce İskilip veya köylerinde yaptıkları iş, Ankara'ya yerleştikten sonra kentte tuttıkları ilk iş ve anketin yapıldığı tarihte yapmakta oldukları işler karşılaştırılarak İskilipli göçmenlerde meslek devingenliği araştırılmıştır. Elimizde deneklerin geldikleri köylerde oturanların Ankara Metropolitan alanında yaşayan Ankara doğumluların meslek devingenliğine ilişkin veriler olmadığı için İskilipli göçmenlere ait bulgularımızın bu iki devingenlikle karşılaştırıldığında neredede durduğunu saptamak olanağımız olmadı. Bu nedenle eldeki verileri bir yandan kendi içinde yorumlamaya diğer yandanda anılan kesimin meslek devingenliğini Ankara Metropolitan alanında istatistiklerle saptanan meslek bileşimi ile karşılaştırarak bütünleşmenin ne yönde gerçekleşmekte olduğunu belirlemeye çalışmakla yetindik.

Meslek devingenliğinin incelenmesinde karşılaşılan ilk ve en önemli konu meslekleri farklı gruplara ayırmakta ortaya çıkan yöntem sorunudur. Meslekleri birbirinden farklı kategorilere ayırırken gözönüne alacağımız ölçütlerin açıklığı ve kategoriler arası sınırın belirlenmesinde gösterilecek özen bu bölümle ilgili çalışmada son derece önemli bir yer tutmuştur. Kuşkusuz, bireylerin yeni ile eski mesleklerini karşılaştırmakta kullandıkları ölçütler çok sayıda ve değişik niteliklerde olup bunlara yüklenecek önem derecesi toplumsal ve bireysel değişkenlerin oluşturduğu karmaşık bir değerler sisteminde belirlenmektedir. Yapılan işin bu değerler sistemine göre neredede

durduğu, yani statüsü, iş güvencesi, sürekliliği, mesleki kariyerde ilerleme olanağı verecek nitelikleri olup oluması, uzmanlaşmaya katkısı, sağladığı ve ileride sağlayabileceği parasal olanaklar, iş koşullarının niteliği vb. bir dizi değişken bu sistemin öğeleri olarak kesin kararın alınmasında rol oynar.

Bu çalışmada meslekler arası ayırımı ve kademelenmeyi daha genel, toplumsal ve görece nesnel bir sınıflandırma ölçütü ile temellendirmeye çalıştık. Buna göre 1 ila 5 numaralı meslek grupları tümüyle kapitalist ve geçiş tarzlarının hakim olduğu üretim birimlerinde çalışanları kazanılmış deneyim statü ve işgüvenliği gibi değişkenlere göre yukarıdan aşağıya sıralarken 6 numaralı grup kapitalizm öncesi tarzların hakim olduğu üretim türlerini kapsamaktadır. Diğer bir anlamla, kapitalizm öncesi tarzların hakim olduğu üretim birimlerinden kapitalist tarzın hakim olduğu birimlere geçiş, toplumsal düzeyde bir ilerleme olarak değerlendirilecek bu da kentsel bütünleşmenin ekonomik düzeyde ne denli gerçekleştiğinin göstergesi olarak yorumlanacaktır..

Göçmenlerin meslek devingenliğini incelerken önce deneklerin İskilipteki meslekleri ile Ankara'ya yerleştikten sonra tuttukları ilk işleri, daha sonra da kentteki ilk ve son işlerini karşılaştırdık. Çizelge 3.3 ve 3.4'de deneklerin İskilip'deki meslekleri ile kentte tuttukları ilk işleri karşılaştırılmaktadır. Çizelgelerden izlenebileceği gibi kente yerleşen deneklerin % 58'i İskilipte kapitalizm öncesi tarzların hakim olduğu üretim birimlerinde çalışırken, kente yerleştiklerinde bu oran önemli bir düşüş göstererek % 23'e kadar inmiştir. Diğer bir deyişle, göçmenlerin kente yerleşmeleri ile birlikte yaşamlarında tuttukları iş bakımından önemli bir değişme de gerçekleşmekte ve kentle bütünleşmenin ilk olumlu göstergesi olarak meslek dağılımında ciddi bir farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Çizelge 3.4'de verilen endeksler bu değişimin boyutlarını açıkça ortaya koymaktadır. İndea endeksine göre en çarpıcı değişimler 2,4 ve 5 numaralı meslek gruplarında ortaya çıkmıştır. Diğer bir anlatımla,

bir yandan "teknisyenler ve teknik işlerde çalışanlar" ile "beyaz yakalılar" da gözlenen ve kapitalist, kentsel yaşamın göstergeleri olarak toplumsal gelişme ve kentsel bütünleşme bakımından olumlu olarak değerlendirdiğimiz mesleklerde, diğer yandan da, kentle bütünleşmede başarılı olamayan ve seyyar satıcılık, odacılık, kapıcılık, amelelik gibi kazanılmış iş deneyimi ve toplumsal statü bakımından meslek sıralamasında en alt kademeyi oluşturan grupta da ciddi bir yoğunlaşmanın gerçekleştiğini görüyoruz.

Kentte tutulan ilk ve son işlerin karşılaştırılması sırasında bu olgunun ne denli sürekli bir olgu olduğunu ayrıca irdeleneceğiz. Burada, son olarak, meslek gruplarının durağanlık düzeyini belirleyen bir başka endeksin sonuçlarını yorumlamaya çalışacağız. Bu endeks ile aynı meslek grubundakıların oranı verilmektedir. Çizelge 3.4'de görüldüğü gibi 2. ve 5. meslek grubu dışlandığında tüm gruplar için çalışanların % 30 ile % 40'ı kentte tuttukları ilk işte de aynı meslek grubu içinde kalmışlardır. Meslek durağanlığının en düşük olduğu grup kapitalizm öncesi tarzların hakim olduğu birimlerde çalışanlarda gerçekleşmiştir. Bu grupta çalışanların ancak 1/6'sı kentte ilk işlerinde de aynı meslek grubunda kalmışlardır. Tüm bu bulgular deneklerin kente yerleşmeleri ile meslek yaşamlarında yepyeni bir evreye girdiklerini ve kentte bütünleşme yönünden önemli bir adım attıklarını göstermektedir.

Bütünleşmeye konu olan ikinci önemli nokta, göçmenlerin kentte yaptıkları iş türlerinde bir değişme olup olmadığı sorusuna verilen yanıtlardır. Değerlendirmesi yapılan 352 anket içinde göç ettikten sonra ve halen çalışmakta oldukları işlerde bir değişme olmayanların sayısı 197'dir. Diğer bir deyişle, anketin yapıldığı yıl deneklerin yarıdan fazlası hala kente yerleştikten tuttukları ilk işte çalışmakta idiler. 126 kişi, yani toplam hane başkanlarının % 36'sı üst meslek gruplarına geçerken % 8'i meslek sıralamasında daha alt kademelerde yer alan işlerde çalışmaya başlamışlardır. Bütünleşme bakımından olumlu olarak

ÇİZELGE 3.3

Hane Başkanlarının İskilipteki ve Ankara'ya Yerleştikten Sonra Tutukları İlk İş Türüne Göre Meslek Dağılımları (Kaynak : Alan çalışması)

Ankara'daki İlk İş	1	2	3	4	5	6	Toplam
1. Üst düzey yöneticiler serbest meslek sahipleri ve işadamları	7	0	0	1	5	2	15
	30.4	0.0	0.0	14.3	10.4	1.9	4.8
2. Teknisyenler, teknik işlerde çalışan kalifiyeli işçi ve memurlar	1	8	4	3	18	24	58
	4.3	72.7	12.5	42.9	31.3	13.2	18.5
3. Ticarethane ve/veya ulaşım aracı sahipleri, çalışanları ve vasıfsız fab. işçileri	4	0	14	0	1	23	42
	17.4	0.0	43.8	0.0	1.7	12.6	13.4
4. Beyaz yakalılar (yarı kalifiye)	2	1	1	3	7	11	25
	8.7	9.1	3.1	42.8	12.1	6.0	8.0
5. Büyük işletmelerde ve kamu kuruluşlarında çalışan niteliksiz işgücü ile seyyar satıcılar	8	2	6	0	22	62	100
	34.7	18.2	18.7	0.0	37.9	33.0	31.9
6. Kapitalizm öncesi tarzların hakim olduğu tarım ve tarımdışı üretim birimleri sahipleri ve çalışanları	1	0	7	0	5	60	73
	4.3	0.0	21.9	0.0	8.6	32.9	23.3
Toplam	23	11	32	7	58	182	313
%	7.3	3.5	10.2	2.2	18.5	68.1	100.0

değerlendireceğimiz bulgulara göre aynı meslek grubunda kalanlar ilk 5 meslek grubu için % 60 iken kapitalizm öncesi tarzların hakim olduğu 6. grup için bu oran 1/3'-de kalmaktadır.

Aynı çalışmayı 1971 öncesi ve sonrası göç edenler için yineledik. Böylece kentte kalış süresinin bu devinimi ne yönde etkilediğini belirlemeye çalıştık.

1971 yılı öncesi kente yerleşenlerin % 40'ı anketin yapıldığı yılda aynı işte çalıştıklarını belirtirken, 1971 sonrası göç edenlerde bu oranın % 70'e yakın olduğunu saptadık. 1971 öncesi kente gelenlerin yaklaşık yarısı üst meslek gruplarına geçerken % 12'sinin alt meslek gruplarına düştüklerini görüyoruz. 1971 sonrası göç edenlerde bu oranlar sırası ile % 68 ve % 5.5'dur. Özetle, kentte kalış süresi uzun olan deneklerde üst meslek gruplarına geçme olasılığı ikinci grup deneklere göre iki kez daha yüksektir. 1971 öncesi kente yerleşenlerde alt meslek gruplarına düşüşün ikinci gruba göre daha yüksek olması olumsuz bir gelişme olarak görülmesine karşılık, bizce daha önemli olan konu 6. meslek grubundaki hareketliliğin incelenmesiyle ortaya çıkan tablo'dur. Buna göre, kapitalizm öncesi tarzların hakim olduğu üretim birimlerinde çalışanların aynı işte kalma olasılığı 1971 öncesi grup için, 1971 sonrası kente yerleşen deneklere oranla % 50 düşüktür. Diğer bir deyişle, birinci grupta deneklerin % 22'si bu meslek grubunda yaptıkları işi sürdürürken, ikinci grupta bu oran % 45'e çıkmaktadır. İlgili çizelgelerde anılan gelişme tüm açıklığı ile görülmektedir. Değerlendirme bu çerçevede yapılacak olursa kentte kalışın olumlu etkisi ortaya çıkacaktır.

Meslek devingenliği ile ilgili olarak yaptığımız son inceleme, hane başkanlarının son meslekleri ile ikinci kuşak diye adlandıracağımız çocuklarının yaptıkları işlerin

CİZELGE 3.5

1971 Öncesi Kente Yerleşen İskilipli Hane Başkanlarının Kentteki İlk ve Son Meslekleri
(Kaynak : Alan Çalışması)

Ankara'daki İlk İş	Ankara'daki Son İş						Toplam
	1	2	3	4	5	6	
1. Üst düzey yöneticiler, serbest meslek sahipleri ve işadamları	7	0	1	1	1	1	11
2. Teknisyenler, teknik işlerde çalışan kalfiye işçi ve memurlar	33.3	0.0	3.6	9.1	3.0	6.7	7.1
3. Ticarethane ve/veya ulaşım aracı sahipleri, çalışanları ve vasıfsız fab. işçileri	1	18	4	1	1	1	26
4. Beyaz yakalılar (yarı kalfiye)	4.8	38.3	14.3	9.1	3.0	6.7	16.8
5. Büyük işletmelerde ve kamu kuruluşlarında çalışan n. te.iksiz işgücü ile seyyar satıcı.	2	4	8	0	3	1	18
6. Kapitalizm öncesi tarzların hakim olduğu tarım ve tarımdışı üretim birimleri sahipleri ve çalışanları	9.5	8.5	28.6	0.0	9.1	6.7	11.6
	3	2	0	4	1	0	10
	14.3	4.3	0.0	36.4	3.0	0.0	6.5
	6	14	6	1	22	1	50
	28.6	26.8	21.4	9.1	66.7	6.7	32.3
	2	9	9	4	5	11	40
	9.5	19.1	32.1	36.4	15.2	73.3	25.8
Toplam	21	47	28	11	33	15	155
	13.5	30.1	18.1	7.1	21.2	9.6	100.0

CİZELGE 3.4.

Meslek Devingenliği / Hane Başkanlarının İskilip'teki ve Ankara'ya Yerleştikten Sonra Tuttukları İlk İşlerin Karşılaştırılması

Meslek Grupları	Meslek Devingenliği INDEA Endeksi 1/	Meslek Grubundaki Durağanlık Endeksi 2/
1	0.66	0.30
2	5.28	0.72
3	1.31	0.43
4	3.63	0.42
5	1.72	0.38
6	0.34	15.93

1/ Ankara'daki ilk meslekte çalışan hanebaşkanı yüzdesinin aynı meslekte İskilip'de çalışan yüzdesine bölünmesiyle elde edilen son meslekteki artış veya düşüşü veren endeks

2/ İlk ve son mesleğinde değişiklik olmayanların yani aynı meslek grubunda kalanların ilk iş olarak bu meslek grubunda çalışanlar toplamına oranı

ÇİZELGE 3.7

Kente Yerleşen Tüm Hane Başkanları İçin Kentteki İlk ve Son İşleri
(Kaynak : Alan Çalışması)

Ankara'daki İlk İş	Ankara'daki Son İş						Toplam
	1	2	3	4	5	6	
1. Üst düzey yöneticiler, serbest meslek sahipleri ve işadamları	S 17	0	1	1	1	1	21
	% 42.5	0.0	2.0	2.6	1.1	2.7	6.0
2. Teknisyenler, teknik işlerde çalışan kalifiye işçi ve memurlar	S 3	52	4	2	1	1	63
	% 7.5	53.7	7.8	5.3	1.4	2.7	17.8
3. Ticarethane ve/veya ulaşım aracı sahipleri, çalışanları ve vasıfsız fab. işçileri	S 2	9	22	1	9	2	45
	% 5.0	9.3	43.1	2.6	9.9	5.4	12.7
4. Beyaz yakalılar (yarı kalifiye)	S 4	2	0	22	1	0	29
	% 10.0	2.1	0.0	57.9	1.4	0.0	8.2
5. Büyük işletmelerde ve kamu kuruluşlarında çalışan niteliksiz işgücü ile seyyar satıcı.	S 11	21	10	6	53	3	104
	% 27.5	21.7	19.6	15.8	58.2	8.1	29.4
6. Kapitalizm öncesi tarziarın hakim olduğu tarım ve tarımdışı üretim birimleri sahipleri ve çalışan.	S 3	13	14	6	13	30	79
	% 7.5	13.4	27.5	15.8	14.3	81.1	22.3
Toplam	S 40	97	51	38	91	37	354
	% 11.3	27.4	14.4	10.7	25.7	10.5	100.0

ÇİZELGE 3.6

1971 Sonrası Kente Yerleşen İşkılıplı Hane Başkanlarının Kentteki İlk ve Son Meslekleri
(Kaynak : Alan Çalışması)

Ankara'daki İlk İş	Ankara'daki Son İş						Toplam
	1	2	3	4	5	6	
1. Üst düzey yöneticiler, serbest meslek sahipleri ile işadamları	S 10	0	0	0	0	0	10
	% 52.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.0
2. Teknisyenler, teknik işlerde çalışan kalifiye işçi ve memurlar	S 2	34	0	1	0	0	37
	% 10.5	68.0	0.0	3.7	0.0	0.0	18.6
3. Ticarethane ve/veya ulaşım aracı sahipleri, çalışanları ve vasıfsız fab. işçileri	S 0	5	14	1	6	1	27
	% 0.0	10.0	60.9	3.7	10.3	4.5	13.6
4. Beyaz yakalılar (yarı kalifiye)	S 1	0	0	18	0	0	19
	% 5.3	0.0	0.0	66.7	0.0	0.0	9.5
5. Büyük işletmelerde ve kamu kuruluşlarında çalışan niteliksiz işgücü ile seyyar satıcı.	S 5	7	4	5	44	2	67
	% 26.3	14.0	17.3	18.5	75.9	3.4	33.7
6. Kapitalizm öncesi tarziarın hakim olduğu tarım ve tarımdışı üretim birimleri sahipleri ve çalışanları	S 1	4	5	2	8	19	39
	% 5.3	8.0	21.7	7.4	13.8	86.4	19.6
Toplam	S 19	50	23	27	58	22	199
	% 9.5	25.1	11.6	13.6	29.1	11.1	100.0

ÇİZELGE 3.8.

Meslek Devingenliği / Hane Başkanlarının Ankara'daki İlk ve Son Mesleklerinin Karşılaştırılması

Meslek Grupları	Meslek Devingenliği INDEA Endeksi 1/	Meslek Grubundaki Durağanlık Endeksi 2/				
	1971 Öncesi Kente Yerleşen Denekler	1971 Sonrası Kente Yerleşen Denekler		1971 Öncesi Kente Yerleşen Denekler	1971 Sonrası Kente Yerleşen Denekler	
1	0.53	0.52	0.53	0.81	0.64	1.00
2	0.65	0.55	0.74	0.82	0.69	0.92
3	0.88	0.64	1.17	0.49	0.44	0.52
4	0.77	0.91	0.70	0.76	0.40	0.95
5	1.12	1.52	1.16	0.58	0.67	0.76
6	2.12	2.67	1.77	0.38	0.27	0.49

- 1/ Ankara'daki ilk meslekte çalışan hanebaşkanı yüzdesinin aynı meslekte iskilip'de çalışan yüzdesine bölünmesiyle elde edilen son meslekteki artış veya düşüşü veren endeks
- 2/ İlk ve son mesleğinde değişiklik olmayanların yani aynı meslek grubunda kalanların ilk iş olarak bu meslek grubunda çalışanlar toplamına oranı

ÇİZELGE 3.9

Anketin Yapıldığı Yılda Hane Başkanları ve Çocuklarının Meslek Dağılımı

Meslek Grupları	Hane Başkanlarının Son Mesleği (%)	Çocuklarının Son Mesleği (%)
1	11.3	13.7
2	27.4	24.6
3	14.4	15.0
4	10.7	28.8
5	25.7	6.1
6	10.5	11.7
Toplam Sayı	354	73

Kaynak : Alan Çalışması

karşılaştırmaları oldu. Sonuç Çizelge 3.9'da verilmiştir. Görüldüğü gibi 1, 2, 3, ve 6 numaralı meslek gruplarının da önemli bir farklılık izlenmemesine karşılık 4 ve 5 numaralı gruplar için çok çarpıcı bir değişiklik söz konusudur. Kalifiye olmayan ve ağırlıklı olarak kamu kuruluşlarında veya özel şirketlerde odacılık, çaycılık, bekçilik vb. niteliksiz işlerde çalışan oranında ikinci kuşakta çok önemli bir düşüş görülürken, yeni nesil için yönetim merkezi olan kentin yarı-vasıflı kamu hizmetlilerinin (özellikle orta eğitim gerektiren memurluk vb. işlerin) çalıştığı meslek grubu en ağırlıklı istihdam kaynağı olmaktadır.

Sonuç olarak, eldeki tüm bulgular Ankara'ya yerleşen göçmenlerin gerek kentteki yaşamları boyunca kendilerinin ve gerekse de kentte büyüyen çocuklarının düşey yönde küçümsenmeyecek bir meslek devingenliği sağladıklarını göstermektedir. Bu yönde en çarpıcı değişim kentte yerleştikten sonra tutulan ilk işle başlamaktadır. Göçmenlerin kente yerleşmeleri ile birlikte - özellikle kapitalizm öncesi tarzların hakim olduğu tarım ve tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanların oranında çok çarpıcı bir düşmenin gerçekleşmesi ile - tüm meslek dağılım tablosu yepyeni bir görüntüye bürünmektedir. Değişim ve kentle bütünleşme kentte kalınan sürenin uzaması ile doğru orantılı olarak daha yavaş ancak kararlı bir biçimde sürmektedir. Kapitalizm öncesi tarzların hakim olduğu üretim birimlerinde çalışan oranı göçmenlerin memlekette tuttukları mesleklerin yaklaşık % 70'ini oluştururken, deneklerin ancak % 10'unun kentte yaptıkları son işin bu kategoride kalması bile kendi başına göçlerin kentlerin büyük köylere, kentlilerinin de köylüleşmesine neden olduğu görüşüne verilecek en güzel yanıt olacağı kanısındayız.

./..

Meslek devingenliğini konu alan bu bölümü bitirmeden önce, son olarak yukarıda özetlenen nesnel durumu deneklerin kendi bireysel deneyimleri çerçevesinde nasıl değerlendirdiklerini görelim. Ankette hane başkanlarına yönelttiğimiz "bugüne kadar geçen meslek yaşamınız başarılı mı idi? " sorusuna verilen yanıtlar bu konuda ipuçları vermektedir. Buna göre tüm deneklerin % 62'si meslek yaşamlarını başarılı olarak nitelemişlerdir ^{1/}. Ancak İskilip İlçe Merkezinden göç edenlerle köylerinden gelenlerin bu konudaki değerlendirmeleri farklılık göstermektedir. İlçe Merkezinden gelenlerin % 70'i meslek yaşamlarını başarılı görürken bu oran köylerden gelenlerde % 38'e düşmektedir (Bkz. Çizelge 3.10). Yine kentte kalış süresinin başarıyı ne yönde etkilediğine ilişkin araştırmada İlçe Merkezinden göç edenlerde başarılı olma ile kentte kalış süresi arasında belirgin bir doğrusal ilişki görülürken köyden gelenlerde durumun bu kadar açık olmadığı saptanmıştır. Kanımızca, özellikle eğitim ve kazanılmış iş deneyimi bakımından ilçe ve köy kökenli olmanın gösterdiği farklılık sonuncuların kentte meslek yaşamı ile bütünleşmede daha büyük güçlüklerle karşılaşmalarına neden olmaktadır.

3.4. Kentte Kalış Süresi ile Gelir Düzeyi ve Gelir Dağılımı ilişkisi

Çalışmanın daha önceki bölümünde İskilip'li göçmenlerin gelir durumu Ankara kent bütünü için bulunan verilerle karşılaştırılmıştı. Bu alt bölümde ise göçmenlerin kentte kalış süresi ile gelir düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığı incelenecektir. Yine bu bölümde, göçmenlerin gelir dağılımı bir yandan kent bütünü, diğer yandan da İskilip İlçesi için çıkartılan Lorenz eğrileri ile karşılaştırılarak göç olgusu ile ilişkisi araştırılacaktır.

^{1/} "Başarılı olmak" tan deneklerin % 40'ı parasal kazançları, kalanları ise iş güvencesi, toplumsal statü vb. ne öncelik verdiklerini belirtmişlerdir.

./..

ÇİZELGE 3.10

Bugüne kadar olan Meslek Yaşamını Başarılı Gören Deneklerin Kentte Kalış Süresine Göre Dağılımı

Kentte Kalış Süresi (Yıl)

Meslek Yaşamını Başarılı Görenler	1-9	10-19	20 ve üzeri	Toplam	Genel Toplam
A. Iskilip İlçe Merkezinden Göçedenler	s 86	28	72	186	268
	% 58.1	66.7	92.3	69.4	100.0
B. Iskilip Köylerinden Göçedenler	s 22	9	2	33	87
	% 35.5	52.9	25.0	37.9	100.0
C. Tüm Göçmenler	s 108	37	74	219	355
	% 51.4	62.7	86.0	61.7	100.0

Kaynak : Alan Çalışması

Çizelge 3.11'de Iskilip İlçe Merkezi ve köylerinden kente göç eden deneklerin gelir dağılımları ile kentte kalış süreleri verilmektedir. Gelir düzeyleri ile kentte kalış arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmamızda yardımcı olacak endekslerin geliştirmeden önce çizelgede ilk gözüme çarpan bulgu ilçe merkezinden gelenlerle köy kökenlilerin gelir düzeylerinin farklılığıdır. Köy kökenlilerin % 90'ı 3.000 ile 10.000 TL/ay kazanırken, ilçe merkezinden gelenlerde bu oran % 65'dir. İlçe kökenlilerin % 5'i üst gelir kümelerinde (30.000 TL/ay ve üzeri) yer alırken, köy kökenli göçmenlerin hiçbirisinin kentteki gelirinin bu düzeye çıkmadığını görüyoruz. Bu sonuç ilk Iskilip çalışmasında elde edilen bulgularla çakışmaktadır. (Kapıl, Genç-ağa, 1972). Adı geçen araştırmada Iskilip İlçe Merkezinden göç eden deneklerin ortalama gelirinin Iskilip köylerinden göç edenlerden % 61 fazla olduğu belirlenmiştir. Bu saptamayı yaptıktan sonra şimdi deneklerin gelir düzeyi ile kentte kalış süreleri arasındaki ilişkiyi inceleyebiliriz.

Çizelge 3.11 deneklerin kentte kalış süreleri ile gelir durumları arasındaki ilişki konusunda belirgin ipuçları vermektedir. Aylık hane geliri 10.000 TL'nin altında olan hane oranı kente yeni yerleşen (1-9 yıl) göçmen grubunda % 85'e çıkarken aynı oran 20 ve daha fazla yıldır kentte yaşayanlarda % 50 düzeyindedir. Üst gelir gruplarında da benzer durumlarla karşılaşırız. Örneğin, aylık toplam geliri 30.000 TL'nin üzerinde olan hane oranı yeni yerleşenlerde % 0.5'de kalırken, uzun süredir kentte yaşayanlarda bunun 20 katı daha yüksek oranda hanenin geliri aynı gruba girmektedir.

Bu ilişkiyi daha sağlıklı incelemek için Çizelge 3.12'de kullanılan endeks Kartal'ın sonuçlarından tümüyle farklı bir sonuç sergilemektedir. Kartal'ın (Kartal, 1978) deneklerin kentte kalış süreleri ile gelir düzeyleri arasındaki ilişkiyi veren endeksleri iki değişken arasında güçlü bir ilişki bulunmadığını göstermektedir. Araştırmamızda elde edilen bulgular ise - endekslerden açıkça görüleceği gibi - özellikle hane başkanlarının gelirleri karşılaştırıldığında, iki değişken arasında çok belirgin ve güçlü bir ilişkinin varlığını kanıtlamaktadır. Diğer bir anlatımla, kentte kalış süresi arttıkça, göçmenlerin gelir düzeyinde de bir artış gözlenmektedir.

ÇİZELGE 3.12

Kentte Kalış Süresi ile Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki

Kentte Kalış Süresi (Yıl)	Denek toplamındaki payı (%)	Hanebaşıkanlarının bireysel toplam gelirlerden aldıkları pay (%)		Ailelerin toplam gelirleri (2)	
		İndeks 2/1		İndeks 4/1	
1-4	24	14.87	0.62	22.54	0.94
5-9	37	28.19	0.76	23.22	0.63
10-19	14	20.81	1.49	18.84	1.35
20-29	18	21.32	1.18	22.99	1.28
30 ve üstü	7	14.81	2.12	12.41	1.77
Toplam	100	100.00	-	100.00	-

Kaynak : Alan Çalışması

(1) 340 hanebaşıkanının gelirleri toplamı

(2) Hanebaşıkanları ile hanenin çalışan diğer bireylerinin gelirleri toplamı

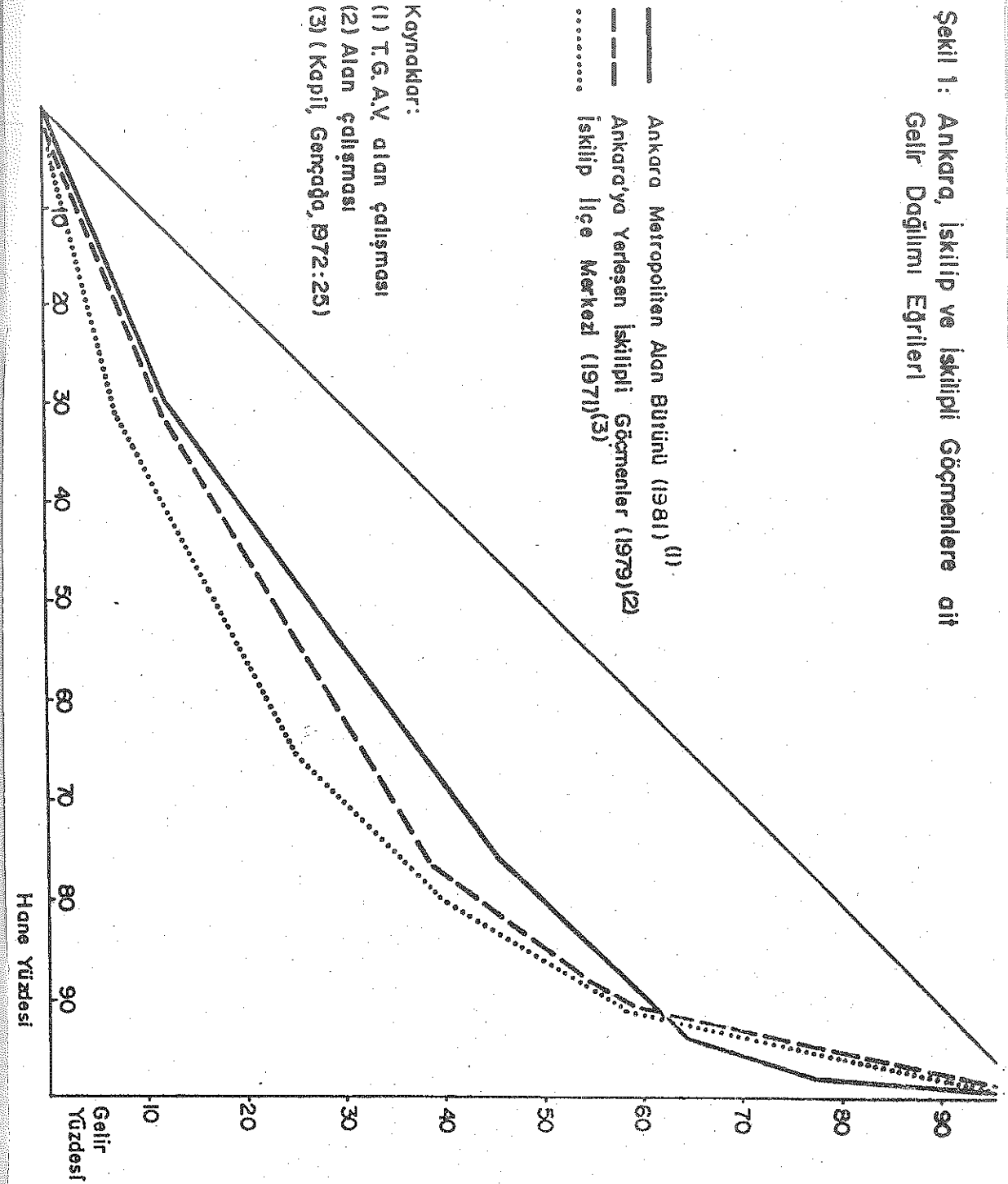
ÇİZELGE 3.11

Kentte Kalış Süresine Göre Deneklerin (Ailelerin) Gelir Düzeyleri

Kentte Kalış Süresi (Yıl Olarak)

AYLIK Gelir Kümeleri (TL)	İskilip İlçe Merkezinden Göçedenler				İskilip Köylerinden Göçedenler				Tüm Denekler			
	1-9	10-19	20 ve üzeri	Toplam	1-9	10-19	20 ve üzeri	Toplam	1-9	10-19	20 ve üzeri	Toplam
1-3000	4	0	1	3	0	1	7	0	2	9		
3001-6000	49	3	12	45	5	0	94	8	12	114		
6001-10000	65	21	24	13	9	5	78	30	29	137		
10001-15000	20	6	18	1	2	2	21	8	20	49		
15001-30000	9	8	14	0	1	0	9	9	14	32		
30001-50000	0	2	5	0	0	0	0	2	5	7		
50001-100000	1	1	2	0	0	0	1	1	2	4		
100001 ve üzeri	0	1	2	0	0	0	0	1	2	3		
Toplam	148	42	78	62	17	8	210	59	86	355		

Şekil 1: Ankara, İskilip ve İskilipli Göçmenlere ait
Gelir Dağılımı Eğrileri

Kentte kalış süresinin artması ile meslek devingenliğinde gözlenen olumlu gelişmenin deneklerin, özellikle hane başkanlarının, gelir düzeylerini de etkilemesi doğaldır. Bu nedenle, biz Kartal'ın anılan iki değişkeni birbirinden bağımsız olarak ele alma görüşüne katılmıyoruz. Bu nedenle de çalışmamızda bağımsız değişken olarak ana ağırlığı deneklerin kentte kalış süresi ile sınırlı tutmayı yeğledik.

Deneklerin gelir düzeyi ile ilgili bu bölümde son olarak kente yerleşen İskilip'li göçmenlerin gelir dağılımının göç veren ve alan yerleşmelerde saptanan Lorenz eğrileri ile karşılaştırıp gelir dağılımında görece bir gelişme olup olmadığını araştırmak istiyoruz. Burada elimizde var olan sınırlı veriden yararlanarak anılan üç grup için bir karşılaştırma yaptık. Önce Kıpil ve Gençça'nın 1971 yılında İskilip İlçe Merkezi için hazırladıkları gelir dağılımı eğrisinin geçerliliğini koruduğunu varsaydık, sonra da TGAV'ın Ankara Metropolitan alanı içinde rastlantısal örnekleme yöntemi ile seçtiği 1000 haneye ilişkin gelir verilerini kullandık. Sonuç Şekil 1'de görülmektedir. Gelir dağılımının en iyi ve en kötü olduğu yerleşmeler sırası ile Ankara Metropolitan alanı ile İskilip İlçe Merkezidir. İskilip'li göçmenlere ilişkin Lorenz eğrisi İskilip'ten daha iyi, Ankara genelinden ise daha kötü bir gelir dağılımının varlığını göstermektedir. Bu durum daha çok toplam gelirden en az pay alan kesimler için etkili olmaktadır. Örneğin, İskilip İlçe Merkezinde toplam hanelerin % 55'i toplam gelirin ancak % 20'sini alırken aynı alanda geliri paylaşan göçmen oranının % 42'ye gerilediğini görüyoruz. Bu kısmi de olsa olumlu bir gelişmedir ve kente yerleşen İskilip'lilerin, özellikle alt gelir gruplarında, toplam gelirden daha fazla pay alabildiklerini göstermektedir. Ancak bu olumlu gelişmeye karşın yine de deneklerin tümü için bulunan gelir dağılımı eğrisinin, arzu edilenden oldukça uzak olduğunu ve henüz Ankara kent bütünü için hesaplananın düzeyine bile çıkamadığını belirttikten sonra şimdi de deneklerin ücretleri dışındaki mal varlıklarını inceleyelim.

3.5. Deneklerin İskilip'teki Mal Varlıklarında Ortaya Çıkan Değişmeler

Deneklerin kente yerleştikten sonra "memleket" lerinden aldıkları ve sattıkları gayrimenkul sayısına ilişkin verilerin dökümüne geçmeden önce halen İskilip ve köylerinde sahip oldukları gayrimenkul sayısı ve nasıl işletildiklerine ilişkin sorulara verdikleri yanıtları özetlemek istiyoruz. Buna göre, deneklerin halen İskilip ve köylerinde 229 adet bağ, bahçeleri, 111 adet arazileri, 128 adet kirada veya kullanılmayan evleri ile 68 adet başka gayrimenkulleri vardır. Bu mülklerin 33'ü kirada, 98'i ortakçı da, 74'ü de akraba tarafından işletilirken, 100 adet bağ, bahçe ve tarla işletilmeden tutulmaktadır. İskilip'te deneklerin sahip olduğu bağ ve bahçelerin ortalama büyüklüğü 10 dönüm, arazilerin ise 35 dönümdür.

Bu veriler deneklerin hala çok küçümsenmeyecek miktarda gayrimenkulu gelecek için bir güvence unsuru olarak mülkiyetlerinde tuttuklarını göstermektedir. Bu gayrimenkullerin hiç işletilmemesi veya üzerlerinde düşük verimle üretim yapılması ise kuşkusuz önemli bir kaynağın üretim dışı kalmasına neden olmaktadır.

Kentte kalış süresine göre deneklerin "memleket" lerindeki mal varlık miktarında ne yönde bir değişme olduğunu belirlemek için göçmenlerin kente yerleştikten sonra İskilip'te gayrimenkul olarak mal alıp almadıklarını sorduk. Deneklerin ancak % 4'ü Ankara'ya yerleştikten sonra "memleket" lerinden gayrimenkul satın almışlardır. Kente yeni yerleşen deneklerde bu yöndeki eğilimin görece düşük olduğunu görüyoruz (Bkz. Çizelge 3.13). Köy kökenli göçmenlerde mülk satın alma oranı daha yüksektir. Ancak sayıların çok düşük olması bu konuda bir genelleme yapılmasına engel olmaktadır.

./..

ÇİZELGE 3.13

Kente Yerleştikten Sonra İskilip'te Gayrimenkul Alan ve Satanlar

Kentte Kalış Süresi	İskilip İlçe Merkezinden Göçmenler		İskilip Köylerinden Göçmenler		İskilip İlçe Merkezi ve Köyleri (TOPLAM)	
	alanlar	satanlar	alanlar	satanlar	alanlar	satanlar
	S	S	S	S	%	%
1-9	3	16	3	6	6	2.85
10-19	2	13	2	4	4	6.75
20 ve üstü	4	28	-	2	4	4.65
Toplam	9	57	5	12	14	3.94
					69	19.43

Kaynak : Alan Çalışması

Çizelge 3.17'de kente yerleştikten sonra gayrimenkullerini satan denek sayısı ve oranları verilmiştir. Öncelikle göze çarpan nokta kente yerleştikten sonra İskilip'ten gayrimenkul satan deneklerin oranının gayrimenkul alanlara göre 5 katı fazla olmasıdır. Burada özellikle kentte kalış süresi ile önemli bir ilişki gözlemlenmektedir. Diğer bir deyişle, kentte kalış süresi uzadıkça "memleket" deki gayrimenkullerini satan denek oranında belirgin bir artış olmaktadır. Kartal'ın bulguları ile de çakışan bu sonucun (Kartal, 1978 :73-74) beklenen bir gelişme olduğu söylenebilir. Kentte kalış süresinin uzaması ile bir yandan İskilip'le olan ilişkiler azalmakta ve zayıflamakta, diğer yandan da kentteki gelecek yaşamı daha güvenceli kılacak girişimlerde bulunmakta, bu yönde yatırım yapılmaktadır. Yine burada da köy kökenli göçmenlerin gayrimenkul satımında daha temkinli davrandıklarını görüyoruz.

Özetlersek, kente yerleşen İskilip'li göçmenler "memleket" lerindeki mal varlıklarını çok uzun bir süre elden çıkartmamaktadırlar. Ancak kent yaşamı ile bütünleşmenin sağlanması ve kentteki geleceğin güvence altına alınması ile denekler bu konuda daha esnek davranma eğilimine girmektedirler. Ancak "memleket" le olan duygusal ve kültürel ilişkinin kopması ekonomik düzeyde olduğu denli kolay sağlanamamaktadır. Bu kopuşun tam anlamıyla gerçekleşmesinden erken ikinci kuşaktasaçlanabilmektedir. Bunun bir sonucu olarak deneklerin "memleket" teki gayrimenkullerinin miktarı hala önemli bir düzeydedir. Yaklaşık 1/3'ü hiç işletilmeyen, kalanı ortakçı ve akrabanın eline bırakılan bu bağ, bahçe ve arazilerin uzun süreler korunarak elden çıkartılmamasının nedenleri kanımızca salt ekonomik düzeydeki değişkenlerle açıklanamaz, sınırlı da olsa farklı düzeylerin değişkenleri de zaman zaman bu yönde alınacak kararları etkileyebilmektedir.

bölüm 4

BÖLÜM 4

KENTLE BÜTÜNLEŞMENİN TOPLUMSAL İLİŞKİLER VE KÜLTÜREL BOYUTU

4.1. "Kültürel Bütünleşme" Tartışması

Göç ve kentsel bütünleşme kapsamında ele alacağımız bir diğer araştırma konusu da göçmenlerin kentteki toplumsal ilişkileri ve kültürel yapılanmalarıdır. Kentte kalış süresinin deneklerin toplumsal ilişkilerini hangi yönde etkilediği, kentin gelişmiş toplumsal kurumlar ağına katımlarını ne düzeyde belirlediği vb. konular bu bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

İnsanlar hem "toplumsal" hem de "kültürel" yaratıklardır. Hepimiz günlük yaşamımızda diğer insanlarla çok yönlü ilişkilerde bulunuruz ; bir anlamda kişiler tüm toplumsal ilişkilerin toplamıdır. Tüm insan toplulukları ve bireyler, kavramaya başladıktan sonra öğrendiğimiz herşeyi kapsadığı söylenen "kültür" ün taşıyıcılarıdır.

Toplumbilimciler sık sık küçük ve görece kapalı bir toplum birimi oluşturan ve "ilkel" olduğu savlanan köy toplulukları ile "modern" kent topluluklarını karşılaştırıp aralarındaki farkları vurgularlar. Ancak bu iki toplumsal birim arasındaki farklılıkların nasıl betimlenmesi gerektiği hala tartışılan bir konudur. Bu çalışmada biraz daha farklı bir karşıtlıkla karşı karşıyayız. Bir yanda, yöresine hizmet sunan küçük bir ilçe merkezi ve ona bağlı köyler, diğer yanda da şaşılacak bir hızla büyüyen

bir metropol. Bu tür araştırmalarda en çok başvurulan karşılaştırma yöntemi "ikinci" tezler biçimini alır. "İkicilik" kavramı aynı zamanda "modernleşme" kuramlarının temelini oluşturur (Katz, 1980 : 26). Bir süreç olarak "modernleşme", sözcüğünün de içerdiği gibi, "modern olmayan" "ilkel" bir durumdan, "modern" denilen aşamaya doğru bir geçişi içerir. Bu sürecin iki ucunu, başlangıç ve bitiş noktalarını, iki klasik yazarın görüşlerinden yapacağımız alıntılarla açalım. Redfield otuz yıl önce "folk" topluluğu şöyle betimlemişti :

"Bu tür bir topluluk küçüktür, çevresinden yalıtılmıştır, eğitimsizdir, türdeşdir ve güçlü bir grup dayanışmasına sahiptir. Yaşam biçimleri, "kültür" diye adlandırdığımız uyumlu sistemle tutarlılık içindedir. Davranışlar geleneksel, kendiliğinden, eleştirisiz ve kişiseldir.....

Akrabalık ilişkileri ve kurumları deneyime dayanır ; eylem birimi aile grubudur. Dinsel değerler laik olanlara üstündür (Redfield, 1952 : 294). "

Wirth ise yine çok bilinen bir makalesinde "folk" topluluğunun karşıtı olarak konulan "kent topluluğu" na ilişkin değerlendirmesinde şu noktaları vurguluyor :

"Kentsel yaşam tarzı" ikincil ilişkilerin birincil olanların yerine geçmesinden ibarettir. Akrabalık ilişkilerinin zayıflaması, ailenin toplumsal öneminin azalması, mahallenin ortadan kalkması ve toplumsal dayanışmada geleneksel temelini etkinliğini yitirmesi" kentsel yaşamın öğeleridir" (Wirth, 1967 : 60).

./..

Bu alıntılar sıradan ve görünüşte akla yatkın görüşleri ifade etmektedir ; kişilerin ön plana çıktığı "topluluk" (gemeinschaft) dan kişisel olmayan "toplum" (gesellschaft)'a, dayanışmadan toplumsal düzensizliğin yarattığı bunalıma dönüşüm söz konusudur.

Kısacası, klasik görüşe göre kentsel ve kırsal yaşam tarzları tümüyle birbirlerini dışlayan karşıt tarzlardır (Redfield, 1947 ; Miner : 1967 ; Wirth : 1967). Bu bağlamda kentleşme yıkıcı bir güç olarak değerlendirilir. Göç olgusunun da, yeni gelenlerle kent topluluğu arasındaki kültürel farklılık nedeni ile kentte uyumsuzluğa ve örgütsüzlüğe yol açacağı varsayılır.

Göç "kök" leri koparır, toplumsal örgütsüzlüğe, toplumsal düzenin alt üst olmasına, uyumsuzluğa, acı ve ıstıraba ve hatta "günahkarlığa" yol açar ; "geleneksel sınırları" ortadan kaldırır. Bu çerçevede göçmenler kentle bütünleşememiş, marginal bir kesim oluştururlar. Bunlar kentteki yaşamalarını "kentlileşemeyen köylüler" veya "sahte kentliler" olarak sürdürürler (Kıray, 1970 ; Suzuki, 1964 ; Doughty, 1970). Levin'in belirttiği gibi kentteki değişiklikleri benimsemeyen, kırsal yaşam tezini sürdürmeye çalışan, kırsal inanç ve değerlerini koruyan yeni yaşama direnen, baş kaldıran bir grup oluştururlar (Levine, 1973, 357).

Bu basit değerlendirme sayısız defalar eleştirilmiştir. Yakin geçmişte yapılan ciltler dolusu görgül çalışma bu görüşün geçersizliğini ortaya koymuştur. Savunulanan tersine bu araştırmalarda göçmenlerin kent yaşamına sanılandan çok daha kolay uyum sağladıkları saptanmıştır (Rieger ve Beegle, 1974 ; Nelson, 1969, 1970 ; Mangin, 1967).

Kuşkusuz köyler, küçük kasabalar ve büyük kentler birbirinden farklıdır. Göçle birlikte toplumsal ilişkiler de değişir. Göçmenler daha önce hiç bilmedikleri bireylerle yeni ilişkilere girmek zorunda kalırlar ve eski ilişkilerinin önemi ve içeriği de değişime uğrar.

./..

Akrabalık normal olarak tüm küçük topluluklarda yaygın ve etkin bir bağdır. Bir çok yazar bu bağın kentte yararı ve içeriği değişirken topluluk içindeki yerinin ve öneminin aynı oranda azalmadığına işaret etmektedirler. Gerçekte, tam tersine, daha da güçlenmektedirler. Örneğin, Abu-Lugnad (1961), Rieger ve Beegle (1974), Bruner (1970), Suzuki (1964) ve Tilly (1967), akrabalık sisteminin kentte ortadan kalkmayıp yeni biçimlerle daha da geliştiğini belirtmektedirler. Ülkemiz özelinde bu yeni biçimler içinde en etkin olanı kuşkusuz "hemşehrilik" diye adlandırılanıdır. (1) Bunun yanı sıra, iş arkadaşları ile, görevlilerle, mahallede yaşayan diğer ailelerle, dükkan sahipleri ile müşterilerle vb. ile yeni ve farklı ilişkiler kurulur. Suzuki bu gelişmeyi şöyle anlatıyor:

"Akrabalık - benzeri sistemler mevcut toplumsal örgütlenmeye destek olmakta ve geleneksel akrabalık sisteminin etkinliğini yitirmesi ile ortaya çıkan boşlukları doldurmakta yardımcı olmaktadır. Bu sistemlerden bir veya daha fazlasında yer alan bir kişi, bunların dışında kalanlarla karşılaştırıldığında çok daha geniş ve kapsamlı bir ilişkiler ağına avantajlarından yararlanmakta ve böylelikle yabancı ve hatta düşman kentsel çevreye çok daha kolay uyum sağlayabilmektedir" (Suzuki, 1964 : 438).

Levine bir ekleme daha yaparak hemşehrilikleri ve "memleketi" ile ilişkilerini sürdüren göçmenlerin kentsel çevreye daha rahat uyum sağladıklarını belirtiyor (Levine, 1973).

1/ Özellikle P.Stirling'in Türk toplumu üzerine yaptığı çalışmalarda bu konu ayrıntılı biçimde işlenmiştir.

Ankara'ya yerleşen İskilip'li göçmenler konu alan bu çalışmada biz kentte kalış süresine bağlı olarak yaşam tarzının toplumsal ve kültürel öğelerinde ne tür bir değişim olduğunu kaba biçimde de olsa ölçme girişiminde bulunacağız.

"Bütünleşme", kentle bir olma kavramı, birçok yazar tarafından kullanılır. Böylece, "kentleşme" salt toplumun tümünün daha az "tarımsal" olması ile ortaya çıkan bir şey olmayıp, aynı zamanda ve oldukça farklı bir anlamda yeni ve büyük kentlere göç eden kişilerde olan birşey olarak ifade edilir. Bu bağlamda, daha az uygun düşen sözcük, "bir kültürün diğerinden etkilenmesi - acculturation-" dur. Kuşkusuz, kırsal yerleşmelerden kentlere göç eden insanların kent yaşamı ile nasıl baş edebildikleri ona nasıl uyum sağladıkları, yanıtı önemli olan anlamlı bir sorudur.

Biz, bütünleşme sözcüğünü bu anlamda kullanıyoruz. Ancak, sözcüğün ima ettiği iki yanılsamayı ; a) kentlerin oldukça tekdüze türdeş bir yapıya sahip oldukları, ve b) bu yapı ile "bütünleşme" denilen sürecin oldukça tekdüze boyutlu ve tekyönlü bir ilişki olduğunu tümüyle yadsıyoruz. Bu karmaşık değişim süreçleri hakkında belirtilebilecek en önemli saptama anılan süreçlerin türdeşlik değil farklı oluşlar ürettiğidir. Farklı bireyler kentsel yaşamla bütünleşmek, onunla başedebilmek için farklı yollar izleyebilirler ve sonuçta hepsi de aynı biçimde başarılı olabilir. Heryerde geçerli genel bir "kent kültürü"nden sözedilemeyeceği için göçmenlerin kent kültürü ile yoğurulması, onun içinde erimesi, onunla bütünleşmesi de pek anlam taşımamaktadır. Ancak, yine biliyoruz ki kentlerin okulları, yönetimleri, ulaşım sistemleri, karmaşık pazarlama sistemleri, küçük ve büyük sanayileri vb. vardır ve bunlarla bütünleşmek onların içinde yer almaktan söz etmek anlamsız değildir. Bütünleşmenin böylesi bir bağlamda ele alınması, diğer bir deyişle bir bütünün diğerine benzemesi, onunla aynılaşmasından çok karşılıklı ilişkilerle oluşan yeni bileşimin niteliğinin araştırılması ilk bölümde sözü edilen "eklemlenme" kavramına daha yakındır.

Bu çalışmada konuya ilişkin bulgularımız iki temel noktada yoğunlaşmaktadır : Bunlar göçmenlerin kentte sürdürdüklerini belirttikleri ilişkiler ve kentin mevcut kurum ve örgütlerini ne denli yoğun kullandıklarıdır. Alan çalışmamıza ilişkin bulguların yorumuna geçmeden önce bu çerçevede daha önce yapılan görgül çalışmalarda elde edilen sonuçların genel bir özetini vermek istiyoruz.

Bir grup araştırmacı, göçmenlerin toplumsal ilişkilerinde daha "kentsel" leşmelerinin ve kentsel kurumları daha çok kullanmalarının kentte kalış süresinin bir işlevi olduğunu ileri sürmektedir (Omari, 1956 ; Brauder ve Burchinal, 1965 ; Laquian, 1971 ; Zimmer, 1955 ; Rieger ve Beegle, 1974 ; Levine, 1973 ; Kartal, 1978). Tüm anılan araştırmacılar, kentte kalış sürelerinin artışına koşut olarak göçmenlerin kentin toplumsal yaşamına uyum sağladıkları ve kentin formal ve informal örgüt ve kurumlarına katılımlarının arttığı sonucuna varmışlardır. Bazı çalışmalarda ise kentle bütünleşmede belirleyici rolün, kentte kalış süresinden çok, göçmenlerin sosyal sınıf konumları ve ağırlıklı olarak da ekonomik güç dağılımı tarafından oynandığı vurgulanmaktadır.

Zimmer (1955), Tilly ve Brown (1967), Kartal (1978) ile Schwarzweller ve Brown (1967) 'nin bulguları kent yaşamına uyum ve katılım ile deneklerin "sosyoekonomik statü" leri veya "sosyal sınıf konumları" arasında çok yakın bir ilişki olduğunu göstermektedir. Yine Şenyapılı'ya göre (Şenyapılı, 1981) kentte güvenceli bir iş ve konut sahibi olmanın "değer yargıları ve davranışlar bakımından" kentlileşmede kentte kalış süresinden daha etkili olduğunu ileri sürmektedir.

Göçmenlerin birey olarak toplumsal konumlarının kentle bütünleşmede etkili olduğu çok basit ilkeler nedeni ile doğru bir önermedir. Kente daha üst bir konumdan katılanlar, bütünleşme için gerekli toplumsal ilişki ve becerilere kentte yerleşmeden önce de sahiptirler. Kentte bu yönde hızlı bir yükseliş gösterenler de yine ilişkiler ve beceriler bakımından kentin istediği niteliklere sahip olanlardır.

./..

Bütünleşme ile ilgili olarak diğer bir önemli etmen de deneklerin eğitim durumudur. Çağdaş yaşamın belirli bir eğitim düzeyini kaçınılmaz kılması ve bu düzeyde eğitim görmüş olanların da hem kentsel stilde toplumsallaşması hem de kazandıkları bilgi ve becerilerinin kentlerde daha çok ödüllendirildiği gözönüne alınırsa eğitimin bütünleşmeyi kolaylaştırdığı yönündeki bulgular şaşırtıcı olmaya-caktır (Rieger ve Beegle, 1974 ; Zimmer, 1955).

Artık Ankara'ya yerleşen İskilip'li göçmenlerle yaptığımız görüşmelerin ve topladığımız verilerin ışığında araştırmamıza konu olan deneklerin kentteki sosyal yaşamları ve kentin kurumlarını kullanışlarına ilişkin bulgularımızı sunabiliriz.

4.2. Görgül Bulgular

Bu bölümde Ankara'ya yerleşen İskilip'lilerle yaptığımız görüşmelerde sorularımıza verilen yanıtların bir çözümlemesini sunacağız. Bu bölüm kapsamında değerlendirmesini yapacağımız sorular iki ana grupta toplanabilir. Bunların ilki toplumsal ilişkiler ve kentsel yaşamın genel değerlendirilmesine, ikincisi ise kentsel kurum ve örgütlerin ne denli yoğun kullanıldığına ilişkindir.

Sorulara verilen yanıtların dökümü deneklerin kentte kalış sürelerine göre, yani yeni gelenler (0-9 yıl), kente iyice yerleşmiş olanlar (10-19 yıl) ve en eski göçmenler (20 yıl ve üzeri) olmak üzere üç grupta verilmiştir. Böylelikle kentte kalış süresinin göçmenlerin toplumsal düzeyde kentle bütünleşmelerini etkileyip etkilemediğini ve etkilenme varsa bunun boyutlarını kabaca da olsa değerlendirmeye olanağımız olacaktır kanısındayız.

./..

4.2.1. Toplumsal İlişkiler ve Kentsel Yaşama İlişkin Değerlendirmeler

Bulgularımız, bir dizi çalışmada savunulanan tersine, İskilip'li göçmenlerin bireyler olarak kentte yalnız ve çevrelerinden soyutlanmış kişiler olmadıklarını ve grup olarak da "marjinal" bir kitle oluşturmadıklarını açıkça göstermektedir.

Bazı araştırmalarda da belirtildiği gibi, göçe karar verildikten sonra göç edilecek yerin belirlenmesinde ve kentte yerleşilecek ev ile tutulacak iş gibi önemli sorunların çözülmesinde akrabalık ve hemşehrilik bağlarının güçlülüğü önemli bir etmen olarak olumlu bir rol oynamaktadır (Jansen, 1970 ; Tilly ve Brown, 1967 ; Rieger ve Beegle, 1974 ; Suzuki, 1964).

Alan Çalışmasında deneklere bu çerçevede yönelttiğimiz ilk soru kente yerleşmeden önce ve bu kararı verdikten sonra kentte kiminle bağlantı kurdukları idi. Verilen yanıtların dökümü Çizelge 4.1.'de sunulmuştur. Deneklerin % 85'i kente yerleşmeden önce ve sonra kentte yaşayan bir akraba veya hemşehrisi ile bağlantı kurduğunu belirtmiştir. Her yedi denekten birinin göç öncesi ve sonrası hiçkimse ile bir bağlantısı olmadığını belirtmesi kanımızca bağımsız ve güçlü görünme isteğinin neden olduğu abartılmış bir durum olarak yorumlanmalıdır.

Kentte kalış süresi ile "bağlantı kurma" arasında bir ilişki görünmemektedir. Kente ilk yerleşenler gibi yeni göçmenlerin de çok büyük bir bölümü göçten önce akraba ve hemşehrileri ile bağlantı kurarak onların kentte yaptıkları çevre ve kazandıkları bilgiden yararlanmaktadırlar. Diğer bir deyişle, anketimizin kapsadığı 40 yıllık dönem içinde bu kurumun yerini tutacak bir gelişme olmamıştır. Kente göçeden

./...

İskilip'lilerin en büyük bölümünün kentte ilk bağlantı kurduğu kişiler akrabaları olmaktadır. Her ne kadar bu oran yeni göçmenlerde % 50'ye kadar düşmüşse de, hala tek başına en önemli kategoriyi oluşturmaktadır. Ancak, bağlantı kurulanlar içinde hemşehrilerin aldığı payın hızla artarak yeni yerleşenlerde % 30'a dek yükselmesi kanımızca bir toplumbilim çalışmasına konu olabilecek kadar önemlidir ^{1/}.

Kente yerleşirken hiç kimse ile bağlantı kurmayan ve yardım istemeyen deneklerin oranı kente hangi dönemde yerleşildiğinden tümüyle bağımsız iken, eğitim düzeyi ile aralarında belirgin bir ilişki gözlenmektedir. 15 yıl ve üzerinde eğitim almış deneklerin yarıya yakını hiç kimseden yardım almadığını ve bir bağlantı kurmadığını belirtirken bu oran ilkokulu bitiren deneklerde % 10'a inmektedir. Yukarıda sözü edilen bağımsız ve güçlü bir kişilik izlenimi bırakma eğiliminin ilk grupta daha fazla olmasının bunda etkisi olabilir ; ancak, yine de eğitim düzeyinin yüksekliği kentte iletişim kurma olanaklarını arttıracığından akraba ve hemşehrilerle bağlantı kurma gereğini azaltması olağan bir sonuçtur.

Toplumsal ilişkiler bağlamında sorulan ikinci soru "memlekete" yapılan ziyaretlere ilişkindir. Çizelge 4.2'de görüldüğü gibi tüm deneklerin % 85'inden fazlası en az yılda bir kez "memleketlerini" ziyarete gitmektedirler. Kentte kalış süresi ile ziyaretlerin sıklığı arasında belirgin bir ilişki gözlenmektedir. Yeni göçmenlerin hemen hepsi yılda en az bir kez "memleketlerine" giderken, bu oran en yerleşik grup için % 65'dir. Kentte kalış süresinin uzaması ile bu tür ilişkilerin azalması beklenen bir gelişmedir ^{2/}.

^{1/} Bu bulgular Hart'ın bulgularına uygun düşmektedir (Hart, 1969 : 95). Yasa, Ankara gecekondualarında yaşayan göçmenlerin büyük bölümünün köyleri ile olan ilişkilerini sürdürdüklerini belirtmektedir (Yasa, 1966 : 78-81).

^{2/} Hart, 1969 : Yasa, 1966 ve Kartal : 1978'de araştırmalarında aynı sonuca ulaşmışlardır.

./...

ÇİZELGE 4.1. (devamı)

Tüm Göçmenler

Kente Kalış Süresi (Yıl)	1	2	3	4	Toplam
1-9	S 33	100	56	10	199
	% 16.6	50.2	28.2	5.0	100.0
10-19	S 9	29	13	4	55
	% 16.3	52.7	23.6	7.2	100.0
20-	S 11	53	9	3	76
	% 14.6	69.7	11.8	3.9	100.0
TOPLAM	% 53	182	78	17	330
	% 16.1	55.2	23.6	5.1	100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : Hiçkimse ile bağlantı kurmadı 3 : Arkadaş veya hemşehri ile
2 : Akrabaları ile 4 : Diğerleri

ÇİZELGE 4.1 : Kente Geldiğinizde Kiminle Bağlantı Kurdunuz

ANKARA'YA GELDİĞİNİZDE KİMİNLE BAĞLANTI KURDUNUZ

İSKİLİP İLÇE MERKEZİNDEN İSKİLİP KÖYLERİNDEN

GÖÇMENLER GÖÇMENLER

Kente Kalış Süresi (Yıl)	1	2	3	4	Toplam	1	2	3	4	Toplam	Genel Toplam
1-9	S 25	70	34	9	138	8	30	22	1	61	199
	% 18.1	50.7	24.6	6.5	100.0	13.1	49.2	36.0	1.6	100.0	
10-19	S 7	21	8	4	40	2	8	5	0	15	55
	% 17.5	52.5	20.0	10.0	100.0	13.3	53.3	33.3	0.0	100.0	
20+	S 10	48	8	3	69	1	5	1	0	7	70
	% 14.5	69.6	11.6	4.3	100.0	14.3	71.4	14.3	0.0	100.0	
Toplam	S 42	139	50	16	247	11	43	28	1	83	330
	% 17.0	56.3	20.2	6.5	100.0	13.2	51.8	33.7	1.2	100.0	

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : Hiçkimse ile bağlantı kurmadı
2 : Akrabalar ile
3 : Arkadaş veya hemşehri ile
4 : Diğerleri

ÇİZELGE 2.2 (devamı)

İSKİLİP KÖYLERİNDEN GÖÇEDENLER

Kentte Kalış Süresi (Yıl)	1	2	3	4	5	6	7	TOPLAM	GENEL TOPLAM
0-9	% 5	12	7	31	3	2	0	60	208
	% 8.3	20.0	11.6	51.6	5.0	3.3	0	100.0	
10-19	% 2	1	0	12	1	1	0	17	58
	% 11.7	5.9	0.0	70.6	5.9	5.9	0.0	100.0	
20+	% 0	2	0	4	0	1	1	8	86
	% 0.0	25.0	0.0	50.0	0.0	12.5	12.5	100.0	
TOPLAM	% 7	15	7	47	4	4	1	85	352
	% 8.2	17.6	8.2	55.3	4.7	4.7	1.2	100.0	

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : 1-3 ayda bir kez ziyaret edenler 5 : 13-24 ayda bir kez ziyaret edenler
 2 : 4-6 ayda bir kez ziyaret edenler 6 : 25-98 ayda bir kez ziyaret edenler
 3 : 7-9 ayda bir kez ziyaret edenler 7 : Hiç ziyaret etmeyenler
 4 : 10-12 ayda bir kez ziyaret edenler

ÇİZELGE 2.2 : "Memlekete" Yapılan Ziyaretler

İLÇE MERKEZİNDEN GÖÇENLER

Kentte Kalış Süresi (Yıl)	1	2	3	4	5	6	7	TOPLAM
0-9	% 53	35	9	42	4	4	1	148
	% 35.8	23.6	6.1	28.4	2.7	2.7	0.6	100.0
10-19	% 8	10	1	15	2	4	1	41
	% 19.5	24.4	2.4	36.6	4.8	9.7	2.4	100.0
20+	% 11	13	4	23	10	15	2	78
	% 14.1	16.7	5.1	29.5	12.8	19.2	2.6	100.0
TOPLAM	% 72	58	14	80	16	23	4	267
	% 26.9	21.7	5.2	29.9	6.0	8.6	1.5	100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : 1-3 ayda bir kez ziyaret edenler 5 : 13-24 ayda bir kez ziyaret edenler
 2 : 4-6 ayda bir kez ziyaret edenler 6 : 25-98 ayda bir kez ziyaret edenler
 3 : 7-9 ayda bir kez ziyaret edenler 7 : Hiç ziyaret etmeyenler
 4 : 10-12 ayda bir kez ziyaret edenler

Hanelerin kentte kalış süreleri arttıkça yeni neslin birinci derecede akrabaları, kente yerleşmiş göçmenler olmaktadır. Daha ilginç olan bulgu yirmi yıl ve daha fazla bir süreden beri kentte oturan göçmenlerin bile hemen hepsinin "memleketlerini" ziyarete gitmesi ve bu ziyaretlerin deneklerin büyük bir bölümü tarafından yılda en az bir kez yapılmasıdır.

Bu sonuç Çizelge 4.3.'deki bulgularımızı daha anlaşılır yapmaktadır. Tüm deneklerin yaklaşık 3/4'ünün yılda en az bir kez "memleket" ten ziyaretçileri olduğunu ve bunun deneklerin kentte kalış sürelerince hiç bir biçimde etkilenmediğini görüyoruz.

Bu iki çizelge, göçün kaynaklandığı yer ile Ankara arasında denekler bakımından 40 yıllık bir kent yaşamından sonra bile çok güçlü bir bağın sürdüğünü kanıtlamakta ve göçmenlerin kente yerleştikten sonra köklerinden koptuğunu savunun toplumbilimcilerin görüşleri ile tümüyle ters düşmektedir.

Göçmenlerin Ankara'daki toplumsal yaşantılarına ilişkin sorularda, deneklerin kentte en çok ziyaret ettikleri beş aileyi ve bu ailelerle akrabalık veya hemşehrilik türü bir yakınlıkları olup olmadığını öğrenmeye çalıştık. Çizelge 4.4.'de görüleceği gibi, oranlar kentte kalış süresinden fazla etkilenmemektedir ; en çok ziyaret edilen 5 aileden en az dördünün akrabaları veya hemşehrilerinden oluştuğunu bildiren denek oranı toplam deneklerin 3/4'ünü aşmaktadır. Deneklerin yanıt verirken anketin iskilip merkezli niteliğinden etkilenecek bu sayıyı yükseltmiş olmaları olasılığı vardır. Ancak, yine de tüm yukarıdaki sonuçlar çarpıcı bir gerçeği vurgulamaktadır. Göçmenler hem göçettikleri yöre ile hem de aynı kentte yerleşmiş akraba ve hemşehrileri ile yoğun bir ilişki içinde bulunmaktadır. Bu ilişkinin yoğunluğu kentte kalış süresinden çok fazla

./..

ÇİZELGE 2.2 (devamı)

TÜM GÖÇMENLER

Kente Kalış Süresi (Yıl)	1	2	3	4	5	6	7	GENEL TOPLAM
0-9	S 58 27.8	47 32.6	16 7.7	73 35.1	7 3.4	6 2.9	1 0.5	208 100.0
10-19	S 10 17.2	11 18.9	1 1.7	27 46.5	3 5.2	5 8.6	1 1.7	58 100.0
20+	S 11 12.8	15 17.4	4 4.7	27 31.4	10 11.6	16 18.6	3 3.5	86 100.0
TOPLAM	S 79 22.4	73 20.7	21 6.0	127 36.0	20 5.7	27 7.7	5 1.4	352

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : 1-3 ayda bir kez ziyaret edenler
- 2 : 4-6 ayda bir kez ziyaret edenler
- 3 : 7-9 ayda bir kez ziyaret edenler
- 4 : 10-12 ayda bir kez ziyaret edenler
- 5 : 13-24 ayda bir kez ziyaret edenler
- 6 : 25-98 ayda bir kez ziyaret edenler
- 7 : Hiç ziyaret etmeyenler

ÇİZELGE 4.3 (devamı)

İSKILIP KÖYLERİNDEN GÖÇEDENLER

Kente Kalış Suresi (Yıl)	1	2	3	4	5	6	TOPLAM
0-9	S %	33 53.2	19 30.7	6 9.7	1 1.6	1 1.6	2 3.2 100.0
10-19	S %	8 47.1	3 17.6	1 5.9	2 11.8	- -	3 17.6 100.0
20+	S %	4 50.0	1 12.5	- -	- -	1 12.5	2 25.0 100.0
TOPLAM	S %	45 51.7	23 26.4	7 8.1	3 3.4	7 2.3	2 8.1 100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : 0-5 ayda bir en az bir ziyaretçisi olanlar
 2 : 6-11 ayda bir en az bir ziyaretçisi olanlar
 3 : 12-33 ayda bir en az bir ziyaretçisi olanlar
 4 : İki yıl ve uzun sürede bir ziyaretçisi olanlar
 5 : Hiç ziyaretçisi olmayanlar
 6 : Yanıt vermeyenler

ÇİZELGE 4.3 : "Memleket"ten Deneklere Yapılan Ziyaretler

İLÇE MERKEZİNDEN GÖÇEDENLER

Kentite Kalış Suresi (Yılı)	1	2	3	4	5	6	TOPLAM	
0-9	S %	92 62.2	21 14.2	20 13.5	3 2.0	9 6.1	3 2.0	148 100.0
10-19	S %	25 58.2	10 23.3	5 11.6	- -	2 4.6	1 2.3	43 100.0
20+	S %	50 63.3	9 11.4	11 13.9	5 6.3	4 5.1	-	79 100.0
TOPLAM	S %	167 61.8	40 14.8	36 13.3	8 3.0	15 5.6	4 1.5	270 100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : 0-5 ayda bir en az bir ziyaretçisi olanlar
 2 : 6-11 ayda bir en az bir ziyaretçisi olanlar
 3 : 12-33 ayda bir en az bir ziyaretçisi olanlar
 4 : İki yıl ve uzun sürede bir ziyaretçisi olanlar
 5 : Hiç ziyaretçisi olmayanlar
 6 : Yanıt vermeyenler

ÇİZELGE 4.4. Deneklerin Ankara'da En Çok Ziyaret Ettikleri 5 Aile İçinde Akraba ve Hemşehirlilerin Payı

İlçe Merkezinden Göçmenler

Köy Kökenli Göçmenler

Kente Kalış Süresi (Yıl)	1	2	3	4	5	TOPLAM	1	2	3	4	5	TOPLAM
0-9	% 0	10	10	24	96	140	0	0	2	9	47	58
	% 0.0	7.1	7.1	17.1	68.6	100.0	0.0	0.0	3.4	15.5	81.0	100.0
10-19	% 0	1	0	10	28	39	0	1	0	3	12	16
	% 0.0	2.5	0.0	25.6	71.8	100.0	0.0	6.2	0.0	18.7	75.0	100.0
20-	% 1	8	10	10	42	71	0	1	0	1	3	5
	% 1.4	11.3	14.1	14.1	59.1	100.0	0.0	20.0	0.0	20.0	60.0	100.0
Toplam	% 1	19	20	44	166	250	0	2	2	13	62	79
	% 0.4	7.6	8.0	17.6	66.4	100.0	0.0	2.5	2.5	16.4	78.5	100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : 5 aileden biri akraba veya hemşehristi olan denekler
 2 : 5 aileden ikisi " " " "
 3 : 5 aileden üçü " " " "
 4 : 5 aileden dördü " " " "
 5 : 5 aileden beşi " " " "

ÇİZELGE 4.3 (devamı)

Tüm Göçmenler

Kente Kalış Süresi (Yıl)	1	2	3	4	5	6	TOPLAM
0-9	% 125	40	26	4	10	5	210
	% 59.5	19.0	12.4	1.9	4.8	2.4	100.0
10-19	% 33	13	6	2	2	4	60
	% 55.0	21.7	10.0	3.3	3.3	6.7	100.0
20+	% 54	10	11	5	5	2	87
	% 62.1	11.5	12.7	5.7	5.7	2.3	100.0
TOPLAM	% 212	63	43	11	17	11	357
	% 59.4	17.6	12.0	3.1	4.8	3.1	100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : 0-5 ayda bir en az bir ziyaretçisi olanlar
 2 : 6-11 ayda bir en az bir ziyaretçisi olanlar
 3 : 12-23 ayda bir en az bir ziyaretçisi olanlar
 4 : İki yıl ve uzun sürede bir ziyaretçisi olanlar
 5 : Hiç ziyaretçisi olmayanlar
 6 : Yanıt vermeyenler

etkilenmemektedir. Bu sonuç, kanımızca, göçmenlerin kent yaşamı ile başetmede veya onunla bütünleşmede başarısız kaldıklarının bir göstergesi olmaktan çok, bireylerin yaşamında daha önceden gelişmiş toplumsal ilişkilerin önemli bir rol oynadığının bir kanıtıdır. Bu bulgu, Türk toplumsal yaşamının önemli bir ögesi olup başka çalışmalarca da onaylanmış bir olgudur.

Anketimizde eksik kalan nokta göçmenlerin akraba ve hemşehri-leri dışındaki mahalle sakinleri ile nasıl bir toplumsal ilişki içinde olduklarıdır, ancak gerek kendi kişisel gözlemlerimiz ve gerekse de başka çalışmalar göçmenlerin özellikle de ev kadınlarının mahalle sakinleri ile kısa sürede canlı ilişkiler kurdukları yönündedir.

4.2.2. Yardımlaşma ve Dayanışma

En temel insan gereksinmelerinden birisi güvence içinde olma duygusu, yani olası sorunlara, güçlük ve felaketlere karşı durabilme inancıdır. Toplumsallık ve sevgi bir yana, insanların toplumsal bağları sürdürmesinin önemli nedenlerinden birisi de anılan ilişkilerin yararlı olmasındandır. Daha öncede değindiğimiz gibi yakın zamanda yapılan görgül çalışmaların bir çoğu göçmenlerin çevrelerinde yatıllanmış gruplar oluşturdukları savını çürüten bulgularla doludur ^{1/}. Tersine, yardımlaşma düzeyi özellikle mahalle düzeyinde dayanışma, oldukça yüksektir. Karpat'ın İstanbul gecekondularında sözünü ettiği örgütlü birlikte işgal olayı Türkiye ve Dünya'da oldukça yaygın bir olgudur (Karpat, 1976). Bu tür birlikte yapılan bir eylem kuşkusuz dayanışmanın ilk temel bağlarını oluşturmada önemli bir rol oynar.

^{1/} Örneğin Perlman Rio'nun gecekondularında yaptığı araştırmalarında her 10 kişiden 8'i mahallelerinin oldukça birleşmiş bir birim olduğunu belirtirken, anket sorularını yanıtlayanların % 70'i gecekonduda yardımlaşmanın kırsal yöredekinden daha fazla olduğunu söylemişlerdir (Perlman, 1973:6). Mangin'in bulguları da Perlman'inkileri destekler niteliktedir. Deneklerin sadece % 7'si gecekonduda yaşayan halkın birlik içinde olmayıp birbirinden kopuk ilişkiler içinde olduğunu savunmuşlardır (Mangin, 1967). Suzuki kendi örneğinde kırsal yöreden gelen göçmenler arasındaki dayanışmanın çok güçlü olduğunu vurgulamaktadır (Suzuki, 1964:437). Kartal, akraba ve hemşehriler arasında kente göç edilen yıllarda çok güçlü olan karşılıklı yardımlaşmanın kentte kalış süresi arttıkça azaldığını belirtmektedir (Kartal, 1978).

Tüm Göçmenler

Kente Kalış Süresi (Yıl)	1	2	3	4	5	TOPLAM
0-9	0	10	12	33	143	198
%	0.0	5.1	6.1	16.6	72.2	100.0
10-19	0	2	0	13	40	55
%	0.0	3.6	0.0	23.6	72.8	100.0
20+	1	9	10	11	45	76
%	1.3	11.8	13.2	14.5	59.2	100.0
TOPLAM	1	21	22	106	228	329
%	0.3	6.4	6.7	32.2	69.3	100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : 5 aileden biri akraba veya hemşehristi olan denekler
 2 : 5 aileden ikisi " " " " "
 3 : 5 aileden üçü " " " " "
 4 : 5 aileden dördü " " " " "
 5 : 5 aileden beşi " " " " "

Anketimizde deneklere bu çerçevede üç soru yönelttik. İlki karşılıklı yardımlaşmanın kentte mi yoksa İskilip'te mi daha fazla olduğu idi. İkinci soru kişisel olarak kente göçen İskilip'li göçmenleri evinde bir süre konuk ederek, iş bularak vb. biçimlerde yardım edip etmediklerini sorduk. Son soru ile de, önemli bir sorunla karşılaştıklarında deneklerin kime başvurdıkları veya kimin yardımına güvendiklerini öğrenmeye çalıştık.

İlk soruya verilen yanıtlarda karşılıklı yardımlaşma ile kentte kalış süresi arasında (Çizelge 4.5) belirgin bir ilişki gözlenmektedir. Kente yeni yerleşenlerin % 60'ı İskilip'te yardımlaşmanın daha çok olduğunu söylerken, 20 yıldan daha uzun bir süredir kentte yaşayan deneklerin sadece % 30'u aynı görüşü paylaşmaktadırlar. Kentte kalış süresinin artması ile kentte yapılan çevre genişlemekte ve artık karşılıklı yardımlaşmanın konu olduğu çevre salt kentlilerden oluşmaktadır.

İkinci soruya verilen yanıtlarda deneklerin yaklaşık yarısı kente yeni yerleşme döneminde akraba veya hemşehrilerine yardım ettiklerini belirtmişlerdir (Çizelge 4.6). Kentte kalış süresinin artışı ile kente yeni gelenlere yardım etme eğilimi belirgin bir şekilde artmaktadır. Kentte uzun süredir yaşayan hanelerin gerek yaş, gerek çevre ve gerekse de deneyim yönünden çok daha kıdemli oldukları ve bu nedenle de yeni gelenlere yardım etme olanaklarının daha fazla olması anlaşılabilir bir durumdur. Kanımızca, bu durum bir önceki soruya verilen yanıtlarla ve bu bölümün daha önceki bulguları ile de çelişmemektedir. Kentte uzun süre kalmak göç edilen yerle ilişkilerin ortadan kalkmasına neden olmamaktadır. Ancak, denekler yardımlaşma için kentteki çevre ve olanakların daha önemli olduğunu belirtmektedirler. İskilip kaynaklı toplumsal ilişkileri sürdürdükleri ve kentteki olanakları da arttığı için de, kente yeni gelenlere yardım ellerini uzatmakta cömert davranmaktadırlar.

Son soru, deneklerin önemli bir sorunla karşılaştıklarında yardım için ilk kime başvurmayı düşündükleri idi. Verilen yanıtların ilginç oldukları kadar yorumlanmalarında güç olduğunu görüyoruz. Deneklerin yaklaşık yarısı yardım isteyecek kimseleri olmadığını belirtmişlerdir. Yardım için akraba ve hemşehrilerine başvurmayı düşünenlerin oranı yeni göçmenlerde yarıya yakinken, uzun süredir kentte yaşayanlarda 2/5'den aşağı düşmektedir. Aynı gruplar için hiç kimseye güvenmeyenlerin oranları ise bunun tam tersine bir eğilim göstererek 1/5'den 3/5'e yükselmektedir (Çizelge 4.7). Kırsal kökenli deneklerde çevreden yalıtılma ve yardım için kimseye güvenmeme oranlarının İlçe Merkezinden gelenlere göre daha yüksek oldukları görülmektedir (Çizelge 4.6 ve 4.7). Elimizdeki kanıtlar yetersizdir. Ancak, yine de kırsal kökenli göçmenlerde karşılıklı yardımlaşma sıklıklarının İlçe merkezinden gelenlere göre yetersiz düzeyde olduğu ileri sürülebilir. Bir olası açıklama, İlçe merkezinden gelenlerle karşılaştırıldığında İskilip'e bağlı bir çok farklı köyden göç edip kente gelenlerin kentteki örgütlenme düzeyleri ile akraba ve hemşehrilerinden oluşan çevrenin sınırlılığı ve yetersizliği olabilir.

Tüm yukarıda özetlediğimiz rakamsal bulgulara, göçmen ailelerin kentte zamanla artan biçimde yalnızlaştıkları, çevrelerinden yalıtıldıkları yönünde bir yorum getirilebilir. Ancak aynı ağırlıkta geçerli bir diğer yorum ise kentte kalış süresinin artışı ile göçmenlerin artık yardımlaşma konusunda birincil ilişkilerden çok formal ilişkilere, kurum ve örgütlere başvurdıkları ^{1/} ve kendi sorunlarını çözmek için gerekli öz güveni geliştirdikleri yönündedir. İnsanlar - anketçiler de dahil olmak üzere - yabancılara karşı kişisel güçsüzlük ve eksikliklerini belli etmek istemezler ; güçlü ve bağımsız bir kişi izlenimi vermek yönündeki

1/ Nitekim Kartal'ın bulguları bu yöndedir. Kentte kalış süresi arttıkça dayanışma ve yardımlaşma için deneklerin akraba ve hemşehrilerine güvenenlerin oranı düşmekte bunun yerini formal kuruluşlar almaktadır (Kartal, 1978 : 102).

ÇİZELGE 4.5 (devamı)

TÜM DENEKLER

Kente Kalış Süresi (Yıl)	1	2	3	4	TOPLAM	
0-9	S %	7 4.9	114 55.6	7 4.9	77 37.6	205 100.0
10-19	S %	3 5.2	24 41.4	3 5.2	28 48.2	58 100.0
20+	S %	4 5.2	24 31.2	5 6.5	44 57.1	77 100.0
TOPLAM	S %	14 4.1	162 47.6	15 4.4	149 43.9	340 100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : Gerek İskilipte ve gereksede Ankara'da yardımlaşma yok
 2 : İskilipte var
 3 : Her iki yerdede var
 4 : Ankara'da var

ÇİZELGE 4.5 : Deneklerin Yardımlaşma ile İlgili Tutumları

İlçe Merkezinden Göçedenler

İskilipt Köylerinden Göçedenler

Kente Kalış Süresi (Yıl)	1	2	3	4	TOPLAM	1	2	3	4	TOPLAM	
0-9	S %	4 2.7	88 60.7	5 3.4	48 33.2	145 100.0	3 5.0	26 43.3	2 3.3	29 48.4	60 100.0
10-19	S %	3 7.3	16 39.0	3 7.3	19 46.4	41 100.0	- 47.1	8 -	- 62.9	9 100.0	17 100.0
20+	S %	2 2.9	24 34.8	4 5.8	39 56.5	69 100.0	2 25.0	- 12.5	1 62.5	5 62.5	8 100.0
TOPLAM	S %	9 3.5	128 50.2	12 4.7	106 41.6	255 100.0	5 5.8	34 40.0	3 3.5	43 50.2	85 100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : Gerek İskilipt'e ve gereksede Ankara'da yardımlaşma yok
 2 : İskilipt'e var
 3 : Her iki yerdede var
 4 : Ankara'da var

CİZELGE 4.6 (devamı)

Tüm Göçmenler

Kente Kalış Süresi (Yıl)	1	2	3	4	5	TOPLAM
0-9	% 18	59	7	-	119	203
	% 8.8	29.1	3.4	-	58.6	100.0
10-19	% 9	16	-	1	31	57
	% 15.8	28.1	-	1.7	54.4	100.0
20+	% 22	32	-	1	25	80
	% 27.5	40.0	-	1.2	31.3	100.0
TOPLAM	% 49	107	7	2	175	340
	% 14.4	31.5	2.1	0.6	51.5	100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : Akrabaya yardım etti
 2 : Hemşehrisine yardım etti
 3 : Yakın arkadaşına yardım etti
 4 : Diğerleri
 5 : Kimseye yardım etmedi

CİZELGE 4.6 : Kente Yerleşen İskiliplilere Yardım

İlçe Merkezinden Göçedenler

İskilip Köylerinden Göçedenler

Kente Kalış Süresi (Yıl)	1	2	3	4	5	TOPLAM	1	2	3	4	5	TOPLAM
0-9	% 12	41	5	-	83	141	6	18	2	-	36	62
	% 8.5	29.1	3.5	-	58.9	100.0	9.7	29.0	3.2	-	58.1	100.0
10-19	% 6	12	-	1	21	40	3	4	-	-	10	17
	% 15.0	30.0	-	2.5	52.5	100.0	17.7	23.5	-	-	58.8	100.0
20+	% 21	28	-	1	22	72	1	4	-	-	3	8
	% 29.2	38.9	-	1.4	30.5	100.0	12.5	50.0	-	-	37.5	100.0
TOPLAM	% 29	81	5	2	126	253	10	26	2	-	49	87
	% 11.5	32.0	1.9	0.8	49.8	100.0	11.5	29.9	2.3	-	56.3	100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : Akrabaya yardım etti
 2 : Hemşehrisine yardım etti
 3 : Yakın arkadaşına yardım etti
 4 : Diğerleri
 5 : Kimseye yardım etmedi

ÇİZELGE 4.7 (devamı)

Tüm Göçmenler

Kente Kalış Süresi (Yıl)	1	2	3	4	5	6	TOPLAM
0-9	S 82	15	21	6	1	83	208
	% 39.4	7.2	10.1	2.9	0.5	39.9	100.0
10-19	S 14	2	5	4	-	35	60
	% 23.3	3.3	8.3	6.7	-	58.4	100.0
20+	S 13	3	4	7	1	54	82
	% 15.8	3.6	4.9	8.5	1.2	66.0	100.0
TOPLAM	S 109	20	30	17	2	172	350
	% 31.1	5.7	8.6	4.8	0.6	49.2	100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : Akrabalarımıza güvenir, yardım isterim
 2 : Hemşehrilerime güvenir, yardım isterim
 3 : Arkadaşlarımıza güvenir, yardım isterim

- 4 : Diğerleri
 5 : Tümüne güvenir, yardım isterim
 6 : Hiçkimseye güvenmem ve yardım istemem

ÇİZELGE 4.7 : Güç Durumda Kime Güvenir ve Yardım İstersiniz ?

İlçe Merkezinden Göçedenler

İskilip Köylerinden Göçedenler

Kente Kalış Süresi (Yıl)	1	2	3	4	5	6	TOPLAM
0-9	S 62	12	17	5	1	50	147
	% 42.2	8.2	11.6	3.4	0.6	34.0	100.0
10-19	S 11	2	4	3	-	23	43
	% 25.6	4.7	9.3	6.9	-	53.5	100.0
20+	S 13	3	4	6	1	47	74
	% 17.6	4.0	5.4	8.1	1.3	63.6	100.0
TOPLAM	S 86	17	25	14	2	120	264
	% 32.6	6.4	9.5	5.3	0.7	45.5	100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : Akrabalarımıza güvenir, yardım isterim
 2 : Hemşehrilerime güvenir, yardım isterim
 3 : Arkadaşlarımıza güvenir, yardım isterim

- 4 : Diğerleri
 5 : Tümüne güvenir, yardım isterim
 6 : Hiçkimseye güvenmem ve yardım istemem

genel eğilimin özellikle uzun bir süredir kentte yaşayan denekler için daha fazla geçerli olduğunu da belirtmeliyiz.

Genel olarak, topladığımız veriler kente yeni göçen ailelerin güçlü, canlı ve aktif bir toplumsal ilişkiler ağı geliştirdiklerini göstermektedir. Bunlar bir yandan zamanla azalmasına karşın önemini tümüyle yitirmeyen "memleketle" olan, diğer yandan da kentte akraba ve hemşehrilerle geliştirilen yeni ilişkilerdir. Bu yeni ilişkiler, eski yaşamın bir özlemi olmaktan çok, kent yaşamına başarılı bir uyum sağlamayı hızlandırmak amacına hizmet eden olumlu ve yararlı toplumsal ilişkilerdir.

Deneklerin kentte zaman içinde akraba ve hemşehrileri dışında hangi çevrelerle ne denli yoğun bir iletişim ağı geliştirdikleri yönünde ayrıntılı bilgimiz yok. Ancak bu ilişkiler basit bir karşıtlığa ve hatta bir sürekliliğe konu olmaktan çok karmaşık bir set oluşturan ve değişkenleri kişilerin kendi aileleri, akrabaları, komşuları, yeni arkadaşları ve yeni işleri ile olan ilişkileri çerçevesinde sürekli yeniden belirlenen bir yapının ögeleridir. Bizim burada güvenerek savunacağımız nokta bu tür değişimlerin gerçekleştiği ve söz konusu göçmen grubunun, Wirth ve diğerlerinin ileri sürdüğü gibi, örgütsüz ve çevresinden yalıtılmış bir kitle oluşturmadağı yönündeki saptamamızdır.

4.2.3. Kentsel Örgüt ve Kurumlarla İlişkiler

Kent yaşamına uyum ve kent yaşamı ile bütünleşmede hemen tüm araştırmacı ve yazarların üzerinde anlaştıkları ortak ölçüt göçmenlerin kentsel örgüt ve kurumlardan ne denli yoğun yararlandıklarıdır. Bu konuya değinen çalışmalarda uluslararası karşılaştırmalar yapmak oldukça güçtür. Yerel koşullar, yerel kültürler ve yerel kentsel kurumlar birbirlerinden çok farklı yapıdadır. Nitekim, göçmenlerin kentsel kurumları kullanmalarının zaman içinde nasıl bir

./..

değişme gösterdiğine ilişkin araştırma verileri farklı sonuçlar sergilemektedir. Bazı yazarlar kentsel örgütlere üye olan göçmen oranının yüksek olduğunu ve bu oranın kentte kalış süresine bağımlı olarak arttığını belirtmektedirler (Zimmer, 1955 ; Langhuan, 1971 ; Perlmann, 1973). Diğer yandan Kartal (1978) ve Eke (1979)'nin bulguları kentte kalış süresi ile göçmenlerin dernek, kooperatif, sendika vb.'ne üyeliği arasında belirgin bir ilişki olmadığı yönündedir. Kartal'a göre yeni ve eski göçmenlerde bu oranın yüksek olması ilk grubun güvencesizliğin bir sonucu iken ikincilerde bilinçli bir seçimin sonucudur (Kartal, 1978 : 98-99).

Çalışmamızda deneklere 4 tür örgüte - "İskilip Yardımlaşma Derneği", meslek örgütleri, Bağ-Kur, Emekli Sandığı ve sendikalara - üye olup olmadıklarını sorduk. Ancak anketimizde anılan örgütlere üye olmanın dışında aktif katılıma ilişkin ek sorular olmadığı için yanıtlar "evet" veya "hayır" ile sınırlı kaldı. Çizelge 4.8.'de görüleceği gibi deneklerin hemen hepsi en azından bir örgüte üyedirler. En az iki örgüte üye olanların oranı yeni göçmenlerde % 10 iken 20 yıldan uzun bir süredir Ankara'da oturanlarda bu oran % 40'a çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, kentte kalış süresinin artışı örgütlere üyelik oranını olumlu yönde etkilemektedir. Ancak burada bir noktayı vurgulamakta yarar görüyoruz ; Sözü geçen örgütlerin çoğu deneklere parasal yönden katkısı olan sosyal güvenlik kurumlarıdır, ve bu nedenle toplumsal anlamda "bütünleşme" nin iyi bir göstergesi olarak değerlendirilmeleri güçtür. Göçmenlerin yaklaşık 1/3'ünün üye olduğu sendikalarda da üyelerin büyük bir bölümü salt üye olmak gibi çekingen bir rol üstlenmekle yetinmektedirler. Ancak yine de kentte uzun süre kalmanın olumlu rolü izlenmektedir. Anılan örgütler deneklere ek bir güvence sağlamakta ve bağımsızlık duygusunun gelişmesine katkıda bulunmaktadırlar. Bu nedenle, daha önceki sayfalarda sözü edilen ve kentte uzun süre kalanlarda daha çok gözlemlenen, yardımlaşma için hiçkimseye başvurmama eğilimi, bu güvenceler çerçevesinde daha anlaşılabilir olmaktadır.

./..

ÇİZELGE 4.9: Deneklerin "İskilip Yardımlaşma Derneği" ile Olan İlişkileri

Kente Kalış Süresi (Yıl)	İlçe Merkezinden Göçedenler		Toplam
	1	2	
0-9	S %	15 10.2	132 89.8
10-19	S %	9 21.0	34 79.0
20+	S %	30 38.4	48 61.6
TOPLAM	S %	54 20.1	214 79.9
			268 100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : "İskilip Yardımlaşma Derneği" ile üye olmak, dernekte çalışmak veya toplantılara katılmak
bıgımında ilişkisi olanlar
- 2 : Dernekle hiçbir bıgımda ilişkisi olmayanlar

ÇİZELGE 4.8: Dernek, Kooperatif ve Sendikalara Üyelik Durumu

		Tüm Göçmenler								
Kente Kalış Süresi (Yıl)		1	2	3	4	5	6	7	8	TOPLAM
0-9	S %	3 1.6	1 0.5	97 50.8	62 32.5	7 3.7	5 2.6	6 3.1	10 5.2	191 100.0
10-19	S %	1 1.9	4 7.5	13 24.5	18 33.9	6 11.3	2 3.8	6 11.3	3 5.7	53 100.0
20+	S %	5 6.0	2 2.4	23 27.7	16 19.3	17 20.5	1 1.2	15 18.1	4 4.8	83 100.0
TOPLAM	S %	9 2.7	7 2.1	133 40.7	96 29.3	30 9.2	8 2.5	27 8.3	17 5.2	327 100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : İskilip Yardımlaşma Derneğine üye olanlar
- 2 : Meslek Örgütlerine üye olanlar
- 3 : Bağ Kur, Emeklilik Sandığı'na üye olanlar
- 4 : Sendika'lara üye olanlar
- 5 : 3+4
- 6 : 4+1
- 7 : 2+3
- 8 : Hiçbir Örgüte üye olmayanlar

ÇİZELGE 4.10 (Devamı)

Tüm Göçmenler

Kente Kalış Süresi (Yıl)	1	2	3	4	TOPLAM	
0-9	S %	38 18.8	118 58.5	11 5.4	35 17.3	202 100.0
10-19	S %	18 31.0	23 39.7	4 6.9	13 22.4	58 100.0
20+	S %	44 52.4	19 22.6	2 2.4	19 22.6	84 100.0
TOPLAM	S %	100 29.1	160 46.5	17 4.9	67 19.5	344 100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : Ankara
2 : İskilip
3 : Bir başka kent
4 : Henüz karar vermemiş olanlar

ÇİZELGE 4.10 : Dereklelerin Emeklilikten Sonra Yaşanlarını Sürdürmek İstedikleri Yer

İlçe Merkezinden Göçedenler

İskilip Köylerinden Göçedenler

Kente Kalış Suresi (Yıl)	1	2	3	4	TOPLAM	1	2	3	4	TOPLAM	
0-9	S %	22 15.5	82 57.7	11 7.7	27 19.1	142 100.0	16 26.7	36 60.0	- -	8 13.3	60 100.0
10-19	S %	12 29.3	16 39.1	4 9.7	9 21.9	41 100.0	6 35.3	7 41.2	- -	4 23.5	17 100.0
20+	S %	40 52.6	18 23.7	2 2.6	16 21.1	76 100.0	4 50.0	1 12.5	- -	3 37.5	8 100.0
TOPLAM	S %	74 28.6	116 44.8	17 6.6	52 20.0	259 100.0	26 30.6	44 51.8	- -	15 17.6	85 100.0

Kaynak : Alan Çalışması

- 1 : Ankara
2 : İskilip
3 : Bir başka kent
4 : Henüz karar vermemiş olanlar

"İskilip Yardımlaşma Derneği" ilk araştırmanın yapıldığı 1971 yılında da faaliyetini sürdürmekte idi. Eski göçmenler anılan yıllardan beri derneğin üyesidirler. Yeni göçmenlerin derneğe ilgisinin daha az olduğunu görüyoruz. Tüm deneklerin % 20'sinin ise dernekle hiçbir ilişkisi olmamıştır. Bu oran yeni göçmenlerde % 90'a çıkmaktadır. Uzun süredir kentte yaşayan deneklerde derneğin etken veya edilgen bir üyesi olarak görev alanların oranı ise % 40'a çıkmaktadır (Çizelge 4.9). Ancak, dernekle hiçbir ilişkisi olmadığını belirten denekler, karşılaştıkları bir sorunun çözümünde yararı olacağına inanmaları durumunda yardım için derneğe başvurmayı düşünebileceklerini de belirtmişlerdir. Derneğe ilgisizliğin bir diğer nedeni de derneğin daha çok bir İskilip'li aydınlar klübü gibi görülmesidir. Nitekim üniversitede okuyan ve üniversite mezunu İskilip'li göçmenlerin yaklaşık % 40'ı dernek üyesi iken ilkokul mezunlarında bu oran % 10'a düşmektedir.

Bu bölümde ilginç ve de önemli olarak nitelendireceğimiz son soru göçmenlerin göçmen olarak kentte yaşamaktan mutlu olup olmadıklarına bir yanıt aramaya yönelikti. Deneklere emekli olduktan sonra nerede oturmak istediklerini sorduk. "Kararsızlar" dışlandıığında Ankara'yı İskilip'e yeğleyenlerin oranı % 36 olup bu oran kentte kalış süresine bağlı olarak çok belirgin bir biçimde artmaktadır. Henüz karar vermemiş olanların dışlanması durumunda yeni göçmenlerin 1/5'i Ankara'yı yeğlerken eski göçmenlerde bu oran 4/6'ya dek çıkmaktadır.

Kısacası, kentte başarılı olmamış küçük bir bölüm göçmen dışında göçmenlerin çok büyük bir bölümü kentte olmaktan mutludurlar veya en azından bu yeni yaşamı yaşanabilir ve kısmen de artık kaçınılmaz olarak benimsemişlerdir.

./..

Özetlersek, bulgularımız göçmenlerin büyük bir bölümünün 30 yıldan uzun bir süredir bir yandan göç ettikleri yöre ile ilişkilerini sürdürürken, diğer yandan da kentte yerli bir toplumsal ilişkiler ağı geliştirmeyi başarmışlardır. Bu ağ içinde akraba ve hemşehrilerin payı hala önemli bir yer tutmaktadır. Ancak toplumsal ilişkilerin yapısı ve içeriğindeki değişmelere ilişkin daha iddialı bir savunma bir özellikle bu temayı temel alan ayrıntılı çalışmalara gereksinme vardır. Kesin olan şey değişim sürecini belirleyen etmenlerin sayısız denilecek denli çok, karmaşık olması ve sonuçların çeşitliliğidir.

bölüm 5

BÖLÜM 5

GÖÇMENLERİN KENT MEKANINDA YER SEÇİMİ

5.1. Giriş

Kente göç edenlerin asgari bir yaşam düzeyine ulaşmalarının ön koşullarından biri de barınma gereksinimlerinin sağlanmasıdır. 1974 sayımı sonuçlarına göre kiracı ailelerin oranının nüfusu 5000'den az yerlerde % 2, ülke genelinde ise % 20 olduğu gözönünde tutulursa konut sahipliğine verilen önemin boyutu daha iyi kavranılacaktır (Keleş, 1984 : 289). Dolayısı ile sürekli yerleşmek üzere kente göçenlerin ilk çabası her ne tür ve koşulda olursa olsun bir konut sahibi olmaktır. Böylelikle aile tasarrufları ve gelirin önemli bir bölümü - Kartal'a göre yeni gelenlerde toplam gelirin % 40'ı (Kartal, 1978) - konut harcamalarına gitmektedir.

Konut için yapılan harcamaların göçmenler açısından diğer kollektif tüketim mallarına yapılan yatırımlardan farklılıklar göstermesi konut istemini sürekli canlı tutmaktadır.

Konut sahibi olmak kentte sürekliliği olan bir yerleşim biçimini simgeler. Ev sahibi olanlar - önemli gelir artışı olmadığı sürece - başka yere taşınmayı düşünmezler. Konut sahipliği bu kesim için en temel sosyal güvence unsurlarından birisidir. Sınırlı bir yatırım ile emeğin yeniden üretim maliyetinin kişisel tasarruflarla önemli ölçüde azaltılması, özellikle daha alt gelir grubundaki göçmenlere, düşük ücretli işlerde çalışmaları durumunda bile, yaşamlarını sürdürme olanağını vermektedir. Ayrıca, gecekondu bölgelerinde

./..

zaman içinde konut genişletilmekte ve bir bölümü kiraya verilerek aile bütçesine ek gelir sağlayan bir yatırım malına dönüştürülmektedir. Son olarak, düzenli konut alanlarının gecekondu bölgelerini kapsayacak biçimde genişlediği bölgelerde gecekondu sahiplerinin elde ettikleri yüksek spekülasyon kazançları da düşünürsek, özellikle gecekondulara yerleşen göçmen kesimi için konut sahipliğinin çok boyutlu önemi ve yeri açıklık kazanmış olacaktır.

İskilip örneğinde konuta ilişkin bulgularımızın ayrıntılarına girmeden önce gecekondu üzerine yapılan çalışmalarda sıkça karşılaştığımız "yansıma" kuramına, kısaca da olsa, değinmek istiyoruz. Bilindiği gibi bu kurama göre, "toplumdaki sınıfsal farklılaşma - veya çok daha sınırlı bir tanımla "ekonomik mekandaki devingenlik" - kentsel mekana ve özellikle konut alanlarına olduğu gibi, bire bir yansır (Kartal, 1978, Şenyapılı, 1979, 1981). Kuşkusuz, global düzeyde ele alındığında sınıfsal farklılaşma fiziksel mekanda da kendisini gösterir ve fiziksel mekanı önemli ölçüde etkiler. Ancak bu ilişki "doğrudan" veya "bire bir" biçiminde, tüm etkinliğin tek ve bir yönde olduğu bir ilişki olarak görülmemelidir. Hiçbir toplumsal ilişki sisteminde geçerli olmayan bu tür bir tek yönlülüğün mekan söz konusu olunca birden geçerlilik kazanmasının bugüne dek inandırıcı bir kuramsal açıklaması da yapılmamıştır. Fiziksel mekânın kendine özgü nitelikleri bu ilişkinin ağırlıklı ve etkin olarak tek yönde işlemesi sonucunu getirebilir, ancak bu hiçbir zaman "doğrudan" veya "bire bir" ilişki biçiminde olmaz. Nitekim, bu yaklaşımın yukarıda anıldığı biçimde ele alınması, görgül düzeyde ciddi sorunları da beraberinde getirmektedir. Örneğin, Kartal'ın belirttiği gibi "toplumda kendinden üstte gördüğü sınıf ve katmanlar arasına gelir ve eğitim düzeyinin düşüklüğüne rağmen girmek isteyen kişi, genellikle kent mekanında yer değiştirmekle bu isteğini gidermeye çalışır" (Kartal, 1978 : 33). Bunun tam karşıtı durumlarla da karşılaşılır. Gelir düzeyi oldukça yüksek olan kişilerin bir çok nedenle "kendi konumuna uygun düşmeyen" kent bölgelerinde yerleştiğine çoğu kez tanık olunmuştur. Ancak her

./..

ÇİZELGE 5.1

İSKİLİP'TEN YALNIZ MI EŞİ İLE MI AYRILDI												
ANKARA'YA KAÇ YIL ÖNCE GELDİĞİ	İSKİLİP İÇİ			İSKİLİP KÖYLERİ			İSKİLİP İÇİ-KÖYÜ			GENEL TOP.		
	1	2	3	TOP.	1	2	3	TOP.	1	2	3	
1-9	37	22	86	145	33	12	17	62	70	34	103	207
%	25.5	15.2	59.3	100.0	53.2	19.3	27.4	100.0	33.8	16.4	49.8	100.0
10-19	12	9	20	41	8	4	5	17	20	13	25	58
%	29.3	21.9	48.8	100.0	47.1	23.5	29.4	100.0	24.5	22.4	43.1	100.0
20-	24	12	41	77	2	2	4	8	26	14	45	85
%	31.2	15.6	53.2	100.0	25.0	25.0	50.0	100.0	30.6	16.5	52.9	100.0
TOPLAM	73	43	147	263	43	18	26	87	116	61	173	350
%	27.7	16.3	55.9	100.0	49.4	20.7	29.9	100.0	33.1	17.5	49.4	100.0

1. Yalnız

2. Eşli ile

3. Bekar idi, Ankara'ya geldikten sonra evlendi.

Kaynak : Alan Çalışması

iki örnekte de kentin belirli kesimlerinde oturuyor olmaları bu kişilerin sınıfsal konumlarında bir değişiklik getirmemektedir. Kapil-Gençağa araştırması da İskilip göçmenleri ile ilgili olarak Ankara'da yerleşilen konutun tip ve niteliğinin göçmenlerin gelir düzeyi ve mesleklerinin basit bir yansısını vermediğini belirterek, konut kalitesinin gelir düzeyindeki artış ölçüsünde olmadığını sonucuna varmışlardır (Kapil, Gençağa, 1972 : 30). Artık İskilip göçmenlerinin kentte konut sorununu nasıl çözdüklerine ilişkin araştırma bulgularımızı özetleyebiliriz.

5.2. Göçmenlerin Ankara'da Yerleştikleri İlk Konut

İskilip'lilerin yarısı kente evli çiftler olarak, kalan yarısında bekar veya çocuk yaşıta göç etmişlerdir (Bkz.Çizelge 5.1). Kente göç ettiklerinde evli çiftlerin yarısından fazlası bir ve daha çok çocuk sahibi idiler. Kente göç ettiklerinde evli olanların üçte biri tüm aile bireyleri ile birlikte kente yerleşirken, üçte ikisinde aile başkanı Ankara'ya yalnız gelmiş ve ortalama 4 ay ^{1/} içinde kentte kalabilecekleri bir konut sağladıktan sonra ailesinin İskilip'teki bireylerini yanına getirmiştir.

Çizelge 5.1'den izlenebileceği gibi göçmenlerin Ankara'ya geldikleri yıl ile nasıl gelindiği arasındaki ilişki, 1940'lardan bu yana önemli bir farklılık göstermemiştir. Diğer bir anlatımla, hemen her dönemde göçmenlerin yaklaşık yarısı bekar veya çocuk yaşıta kente gelmiş, üçte biri de kente gelirken ailesini bir süre için İskilip'te bırakmıştır. İskilip İlçe Merkezi ile köylerinden göç edenlerin izledikleri yollar ise farklılık

^{1/} Kente yalnız göç edenlerin % 86'sı ortalama 4 ay sonra ailesinin diğer bireylerini yanına getirmiştir. Ancak kalan % 14'ünde bu süre ortalama 3 yıla kadar çıkmaktadır.

göstermektedir. Köyden Ankara'ya gelenlerin % 70'ini evli-ler oluşturmakta ve bunların % 70'i kente yalnız gelip iş ve konut bulduktan sonra ailelerini yanlarına almaktadır-lar. Kasabadan gelenlerin büyük bölümü ise bekar olarak kente yerleşmektedirler. Bu önemli farklılık eğitim için Ankara'ya yerleşenlerin büyük bölümünü kasabadan gelen genç-lerin oluşturmaktan kaynaklanmaktadır.

Göçmenlerin 4/5'i Ankara'ya geldiklerinde bir arkadaş, hem-şehri veya akrabadan yardım gördüklerini belirtmişlerdir. Ancak, bir yıla kadar uzayabilen bir süre için akraba veya arkadaşının evinde konuk olarak kalanların oranı 1950'ler-de % 40 dolayında iken, 1971-1979 yılları arasında göç eden-lerde aynı oran % 9.5'a dek düşmektedir. Bunda uzun süredir kente yerleşenlerde gözlenen kültürel değişikliklerin yanı-sıra Ankara ile İskilip arası ulaşım ve haberleşme olanakla-rının gelişmesi ile iş ve konut bulmak için kentte uzun süre kalmaya gerek olmaması gibi teknik değişkenlerin de payı ol-duğu bir gerçektir.

Çalışmamızın araştırmalarını yoğunlaştırdığı konu kente göç edenlerin ailece yerleştikleri ilk konutun nitelikleri ve kent içindeki konumu olmuştur. Çizelge 5.2.'de İskilip'lile-rin Ankara'ya göç ettikleri yıllar ile kentte barındıkları ilk konut'un kentin hangi kesiminde yer aldığı gösterilmek-tedir. Çizelge'de Ankara'daki mahalleler 7 gruba ayrılmış-lardır. İlk grup kent merkezinde yer alan en eski gecekondu bölgeleri ile Hisar ve çevresini kapsamaktadır. Bunu izleyen üç gecekondu bölgesi mahallelerin kuruluş yıllarına göre sı-ralanmışlardır. Bunlardan birinci grup gecekondu bölgesinin önemli bir bölümü düzenli konut alanlarının genişleşmesi ile nitelik değiştirmiş olup geçiş aşamasını tamamlamak üzere-dirler. Geri kalan üç grup ise düzenli konut alanlarını kapsamaktadır (Bu mahallelerin kent içindeki dağılımı ilgili haritalarda (s.140-145)'de verilmiştir. İskiliplilerin Ankara'da oturdukları konutların en büyük bölümü Yenidoğan, Çiğcin, Saman-pazarı, Hamamönü, Hisar gibi merkezi gecekondularla, eski Ankara

./..

ÇİZELGE 5.2.

Göç Edilen Döneme Göre Kentte Yerleşilen İlk Konutun Bulunduğu Konut Alanı

KONUT ALANLARI	1951 Öncesi		1951- 1960		1961- 1970		1971- 1979	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Eski Ankara ve Merkezi Gece-kondu Bölgele.	23	88	28	53	35	43	56	31
1950'lerde ge-lişen Gecekon-du Bölgeleri	1	4	14	26	14	17	27	15
1960 ve 1970'-lerde Gelişen Gecekondu Bölgeleri	-	-	1	2	5	6	18	10
(Orta Gelir Grubu) İmarlı Konut Alanları	1	4	7	13	23	28	64	36
(Üst-Orta Gelir Grubu) İmarlı Konut Alanları	1	4	1	2	3	4	9	5
(Yüksek Gelir Grubu) İmarlı Konut Alanları	-	-	-	-	1	1	2	1
Banliyöler	-	-	2	4	1	1	13	7

Kaynak : Alan Çalışması

evlerinin bulunduğu 1 numaralı bölgede yer almaktadır. Bu durum 1971-1979 yıllarında göç eden son grup dışında tüm İskilip'liler için geçerlidir. 1950 öncesinde kentin önemli bir kesimi ile ilk gecekondu alanlarını kapsayan bu bölgeye yerleşen İskilip'li oranı anılan dönemde % 88 gibi çok yüksek düzeylerde iken, daha sonraki yıllarda bu oranın düzenli ve sürekli bir biçimde düştüğünü görüyoruz. Fakat Çizelge 5.2.'de görüldüğü gibi yine de son on yılda Ankara'ya gelenlerin dahi yaklaşık 1/3'ü ilk konut olarak ancak bu bölgede yerleşebilecek gelir düzeyinde İskilip'lilerden oluşmaktadır.

1951-1960 arasında Ankara'ya yerleşen İskilip'lilerin yarıdan fazlası ilk konutlarını birinci bölgede seçerlerken, 1/3'ünün bu yıllarda kentin doğu kesiminde ilk bölgeye bitişik alanlarda hızla gelişen yeni gecekondu alanlarına kaydıklarını görüyoruz (Bkz.Harita 1 ve 2)

1961-1970 dönemi göçmenlerin yarıya yakın bölümünün ilk konutu yine birinci bölgede yer almaktadır. Ancak bu kez kentte yeni gelenlerin 1/3'ü konutlarını orta gelir grubunun oturduğu Cebeci, Dikmen, Keçiören, Aydınlıkevler, Yenimahalle gibi düzenli konut alanlarından seçmişlerdir. Bu bölge 1971-1979 döneminde Ankara'ya göç eden İskilip'lilerin en büyük bölümünün yerleştiği bölge durumuna gelerek birinci bölgenin 40 yıllık temelini de yıkmıştır. Yine bu dönemde kente yerleşenlerin önemli bir bölümü ilk konutlarını 1950'lerde gecekondu bölgelerinin yer aldığı ancak, 1970'li yıllarda artık düzenli konutların yapıldığı bir geçiş bölgesine dönüşen Abidinpaşa, Mamak, Saimekadın, Gülveren gibi mahallelerden seçmişlerdir. (Bkz.Harita 3 ve 4)

Çizelge 5.2. bir bütün olarak incelendiğinde ilk dikkati çeken olgu 1950'lerden bu yana Ankara'ya göç eden İskilip'lilerin kentte yerleştikleri ilk konut alanlarının yarıdan büyük bir bölümünü kapsayan ve coğrafi konum bakımından birbirinden

./...

kopuk olmayan üç mahalleler kümesinde (1,2 ve 5 numaralı konut alanları) toplandıklarıdır. 1960'lara kadar kente göçen İskilip'lilerin % 90'dan fazlası ilk konut olarak bu üç kümede yer alan evlerde otururlarken, bu oran küçük bir azalışla son grup göçmenler için % 82'ye düşmüştür. Araştırmanın yapıldığı 1979 yılında bu 3 mahalle kümesinde oturan İskilip'li oranı % 64 idi. Diğer bir anlatımla, İskilip'lilerin oturdukları mahalle kümelerinin sayısı yavaşça olsa artmakta ve artık kentin salt belirli bölgeleri değil - gelirlerinin olanak tanıdığı oranda - tüm kent düzeyinde yer seçme eğilimi artmaktadır. Kentte kalış süresi arttıkça İskilip'liler kentin bu konuda sağladığı olanakların çeşitliliğini değerlendirmekte ve yer seçimlerini çok daha geniş bir bölgeye yaymaktadırlar.

Özetle, kente göç eden İskilip'lilerin kentteki konut gelirinin belirli kesimlerinde kümeleşme eğilimleri zaman içinde azalmakta ve etkinliğini yitirmektedir. Bu olgunun göçmenlerin kentle bütünleşmeleri bakımından önemi büyüktür. Bu konuda Kapil-Cençaga çalışmasında İskilip'lilerin kente "belirli noktalardan giriş yaptıkları", diğer bir anlatımla, kentte ilk konutlarını seçerken belirli konut alanlarında kümelenedikleri vurgulanmaktadır. Bu mekansal birlikteliğin kültürel ve ideolojik yapıları yakından etkilediği belirtilerek, kırsal kökenli törelerin, gelenek ve değer yargılarının oldukları gibi kente taşınarak yeni çevrede yaşatıldıkları ileri sürülmektedir. Böylelikle, kültürel ve ideolojik anlamda kentle bütünleşme gecikmekte, köyler kente taşınmış olmaktadır.

Elimizdeki bulgular kısa bir süre için, kente ilk geliştiren, bu türden bir mekansal kümeleşmenin gerçekleştiği, ancak bunun geçici bir olgu olduğu ve yukarıda belirtilen türde bir sorun yaratacak düzeylere ulaşmadığı yönündedir. Birinci bulgu, kümeleşilen konut kesimlerinin sayısının son otuz yılda arttığı ve bunun salt belirli bir gelir grubunun yerleştiği konut alanlarına değil diğerlerine de yayıldığıdır.

./...

İkincisi ise, ilk yerleşilen konutun kemikleşmiş denilebilecek birkaç noktada olmasına karşın, çok kısa bir süre sonra kentin çok daha geniş bir kesiminde yeni konutlar aranarak bu kümelerin dışına taşındığıdır. Örneğin, ilk İskilip çalışması deneklerin İskilip İlçe Merkezinden Ankara'ya göç edenlerinin bugün salt % 9'u birinci bölgede otururken, bu oran 1970 sonrası kente gelenlerde % 16'ya çıkmaktadır. İskilip köylerinden gelen denekler için durum daha çarpıcıdır. 1970 sonrası kente gelen İskilip köylülerinin yaklaşık 1/3'ü halen birinci bölgede otururken, 1970 öncesi deneklerinde bu oran % 17'dir. Diğer bir anlatımla, denekler göç ettikleri yöredeki toplumsal ve ekonomik konumlarına göre ilk konutlarını kendi çevrelerinden Ankara'ya göç edenlerin yerleşmiş oldukları kent kesimlerinden seçmektedirler. Bu bakımdan köyden göç edenler için en uygun kent kesimi hala birinci bölge olurken, İskilip İlçe Merkezinden gelen deneklerde yerleşilen konut bölgesi toplumsal konumlarına göre daha çeşitli olmaktadır. Örneğin, 1970 sonrası Ankara'ya göç eden deneklerin % 40'ı bugün genellikle orta gelir kesiminin oturduğu imarlı konut alanlarında oturmaktadırlar. İlk konutun yer aldığı coğrafi mekanın değişme hızına ilişkin bulgularımızı bu bölümün daha sonraki sayfalarında ayrıntılı olarak değerlendireceğiz.

Kültürel öğelerin durağanlığına ve yepyeni bir kültür ortamında bile kalıcılığını sürdürdüğüne katılmasak da Ankara'ya göçenlerin kentte daha önceden yerleşmiş olan İskilip'lilerle zaman içinde zayıflayan ancak sürekli bir iletişim içinde olduklarını yadsıyamıyoruz. Bu iletişim özellikle göç öncesi ve kente yerleşilen ilk yıllarda yoğunluk kazanır. Kendilerini yepyeni ve karmaşık ilişkiler yumağının ortasında bulan göçmenlerin karşılaştıkları sorunların çözümü için Ankara'ya yerleşmiş hemşehri ve akrabalarına başvurmaları, onların yardımlarını istemeleri bu tür işlevleri üstlenecek kuruluşların bulunmadığı bir ortamda ilk akla gelen yol olmaktadır. Nitekim ilk konutun bulunmasında

./..

deneklerin % 65'i akraba ve hemşehrilerinin yardımına başvurmuşlardır. Ancak bu konuda hiçkimseden yardım almayanların oranının % 35 olduğunu ve bu oranın Eski Ankara ve merkezi gecekondu bölgesi ile orta gelir grubunun yaşadığı imarlı alanlarda ilk konutunu seçen denekler arasında önemli bir farklılık göstermediğini de (birincisinde % 37, ikincisinde % 39) belirtirsek, deneklerin yeni ortama ayak uydurmakta hiçde sanıldığı kadar kente yerleşmiş hemşehrilerine bağımlı olmadıkları ortaya çıkacaktır.

Bu alt bölümü kapatırken Ankara'da yerleşilen ilk konutun yeraldığı mahalleler konusundaki bulgularımızı şöyle özetleyebiliriz :

1. İskilip'li göçmenlerin Ankara'da yerleştikleri ilk konut ağırlıklı olarak kentin belirli bölgelerinden seçilmektedir. Ancak 40 yıl önce çok güçlü olan bu eğilim zaman içinde etkinliğini yitirmiştir. Bu süre içinde ilk konutunu bu bölgelerde seçen İskilip'li sayısı mutlak olarak artmasına karşın, toplum göçmen içindeki payında belirgin bir düşüş gözlenmektedir.

2. Son 30 yılda kentteki ilk konutlarını genellikle orta gelir grubunun yerleştiği düzenli konut alanlarından seçen İskilip'li sayısında düzenli bir artış görülmektedir. Nitekim 1971-1979 yılları arasında kente yerleşen İskilip'lilerin 1/3'ünün yerleştiği ilk konut bu bölgelerde yer almaktadır.

3. İskilip'li göçmenler ilk konutlarını kentteki yaklaşık 100 mahalleden sadece 1/3'ünden seçmişlerdir. Tüm bu mahallelerde yeni göçmenlerin yerleşmesinden önce en az bir İskilip'li ailenin oturmakta olduğunu görüyoruz.

Yukarıdaki saptamalardan da anlaşılacağı gibi İskilip'li göçmenler Ankara'daki ilk konutlarını kentin belirli bir bölgesinden seçmemektedirler. Konut seçimi kend düzeyinde farklı gelir gruplarının yerleştiği geniş bir alan içinde

./..

yapılmaktadır. Ancak, bu kentteki tüm mahallelerin seçilme olasılığının aynı olduğu anlamına da gelmemektedir. Kentte kalınan süre içinde önemli ölçüde zayıflamasına karşın tüm etkinliğini yitirmeyen kırsal kültürel ve ideolojik değişkenlerinde yer aldığı bir dizi etken mahalle seçiminde rol oynamaktadır.

5.3. Göçmenlerin Kentte Oturdukları İlk Konutun Niteliği

Yakın tarihimizin her döneminde kentlerimizde alt yapı gereksinimlerinin karşılanmasında Belediyelerimizin istemin gerisinde kaldıkları bir gerçektir.

Çalışmamızda bu noktayı da gözönünde bulundurarak konutların niteliğine ilişkin sorularımızı en temel iki gereksinimin - elektrik ve konut içinde su - ne ölçüde karşılandığı ile sınırlı tuttuk. Bu konudaki bulgularımız, son 40 yıllık dönemde İskilip'li göçmenlerin yerleştikleri ilk konutun niteliğinde, yeterli olmasada, olumlu yönde değişiklikler olduğunu kanıtlamaktadır (Bkz.Çizelge 5.3).

ÇİZELGE 5.3

İLK YERLEŞİLEN KONUTUN NİTELİĞİ

Göç Dönemi	S	%	S	%	S	%
1951 Öncesi	21	70	6	20	6	20
1951-1960	47	82	28	49	27	47
1961-1970	63	89	41	58	38	54
1971-1979	152	87	114	65	109	63

Kaynak : Alan Çalışması

./..

Çizelge'de görüldüğü gibi 1940'lardan bu yana ilk yerleşilen konutların büyük bölümünde elektrik vardır. Ancak 1971-1979 arasında başkente göç eden İskilip'lilerin bile % 13'ünün hala elektrik bağlantısı olmayan evlerde oturduklarını görüyoruz. Durum su şebekesine bağlı konutlar için daha da kötüdür. 1951 öncesi yerleşilen ilk konutların ancak % 20'si su şebekesine bağlı iken, bu oran 30-40 yıl sonra - önemli artışa karşın - hala % 65 düzeyindedir. 1971-1979 yılları arasında Ankara'ya göç eden İskilip'lilerin % 37'si su ve elektriği olmayan konutlara yerleşmişlerdir.

Kısacası, 40 yıllık bir süre sonunda kente yerleşen göçmenlerin hala üçte birinden fazlasının yerleştikleri ilk konutlar en temel alt yapı gereksinimlerinden bile yoksun barınaklardan oluşmaktadır.

5.4. Kentte Değiştirilen Konut Alanları

İlk konut seçimini yapıp yerleştikten sonra kentte kalış süresine bağlı olarak iletişim kanalları artan İskilip'li-ler, ev sahibi oluncaya kadar daha iyi bir konuta geçmek için ellerine geçen her fırsatı değerlendirmektedirler. Nitekim, İskilip'lilerin % 82'si, kentte kaldıkları süre içinde birden çok kiralık konutta oturduklarını belirtmişlerdir. Bunların üçte birinde değiştirilen konut sayısı 4'den 10'a kadar çıkmaktadır. Elimizde kent genelinde bu mekansal devinim hızının nerede durduğunu karşılaştıracak veriler olmadığı gibi İskilip'lilerin herbir konutta ne kadar süre ile oturduklarına ilişkin bilgimiz de yok. Ancak, değiştirilen mahalle sayısı ve herbir mahallede kalınan süre ile ilgili ayrıntılı bilgiye sahibiz. Bu bölümde deneklerin kentte değiştirdikleri mahallelere ilişkin bulgularımıza yer vereceğiz.

./..

Ankara'ya çok yeni yerleşen İskilip'liler dışlandığında deneklerin % 80'den fazlasının birden çok, dörtte birinden fazlasının da ikiden çok mahalle değiştirdiklerini görüyoruz. Oran olarak düşük olmasına karşılık beş, altı mahalle değiştiren İskilip'li sayısında az değildir. İlk mahallede oturma süresi, zaman içinde kentte konut alanlarına ilişkin seçeneklerin artması ile birlikte çarpıcı bir değişiklik göstermiştir. Örneğin, 1951 öncesi kentte yerleşenlerde ilk mahallede kalma süresi ortalama 12 yıl iken, yeni göçmenlerde bu süre 2 yıla kadar inmektedir. Diğer bir anlatımla, 20-30 yıl önce kente göç edip 10-15 yılını kentin bir mahallesinde oturarak geçiren hemşehrisinden farklı olarak, yeni göçmenler kentte yerleştikleri konut alanları yönünden çok daha devingen bir yaşam sürmektedirler. Bu devinin hızlanmasında kentte benzer nitelikteki konutlardan oluşan konut alanlarının artışı ve işyerlerinin kentin çok daha geniş bir kesimine yayılması gibi teknik değişkenlerin yanı sıra, kentte daha önceleri hemşehrilerden oluşan bir çevre ile sınırlı olan toplumsal ilişkiler ağı ve iletişim kanallarının eski etkinliğini sürdürememesi gibi toplumsal ve kültürel değişkenlerin de önemli payı olduğu kanısındayız.

Bu değerlendirme on yıl önce yapılan İskilip çalışmasında ulaşıma sonuçlardan oldukça farklıdır (Kapıl, Genççağa, 1972). Anılan çalışmada İskilip'liler arasında mekansal devinin son derece sınırlı olduğu belirtilerek, bunun nedenleri arasında kentteki konut niteliğinin tekdüzeliği, göçmenlerin çalıştıkları işyerlerinin belirli bölgelerde bulunması, yeni yerleşenlerin kentin diğer bölgelerini bilmemeleri ve hemşehrilerinden oluşan topluluğun iletişim ve karşılıklı yardımlaşma gibi konularda oluşturduğu kültür ağının varlığı gösterilmiştir.

Daha önce de belirtildiği gibi yeni çalışma ilk araştırmada yer alan 147 deneğe ek olarak son on yılda kente göç etmiş 210 İskilip'liyi de kapsamaktadır. İki çalışmada ulaşılan sonuçların farklılığı çarpıcıdır. Bu durum kısmen bir değerlendirme ve yorum değişikliğinden kaynaklansa da daha önemli olan belirleyici, son on yılda kente yerleşenler ile kente daha önce yerleşmiş olanların son on yıldaki davranış değişikliğidir. Bu değişikliğin nedenleri ise daha geniş bir çerçevede, ülkenin toplumsal dinamiğinde aranmalıdır.

Çizelge 5.4'de İskilip'lilerin kente göç ettikleri döneme göre birinci, ikinci ve üçüncü konutlarını seçtikleri mahalle gruplarının dökümü verilmiştir. Aynı Çizelge'de göçmenlerin bu mahallelerde ortalama kaç yıl oturdukları ve ikinci ve üçüncü mahalleye taşınanların o dönemde kente yerleşen İskilip'lilere oranı da belirtilmiştir. Ayrıntılı inceleme yi okuyucuya bırakarak biz dahagenel bir değerlendirme yapmakla yetineceğiz. Bunun için de 8 mahalle grubunu üç daha geniş gruba ayırdık. Birinci grup eski Ankara evlerinin bulunduğu Hisar ile çevresi ile merkezi eski ve çevredeki yeni gecekondu alanlarını, ikinci ve üçüncüsü ise sırası ile orta ve yüksek gelir gruplarının oturduğu imarlı konut alanlarını kapsamaktadır.

Bu yeni gruplamayı ölçüt olarak İskilip'lilerin konut değiştirirken hangi oranlarda bu üç mahalle grubuna yerleştiklerini araştırdık. 1966-1970 döneminde kente yerleşen İskilip'liler çıkarıldığında, tüm dönemlerde göçmenlerin önemli bir bölümünün birinci mahalle grubundan diğerlerine geçebildiğini görüyoruz. Kentteki ilk konutunu merkez ve çevre gecekondularından seçen İskilip'lilerin yarısının Ankara'da oturdukları üçüncü konut, imarlı alanlarda yer almaktadır. Kente 1951 yılından önce göç etmiş olan İskilip'lilerin imarlı konut alanlarına geçici ortalama 25 yıl olmasına karşın bu süreç yeni göçenlerde çok daha kısa bir sürede gerçekleşmiştir.

ÇİZELGE 5.4. (devamı)

1.konut alanı	2.konut alanı	3.konut alanı	1.konut alanı	2.konut alanı	3.konut alanı	1.konut alanı	2.konut alanı	3.konut alanı									
S	%	S	%	S	%	S	%	S	%								
13	43	6	24	3	27	12	44	6	24	2	14	23	42	9	21	4	30
9	30	8	32	2	18	6	22	2	8	3	22	8	15	8	19	3	23
1	3	2	8	-	-	1	4	6	24	2	14	4	7	11	26	3	23
5	17	7	28	4	37	6	22	10	40	6	43	17	31	11	26	1	8
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	5	2	4	1	8
-	-	-	-	-	-	1	4	-	-	1	7	-	-	1	2	-	-
2	7	2	8	2	18	1	4	1	4	-	-	-	-	1	2	1	8
30	100	25	100	11	100	27	100	25	100	14	100	55	100	43	100	13	100
9	8	5	6	7	5	6	7	5	6	5	6	5	6	5	7	2	
100	83	37	100	93	52	100	78	24									

ÇİZELGE 5.4.

Kente Göçedilen Döneme Göre İskilliplilerin Değiştirdikleri İlk Üç Konut Alanı

Kente Göçedilen Dönem	1951 Öncesi				1951-1955							
Konut Alanı	1.konut alanı	2.konut alanı	3.konut alanı	1.konut alanı	2.konut alanı	3.konut alanı	1.konut alanı	2.konut alanı	3.konut alanı			
Eski Ankara ile Merkezi Gecekondu Bölgeleri (G.B)	23	88	11	44	4	25	15	65	6	27	1	12
1950'lerde Gelişen G.B.	1	4	8	32	2	13	5	22	8	36	2	25
1960 ve 1970'lerde Gelişen G.B.	-	-	-	-	-	-	-	-	2	9	-	-
İmarlı Konut Alanı	1	4	5	20	9	56	2	9	1	4	4	50
Orta Gelir Grubu	1	4	-	-	1	6	1	4	2	9	1	13
İmarlı Konut Alanı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Üst-Orta Gelir Gr.	-	-	1	4	-	-	-	-	3	14	-	-
İmarlı Konut Alanı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yüksek Gelir Grubu	-	-	1	4	-	-	-	-	3	14	-	-
Banliyöler	-	-	1	4	-	-	-	-	3	14	-	-
TOPLAM	26	100	25	100	16	100	23	100	22	100	8	100
Konut Alanında Ortalama Kalınan Yıl	12	13	8	7	7	9	7	9	7	9	9	35
2.ve 3.Konut Al. Göçenlerin 1.Konut Alanındakilere Oranı	100	96	61	100	96	61	100	96	61	100	96	35

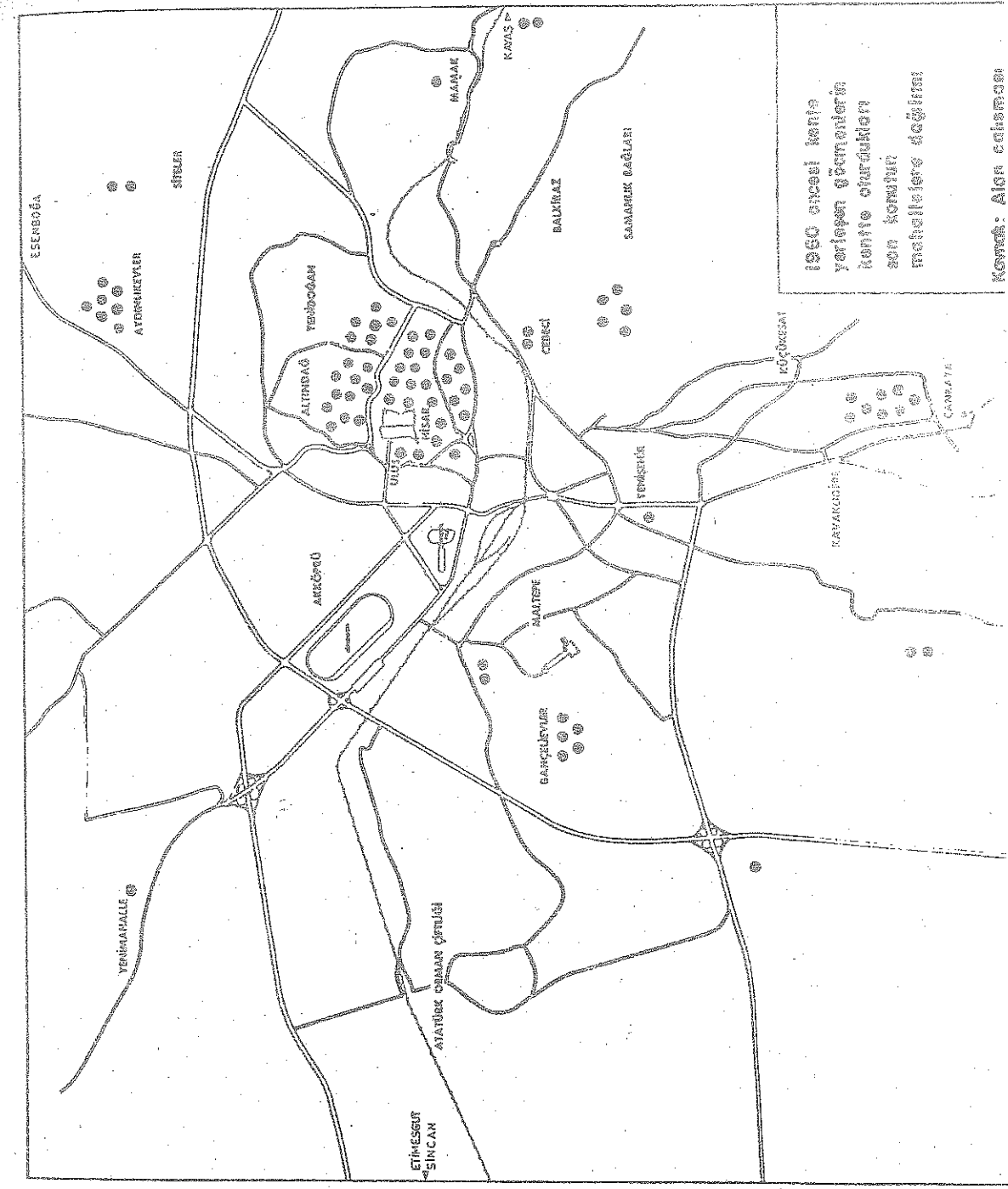
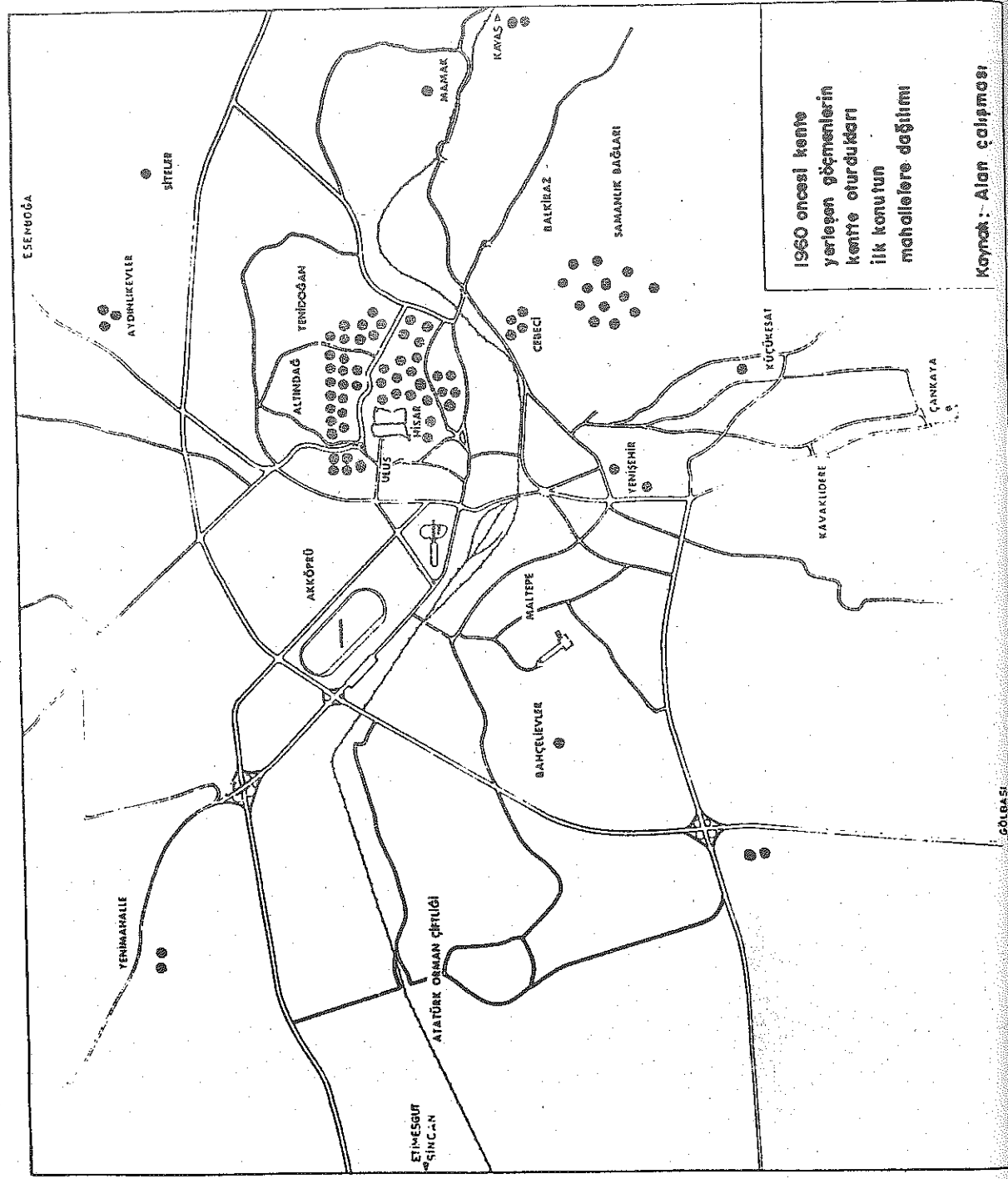
1971-1979					
1.konut alanı		2.konut alanı		3.konut alanı	
S	%	S	%	S	%
56	31	22	24	5	16
27	15	14	15	7	22
9	5	7	8	4	12
64	36	38	41	12	38
9	5	4	4	-	-
2	1	2	2	4	12
13	7	5	6	-	-
180	100	92	100	32	100
2		2		2	
100		51		18	

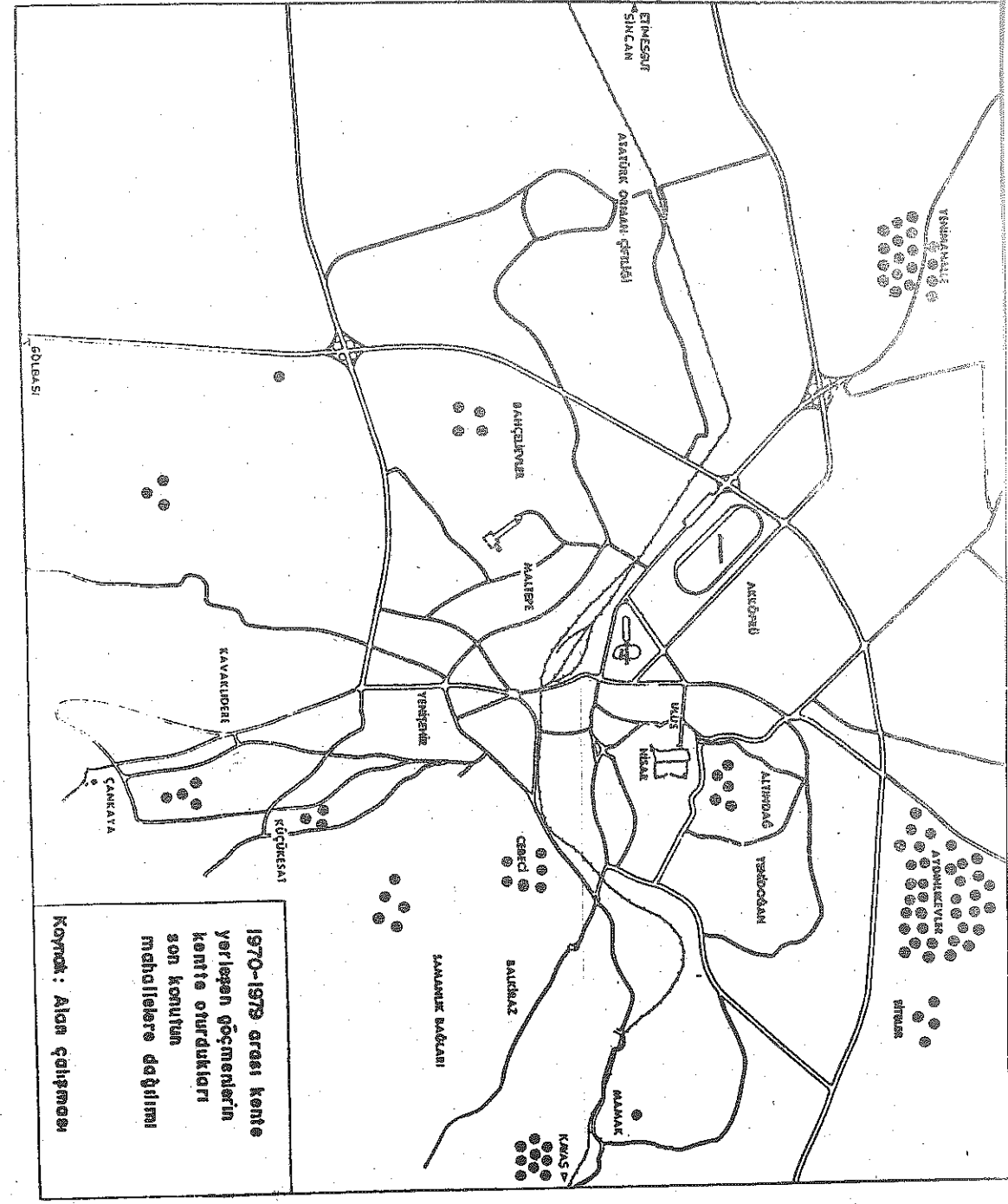
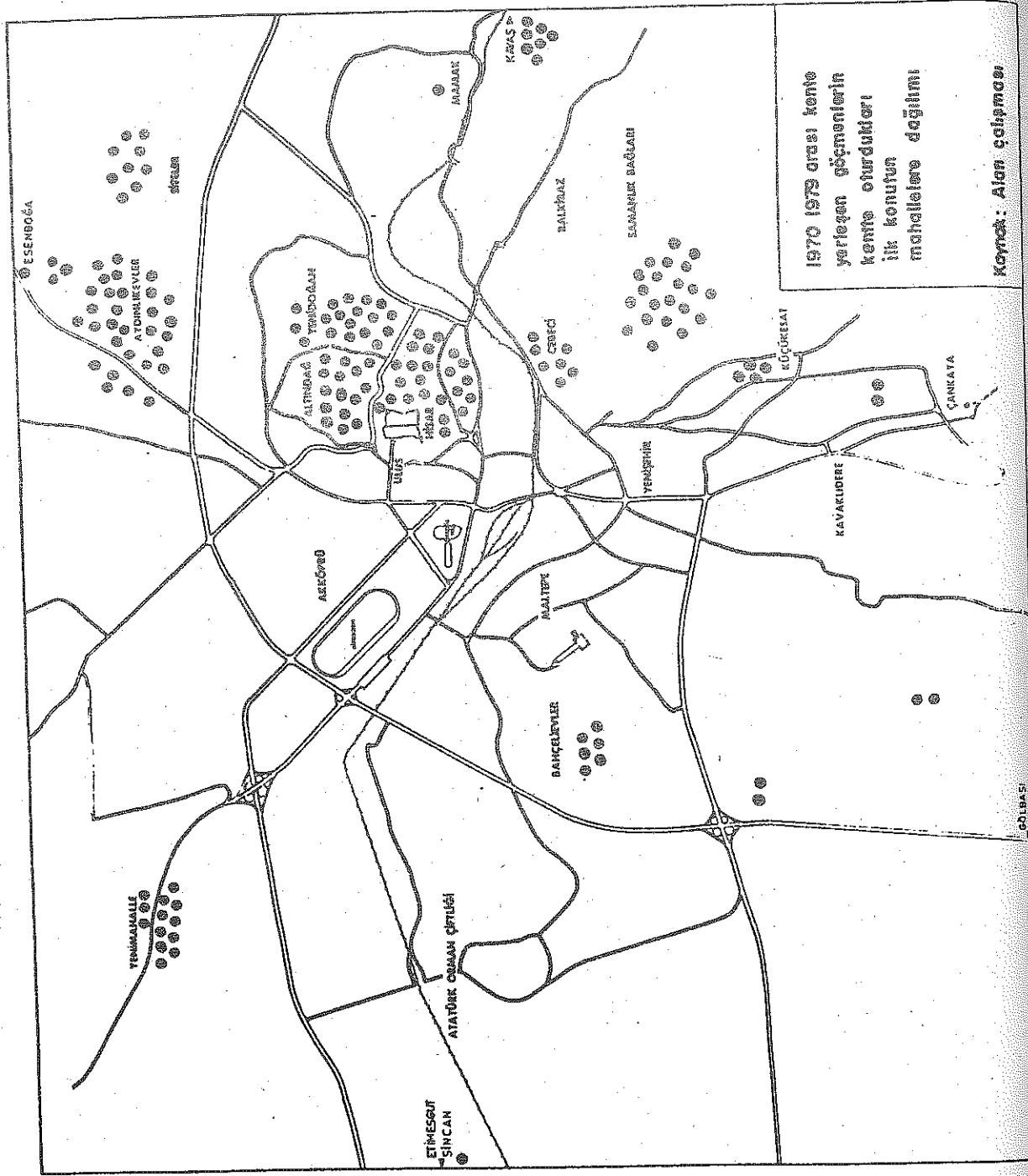
ÇİZELGE 5.4. (devamı)

Eldeki bulgular İskilip'lilerin kentte kalış süreleri uzadıkça kentin imarlı konut alanlarına geçme olasılıklarının da arttığını göstermektedir. Örneğimizde 1951 yılı öncesinde kentte yerleşen göçmenlerin % 8'i ilk konutlarına imarlı alanlarda seçerken 3. konutta bu oran % 63'e çıkmaktadır. 1960-1970 arasında kente göç edenlerde ise aynı oranlar sırası ile % 33 ve % 37'dir. Diğer taraftan ilk konutunu imarlı bölgelerde seçen göçmen oranında da yıllara göre düzenli bir artış gözlenmektedir. Bu oran 1951 yılı öncesi kente yerleşenlerde % 8 iken bunu izleyen her dönemde sürekli ve düzenli bir biçimde artarak 1970 sonrası kente yerleşenlerde % 42'ye kadar çıkmıştır. Kartal'ın Çankırı köylerinden Ankara'ya göç etmiş kişilerle yaptığı anket çalışması da bu konuda benzer sonuçlar vermiştir (Kartal, 1978). Deneklerin kentte kalış süreleri uzadıkça düşük gelir konut alanlarında oturan oranı düşmektedir. Kartal bunu gelir artışının bir işlevi olarak yorumlamakta ve "süzülme süreci" nin işleyişine bağlamaktadır ^{1/}.

Konuta ilişkin hareketliliğin en yoğun olduğu dönem kente göçten sonraki ilk yıllar olmaktadır. Kentte barınacak bir yer bulduktan ve bir işe yerleştikten sonra ilk yapılan şey daha kaliteli bir konut aramaktır. Kentin tanınması ve iletişim ağının genişlemesi buyöndeki tasarıların gerçekleştirilme olanaklarını arttırır. Genel olarak bu hareketlilik imarlı bir konut alanında temel altyapı gereksinimleri karşılanmış bir eve taşınmaya veya bir konut sahibi olunca-ya dek sürer. Nitekim, araştırmamızın bulgularına göre, kentte ev sahibi olan İskilip'lilerin sadece 1/6'sı bir başka eve taşınmışlardır. Bunların 3/4'ünün yeni taşındıkları evin de sahibi olduklarını gözönüne alırsak ev sahibi olmanın kentte konut hareketliliğini çok uzun bir süre için sona erdirdiğini söyleyebiliriz.

^{1/} Keleş süzülme kavramının bir tanımını şöyle açıklamaktadır : "Süzülme Süreci" (filtering) belli gelir kümesinin yaşamakta olduğu konutun bir aşağıdaki gelir kümesine geçmesidir (Keleş, 1984 : 284).

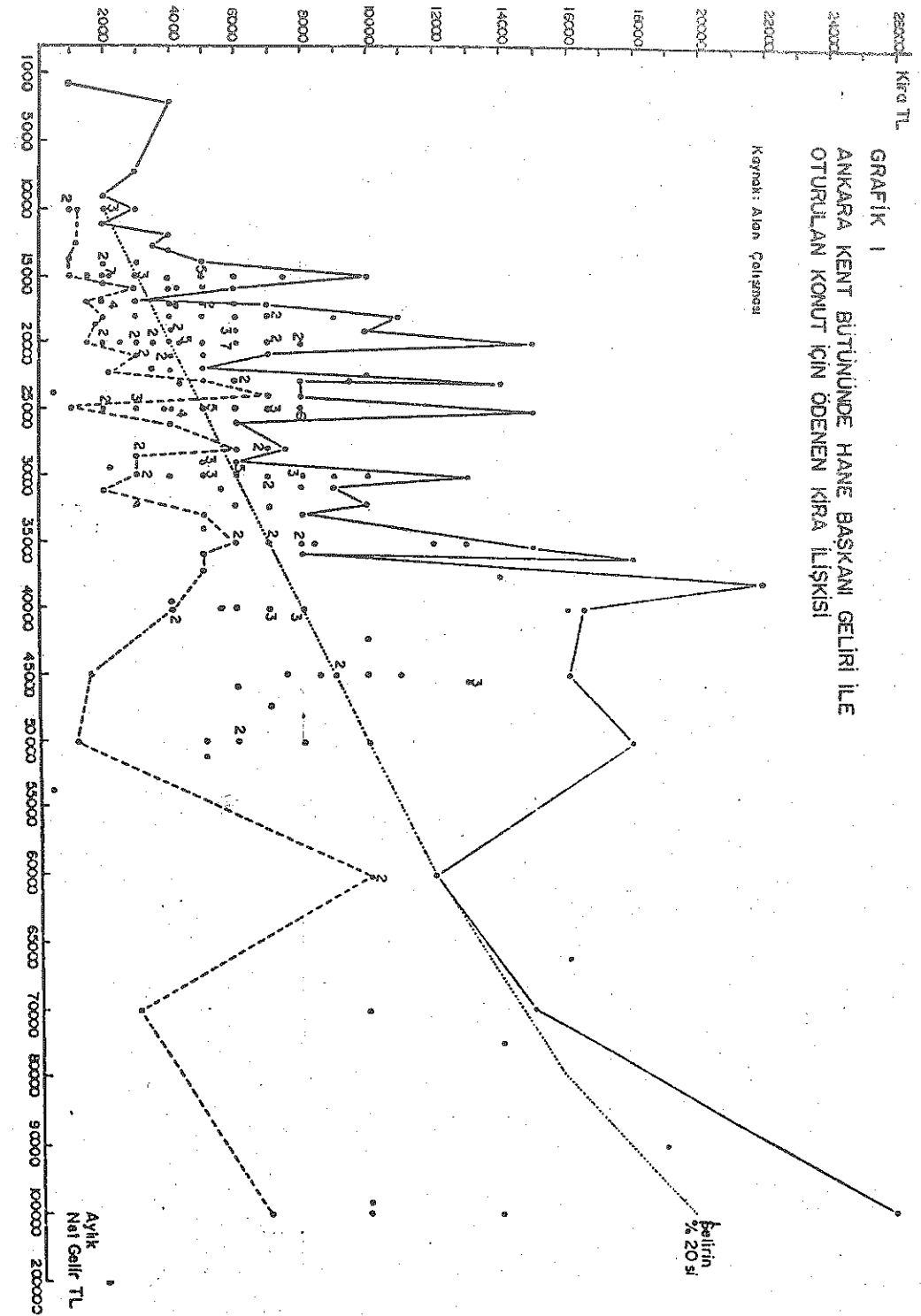
5.5. Gelir-Kira ilişkisi

Meier "uygar toplumlarda ailelerin aylık gelirlerinin % 20 ile % 35'i arasında kalan bir bölümünü barınma giderlerinin karşılanmasına ayırdıklarını" söylemektedir (Aktaran Keleş, 1984 : 267). Elimizde Türkiye'de ülke veya büyük kentler ölçeğinde bu oranın ne düzeyde olduğuna ilişkin veriler yok. Ancak son yıllarda yapılan çalışmalar Ankara'da kent bütününde yaşayanların ve Ankara'ya yerleşmiş göçmenlerin gelir/kira ilişkisine ait doyurucu bulgular sunmuştur. İskilip'lilerin gelirlerinin hangi oranlardaki bölümünü kira harcamalarına ayırdıklarını görmeden önce bu konuda yapılmış diğer araştırmaların sonuçlarına değinmek istiyoruz.

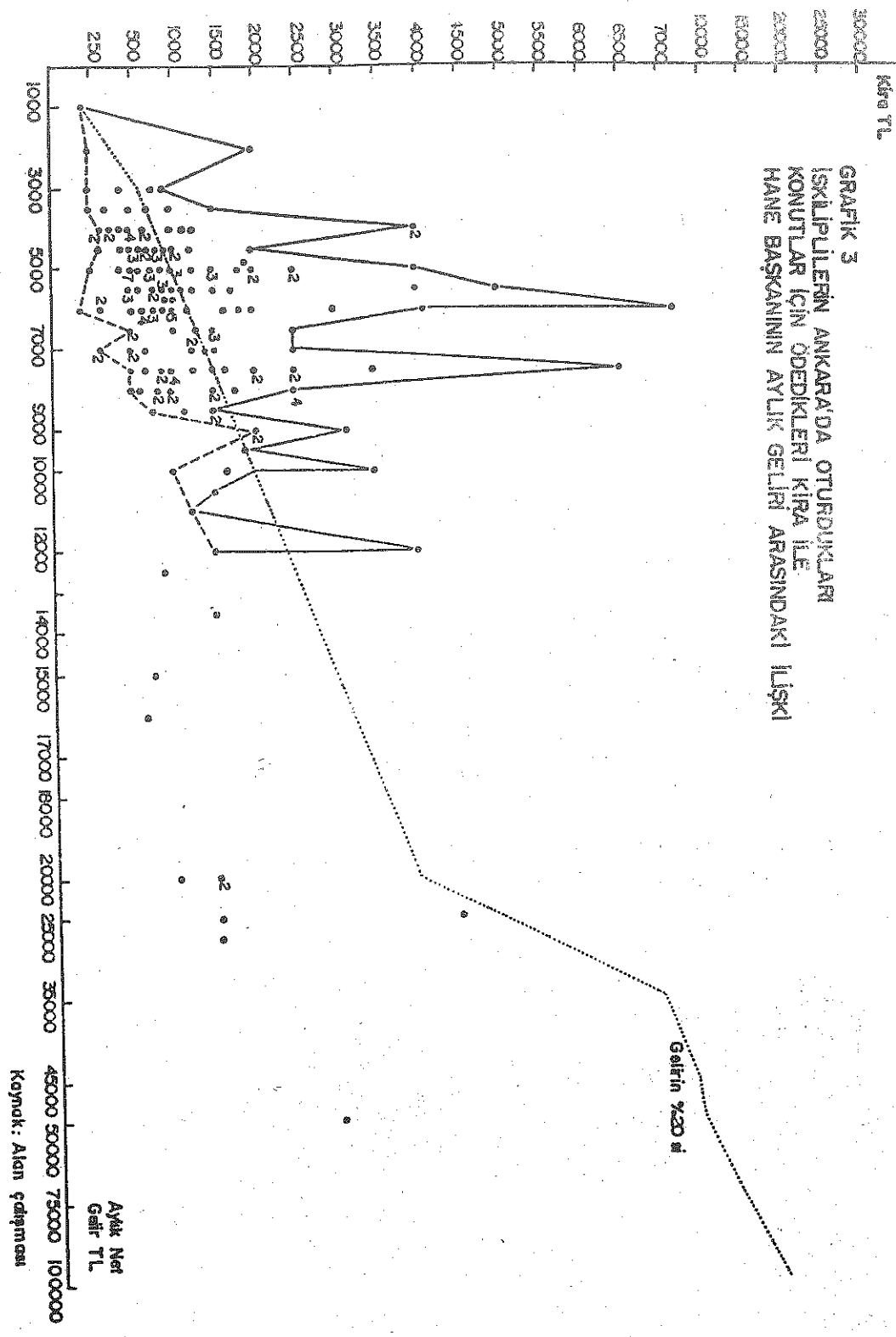
1970 yılında yapılmış anket çalışması sonuçlarının toplandığı ilk İskilip araştırmasında (Kapil, Genççağa, 1972) farklı gelir gruplarına ayrılan İskilip'lilerin gelirlerine göre kira için ödedikleri en yüksek oran 24.3'dür. Bu oranda ödeme yapanlar, en düşük gelir grubundaki göçmenlerdir. En yüksek gelir grubundaki İskilip'liler ise, kentteki diğer hemşehrileri ile karşılaştırıldığında, kira için ödenen miktarın gelir içindeki payı en düşük olan kesimi (% 14) oluşturmaktadırlar. Diğer gelir grupları, gelirlerinin % 16 ile % 21 arasında kalan bir bölümünü kira harcamalarına ayırmaktadırlar. Araştırmacıların bulgularına göre, gelir düzeylerindeki artış oranı kira harcamalarındaki artıştan yüksektir. Kira için yapılan harcamaların toplam gelir içindeki payı gelir düzeyi yükseldikçe düşmektedir (Kapil, Genççağa, 1972).

Kartal'ın 1977 yılında toplanan verileri tümüyle benzer sonuçlar vermektedir. Gelir düzeyi artan deneklerin kira için yaptıkları harcamaların toplam gelir içindeki payı % 15'den % 10'a düşmektedir. Kartal bu ilişkiyi göçmenlerin Ankara'da kalış sürelerine göre de incelemektedir. Buna göre "kentte kalış süresi arttıkça denekler gelirlerinin daha yüksek bir oranını kira olarak veriyor görünmektedirler". (Kartal, 1978 : 92) Kentte onaltı yıldan uzun bir süredir oturmakta olanlar gelirlerinin % 18'ini kira için öderlerken, kente yeni gelenlerde bu oran % 8'e kadar düşmektedir.

./...

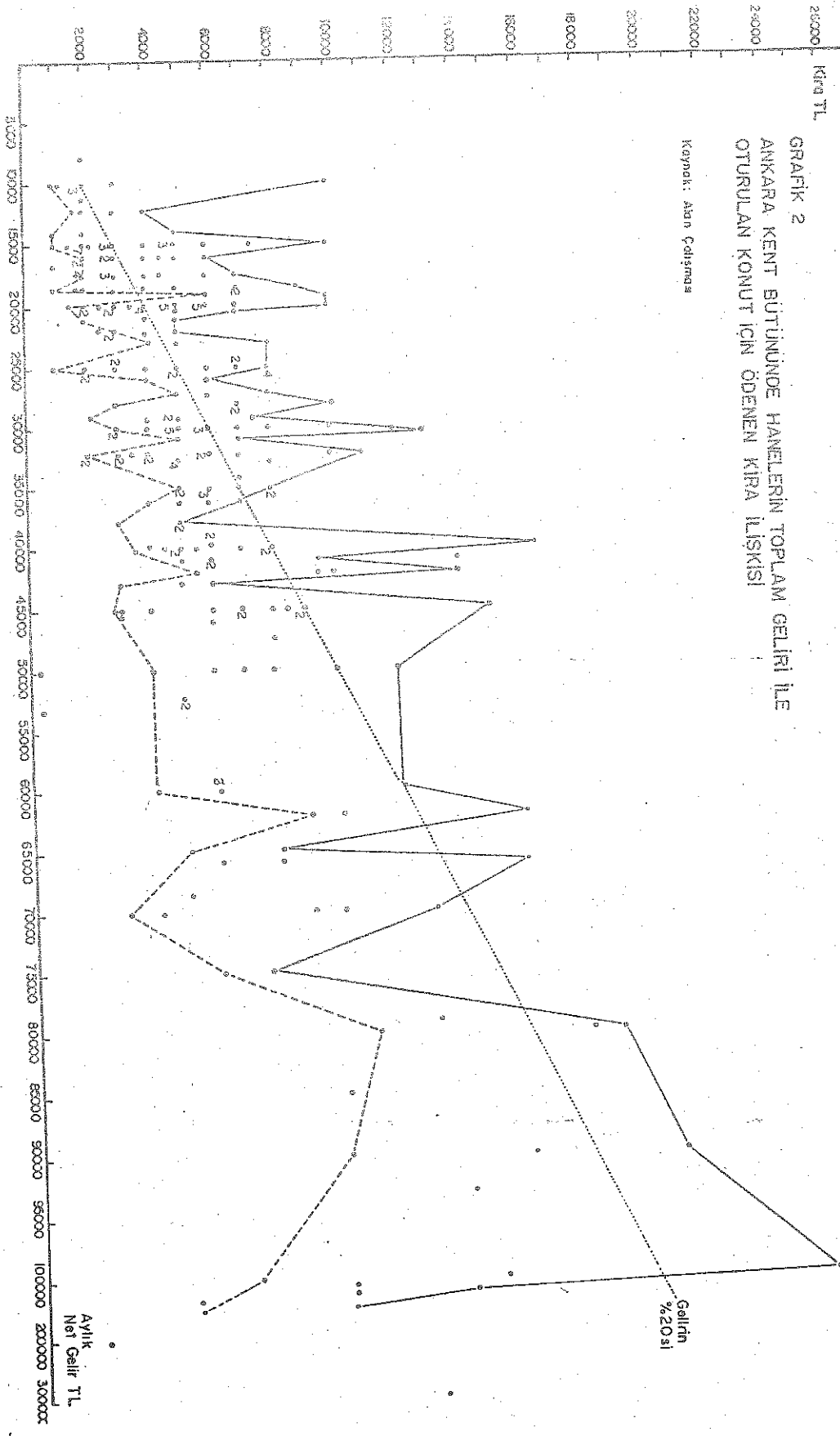

GRAFİK 3
İSKİLPİLERİN ANKARA'DA OTURDUKLARI
KONUTLAR İÇİN ÖDEKLERİ KİRA İLE
HANE BAŞKANIN AYLIK GELİRİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

GRAFİK 2
ANKARA KENT BÜTÜNÜNDE HANELERİN TOPLAM GELİRİ İLE
OTURULAN KONUT İÇİN ÖDENEN KİRA İLİSKİSİ

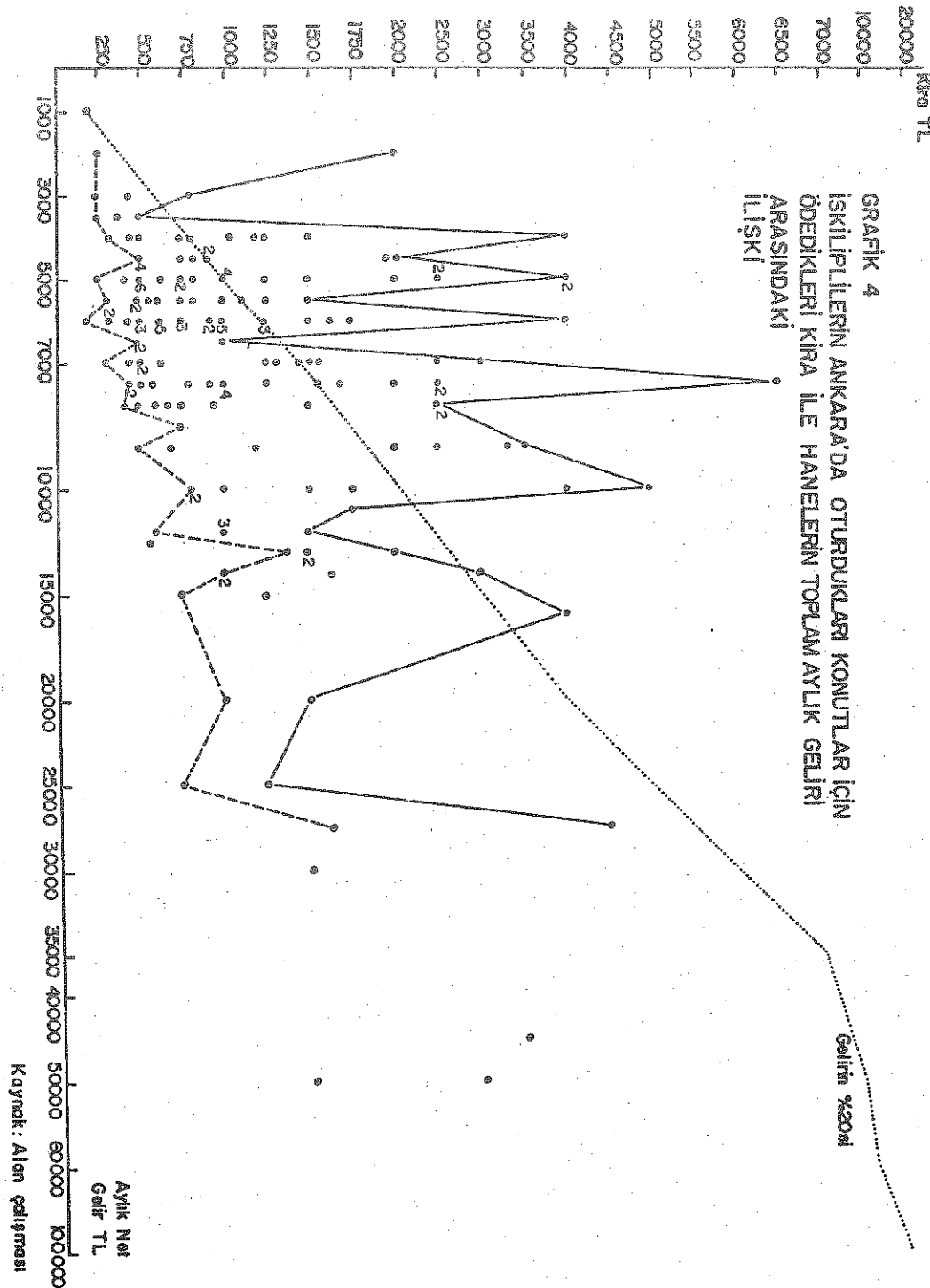
Kaynak: Alan Çalışması

1982 yılında Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı tarafından Ankara kent bütününde 1000 aile ile yapılan ve sonuçları henüz yayımlanmamış olan anket çalışması verilerine göre, salt hane başkanlarının gelirleri veri alındığında, hanelerin yarısından biraz fazlasının, gelirlerinin % 20 ve daha az bir bölümünü kira harcamalarına ayırdıklarını görüyoruz. Hanelerin toplam geliri gözönüne alınarak yapılan hesaplamada ise bu oran % 68'e kadar çıkmaktadır. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Grafik 1 ve 2).

Ankara'da yerleşen İskilip'li hane başkanları gelirlerinin ortalama % 16'sını kira harcamalarına ayırmaktadırlar. Kuşkusuz bu oran hanelerin toplam gelirleri veri alındığında daha da düşecektir. Bu bulgularımız Kartal'ın ulaştığı sonuçları destekler niteliktedir. Hane başkanlarından gelirlerinin % 20 ve daha azını kira harcamalarına ayıranların toplam İskilip'liler içindeki payı % 69'dur. Toplam hane geliri veri alındığında bu oran % 71 olmaktadır. Görüldüğü gibi, Ankara kent bütününde yapılan anket çalışmasından elde edilen sonuçlarla karşılaştırıldığında İskilip'lilerin kira harcamaları için ayırdıkları miktar kent ortalamasından daha düşüktür (bkz. Grafik 3 ve 4). İlk İskilip araştırması bulgularını destekler bir sonuca bu araştırmada da ulaştık : Kira ödemeleri için yapılan harcamalar gelir düzeyindeki artışın gerisinde kalmaktadır. Örneğin, aylık net geliri 5000 TL ve daha az olana İskilip'lilerin % 69'u gelirlerinin % 20 ve daha azını kira ödemelerine ayırırken 5000-10000 TL arasında gelir kazananlarda bu oran % 82'ye çıkmaktadır. Topladığımız veriler ışığında Ankara'ya yerleşmiş İskilip'lilerin 3/4'ünün ödeme güçlerinin altında kira ödedikleri konutlarda oturduklarını söyleyebiliriz. Bu saptamayı yaptıktan sonra akla gelen ilk soru oturulan konutların niteliğine ilişkin olarak zaman için bir değişme olup olmadığıdır. Şimdi de bu konuyu inceliyeceğiz.

./...

5.6. Göçmenlerin Kentte Oturdıkları Konutların Niteliğine İlişkin Değişiklikler

İskilip'li göçmenlerin kentte değiştirdikleri konutların niteliklerinde bir farklılık olup olmadığını incelerken iki önemli göstergeyi yani, konut içinde su ve elektrik bulunup bulunmadığını ölçüt olarak aldık. Çizelge 5.5'de görüldüğü gibi İskilip'li göçmenlerin kentte oturdıkları ilk ve son konutlarda su ve elektrik ölçüt alındığında belirgin bir olumlu gelişme gözlenmektedir.

Kentte kalış süresi uzadıkça daha yüksek nitelikli bir konutta oturma olasılığı artmaktadır. 1951 öncesi kente göç edenlerin hemen hepsi bugün suyu ve elektriği olan konutlarda oturlurlarken bu durum yeni göç edenlerin 3/4'ü için geçerlidir. Kısacası, zaman içinde ülke kalkınmasına koşut olarak kente göç edenlerin elektrik ve suyu olan konutlarda oturma olasılığı artarken kentte kalış süresi uzadıkça bu nitelikteki konutlara yerleşen göçmen oranında da artış olmaktadır. Ancak tüm bu olumlu gelişmelere karşın sorunun tümüyle çözümlenmediği de bir gerçektir.

5.7. Konut Sahipliği

Ülke genelinde toplanan verilere göre "kentlerde, kiralık konutlarda oturanların oranı, sürekli olarak yükselmektedir. 1955'de bu oran % 36.6 iken, 1960'da % 42'ye, 1965'de % 45.9'a, 1970'de % 47'ye yükselmiştir. Bu oranın, 1975'de % 50'yi geçmiş olduğu varsayılabilir. Ev sahibi aile oranının, büyük kentlerde, kentler ortalamasına oranla daha düşük olduğu görülmektedir (Keleş, 1984 : 289). Çankırı köylerinden Ankara'ya göç eden aileler arasında Kartal'ın yaptığı alan çalışması sonuçlarına göre kentte kalış süresi arttıkça ev sahibi aile oranı da artmaktadır. Örneğin, kente yeni gelenlerde ev sahibi aile oranı % 84 iken 16 yıldan fazla kentte yaşayan göçmenlerin hemen hepsinin (% 96) ev sahibi olduklarını görüyoruz (Kartal, 1978 : 92-93).

./..

Konut Kalitesindeki Değişiklikler

ÇİZELGE 5.5

Kente Göçedilen Dönem	Suyu Bulunan Konutlar		Elektrikli Konutlar		Suyu ve Elektriği Olan Konutlar							
	İlk Konut	Son Konut	İlk Konut	Son Konut	İlk Konut	Son Konut	Son Konut					
	S	%	S	%	S	%	S	%				
1951 Öncesi	6	20	28	93	21	70	30	100	6	20	28	93
1951-1960	28	49	51	89	47	82	55	96	27	47	51	69
1961-1970	41	58	65	79	63	89	87	94	38	54	63	68
1971-1979	114	65	136	78	152	87	155	89	109	63	131	75

Kaynak : Alan Çalışması

Ankara'ya yerleşen İskilip'lilerde ortalama konut sahipliği oranı % 40'dır. Bu oran 1975 yılı kent ortalaması olan % 64'den düşüktür (DİE, 1979 : 43). Ancak bu oran İskilip'lilerin kentte kalış sürelerine göre oldukça farklı bir dağılım göstermektedir (Bkz.Çizelge 5.6). Kartal'ın bulgularına koşut olarak İskilip'lilerin de kentte kalış süreleri arttıkça konut sahibi olma oranı da yükselmektedir. Bugün 1951-1955 yılları arasında kente yerleşenlerin % 83'ü ev sahibi iken yeni göçmenlerde aynı oran % 20'lere kadar düşmektedir. Sözü edilen dönemlerde kente yerleşen İskilip'lilerden kentte ikinci bir konuta sahip olanların oranları da sırasıyla % 37 ve % 3'dür. Diğer bir anlatımla, yüzeysel bir değerlendirme ile, kentte kalış süresinin konut sahibi olma olasılığını arttırdığı görülmektedir. Konut sahibi olan deneklerle yaptığımız çalışmada kentte ortalama kaç yıl kaldıktan sonra bir konut sahibi olduklarını araştırdık. Bulgularımıza göre, 1960 yılından önce kente göç eden İskilip'lilerin konut sahibi olmaları için ortalama 10 yıl geçmesi gerekirken yeni göç edenlerde bu süre 3 yıla inmektedir. 1961-1979 arasında kente yerleşenler ortalama olarak 5 yıl sonra konut sahibi olmuşlardır. Diğer bir deyişle, konut sahibi olmak için kentte beklenen süre bakımından son yıllarda gözle görülür bir gelişme olmuştur. Ancak, anımsanacağı gibi bu durum kentte konut sahibi olabilmis İskilip'li aileler için geçerlidir. Deneklerin tümü ele alındığında ise durum farklılık göstermektedir. 1970 yılına dek kente göç edenlerin yarısından fazlası konut sahibi olurken bunu izleyen on yıllık dönemde aynı oran % 19'a düşmüştür. Başka bir anlatımla, bir bölüm göçmen geçmiş dönemlerle karşılaştırıldığında çok daha kısa bir sürede kentte konut sahibi olurken, diğer bölümünün konut sahibi olma olasılığı azalmıştır. Bu durumun nedenleri üzerinde durulduğunda akla gelen açıklamalar aşağıdaki noktalarda toplanmaktadır. :

./..

ÇİZELGE 5.6.

Konut Sahipliği ve Sahip Olunan Konuta İlişkin Diğer Bilgiler

		1951 Öncesi		1951- 1955		1956- 1960	
Konut Sahipliği		s	%	s	%	s	%
Oturulan Konutun Sahibi		17	65	19	83	20	67
Konut Sahibi Olmayanlar		9	35	4	17	10	33
Birden Fazla Konutu Olanlar		3	18	7	37	1	5
Konutun Nasıl Elde Edildiği (Konut edinme süreci)	Evini kendi yapanlar	7	35	16	62	13	62
	Pesin para ile alan.	10	50	5	19	5	24
	Mal karşılığı alanlar	1	5	1	4	2	9
	Taksitle alanlar	-	-	3	11	1	5
	Banka kredisi ile alan.	1	5	1	4	-	-
	Koop.ortağı olarak alan.	1	5	-	-	-	-
Konutun Bulunduğu Semt	Hisar çevresi ve merkezi gecekondu bölgeleri	6	30	3	11	1	5
	1950'lerde gelişen ge- cekondu kuşağı	6	30	11	43	8	38
	1960-1970'lerde gelişen gecekondu kuşağı	-	-	-	-	3	14
	İmarlı konut alanları (orta gelir grubu)	5	25	7	27	6	29
	İmarlı konut alanları (üst-orta gelir grubu)	2	10	3	11	1	5
	İmarlı konut alanları (üst gelir grubu)	1	5	-	-	-	-
	Banliyöler	-	-	2	8	1	5
	Toplam	20	100	26	100	21	100
Konut sahibi oluncaya kadar Ankara'da geçen süre (yıl)		11		10		9	
Kentte kaldıkları ortalama süre (yıl)		35		26		21	

Kaynak : Alan Çalışması

ÇİZELGE 5.7

İskilip'ten Göçetmeden Önce Gelir Durumunuz Hemşehrilerinizle Karşılaştırıldığında Ne Düzeyde İdi?

Kente Kalış Süresi (Yıl)	Ortalamanın Çok Altında		Ortalamanın Altında		Ortalama		Ortalamanın Üstü		Ortalamanın Çok Üstü		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
1- 9	26	12.4	64	03.6	101	48.3	18	8.6	-	-	209	
10-19	13	22.8	16	28.0	22	38.6	4	7.0	2	3.5	57	
20-	20	23.2	26	30.2	30	34.9	8	9.3	2	2.3	86	
TOPLAM	59	16.7	106	30.1	153	43.5	30	8.5	4	1.1	352	

Kaynak : Alan Çalışması

ÇİZELGE 5.6. (devamı)

1961- 1965		1966- 1970		1971- 1979	
S	%	S	%	S	%
20	74	32	58	35	19
7	26	23	47	147	81
3	15	1	2	1	3
12	53	22	67	16	45
6	26	6	18	9	25
3	13	2	6	7	19
1	4	1	3	1	3
-	-	1	3	-	-
1	4	1	3	3	8
2	9	4	12	2	6
3	13	6	18	3	8
7	30	11	34	8	22
11	48	9	27	14	39
-	-	1	3	2	6
-	-	-	-	3	8
-	-	2	6	4	11
23	100	33	100	36	100
75		55		3	
16		11		6	

Kaynak : Alan Çalışması

1. Kente değişik dönemlerde göç eden deneklerin İskilip'deki gelir düzeyleri farklılık göstermekte ve bu durumdan ailelerin kentteki yaşam düzeyleri de etkilenmektedir. Ancak, topladığımız veriler bu varsayımı destekler nitelikte değildir. Deneklerin "İskilip'ten göç etmeden önce yıllık geliriniz diğer İskilip'lilerle karşılaştırıldığında ne düzeyde idi ?" sorusuna verdiği yanıtlar Çizelge 5.7'de özetlenmiştir. Görüldüğü gibi tüm deneklerin % 90'ının gelir düzeyi ya ortalama bir İskilip'li kadar ya da onun altındadır. Kentte kalış süresine göre yapılan ayırım dönemler arasında önemli bir farklılık olmadığını göstermektedir. Herbir dönemde göçmenlerin % 60'dan fazlası "ortalama" ve "ortalamanın altında" gelir kategorilerinde yer almıştır. Yeni göçmenlerin hemen hemen yarısı gelir düzeylerinin diğer hemşehrileri ile aynı olduğunu belirtmişlerdir.

2. Kente yeni göç edenlerde konut sahipliği oranının düşük olması kentte henüz yeteri kadar uzun bir süredir yaşamadıklarına bağlanabilir. Ancak elimizde bu açıklamanın inandırıcılığına gölge düşüren veriler de var. Örneğin 1961-1970 dönemi ile 1971-1979 döneminde göç eden denekler arasında bir karşılaştırma yaptığımız zaman yukarıdaki varsayımı zayıflatacak sonuçlarla karşılaşırız. 1961-1970 arasında kente yerleşen İskilip'lilerin % 60'ı konut sahibi olmuşlardır ve bunu kente yerleştikten sonra ortalama 6 yıl içinde gerçekleştirmişlerdir. Aynı olasılık geçerliliğini sürdürse idi 1971-1974 arası kente yerleşenlerin yaklaşık % 60'ının anketin yapıldığı yıl yani, 1979 yılı sonunda, konut sahibi olması gerekirdi. Bu ise 1971-1979 dönemi kente yerleşen İskilip'lilerin % 38'ini oluşturur. Bu dönemde göç edenlerin ancak % 20'sinin konut sahibi olduğu gözönüne alınırsa, bir önceki dönemde göç edenlere göre aynı sürede konut sahibi olma olasılığının yarı yarıya azalmış olduğu söylenebilir.

./..

Kanımızca, genel ekonomik konjonktür hem konut sektörünü canlı tutarak ve hem de göçmenlerin satın alma gücünü artırarak belirli dönemlerde konut sahipliği oranının yükselmesine katkıda bulunmaktadır. İskilip çalışması bulgularına göre ekonominin gelişme döneminde kente göç edenlerde bir ve birden fazla konut sahibi olanların oranı diğer dönemlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kısacası, salt kentte kalış süresi değil genel ekonomik konjonktür de göçmenlerin konut sahibi olma olasılığını önemli ölçüde etkilemektedir.

Özetleyecek olursak, 1970 öncesi kente göç etmiş olan İskilip'lilerin oldukça önemli bir bölümü konut sahibi olmuştur. Ancak bu oranın yeni göçmenlerde - olumsuz etkilerin ortadan kaldırılması durumunda bile - önemli ölçüde düştüğünü görüyoruz. Bu nedenle kentte kalış süresinin artışının göçmenlerin konut sahibi olma olasılığını artıran önemli bir etmen olduğu görüşü kendiliğinden gerçekleşen evrimsel bir ilişkinin sonucu olarak düşünülmemeli, kent ekonomisindeki konjunktürel durum da çözümlemede gözönüne alınmalıdır.

5.8. Konuta İlişkin Diğer Bulgular

İskilip'lilerin kentte konut elde etme sürecinde 50 yılı aşkın dönem içinde belirgin bir değişim olmamıştır. Hala deneklerin yarısından fazlası konutlarını kendileri yapmaktadır ^{1/}. Konutunu peşin ödeyerek alanlarla birlikte bu oran % 80'e çıkmaktadır. Banka kredisi veya kooperatif aracılığı ile konut sahibi olanların oranı son derece düşüktür (Bkz. Çizelge 5.6).

Satın alınan konutların kent içinde dağılımlarında zaman içinde önemli değişiklikler olmuştur. 1960'lı yıllara dek konutlarını Eski Ankara evleri ve Hisar çevresi ile gecekondu bölgelerinden seçen denekler toplam konut sahiplerinin yarısından

^{1/} Akkaya'nın çalışmasında bu oran % 44 olarak bulunmuştur. (Akkaya, 1979).

./..

fazlasını oluştururken, 1960'larda bu eğilimde köktenci bir değişiklik gözlenmektedir. Bu dönemde konutlarını - 1950'lerde gelişmiş olan - gecekondu bölgelerinden se - çenlerin oranında belirgin bir düşüş olurken, kent çevresindeki yeni gelişen gecekondu alanlarında konut ya - pan ve alan denek sayısının arttığını görüyoruz. Bilin - diği gibi, birinci grup gecekondu alanları geçen zaman içinde kentin imarlı alanları ile bütünleşerek arka fi - yatlarının önemli ölçüde arttığı geçiş bölgelerine dö - nüşmüşlerdir. Yeni gecekondu yapımı için gerekli mekan - sal, yasal ve ekonomik gerekçelerin ortadan kalkması i - le kente yeni göçen İskilip'liler gecekondu alanlarını kent merkezinden çok daha uzakta, yeni bir kuşakta yapmak zo - rununda bırakılmışlardır. Ancak, bu eğilimin yanısıra ken - te yerleşen İskilip'lilerin % 30 ile % 50 arasında de ği - şen bir bölümünün de konutlarını kentin üst ve orta ge - lir gruplarının oturduğu bölgelerden aldıklarını görüyo - ruz (Ekz.Çizelge 5.6).

Bu oluşumun zaman içindeki gelişimini de araştırdık. 1966-1970 dönemine gelinceye kadar oran olarak karşılaştırıldı - ğında orta ve yüksek gelir gruplarının yer aldığı konut a - lanlarında konut sahibi olan İskilip'lilerin toplam İski - lip'li ev sahiplerine oranı, bu alanlarda kiralık konutlar - da oturanların toplam kirada oturan İskilip'lilere oranın - dan daha yüksek iken 1970'lerden bu yana oranların eşitlen - diğini görüyoruz. Diğer bir anlatımla, kentin anılan kesim - lerinde konut sahibi olan göçmenlerin oranında görece bir düşüş olmuştur. Kentte ikinci bir konut satın alabilenlerin bile ancak 1/4'ü yeni konutlarını birincisinin bulunduğu konut alanından daha iyisinden seçebilmişlerdir.

Özetlenecek olursa, göçmenlerin kentte satın aldıkları veya yaptıkları konutlar kentin belirli bir kesiminde kümelen - mekten çok, farklı gelir gruplarının yer aldığı geniş bir a - lana yayılmışlardır. Bu dağılımda 1970'lerden bu yana imar - lı konut alanları aleyhine ortaya çıkan durumun ise genel ekonomik konjonktürün bir sonucu olduğu düşünülebilir.

./..

5.9. Konut-İşyeri ilişkisi

Çalışmanın bu bölümünde İskilip'lilerin oturdukları konut ile çalıştıkları işyeri arasındaki uzaklık ve bunun kentte kalış süresince nasıl bir değişiklik gösterdiğini inceledik.

İşyeri-konut arasındaki uzaklığı İskilip'lilerin kentteki ilk ve son işyerleri ve konutları için ayrı ayrı hesaplar - ken elimizde iki mekan arasında yolda geçen süreye ilişkin sağlıklı bilgi olmaması nedeni ile ulaşım açısından fiziksel uzaklığı ölçüt olarak aldık. Çizelge 5.8'de göçmenlerin ken - te yerleştikleri dönemlere göre, kentte oturdukları ilk ko - nut ile çalıştıkları işyeri arasındaki uzaklık, aynı aile - lerin anketin yapıldığı yıl oturdukları son ev ile çalıştık - ları işyeri arasındaki uzaklıkla karşılaştırılmaktadır. Gö - rüldüğü gibi, deneklerin kentte yerleştikleri ilk konut ile çalıştıkları işyeri arasındaki uzaklık kente göç edilen dö - nem yakınlaştıkça artmaktadır. 1950 öncesinde kente yerleşen İskilip'li için bu uzaklık ortalama 2 km. iken yeni göçmen - lerde 3.5-4 km.'ye çıkmaktadır. Birinci grupdakilerin yarıya yakını işyeri ve konutlarını yürüme uzaklığı içinde bir böl - geden seçerlerken, ikincilerin ancak 1/4'ü bu olanağı bula - bilmişlerdir. İkinci bulgumuz belirli bir dönemde kente göç eden İskilip'lilerin bugün son oturdukları ev ile çalıştık - ları işyeri arasındaki uzaklığa ilişkindir. Çizelge'den açık - ça görüldüğü gibi hangi dönemde kente yerleşmiş olurlarsa olsun tüm denekler için işyeri-konut ortalama uzaklığı zaman içinde ilkinde göre belirgin bir artış göstermiştir. İşyeri oturduğu konuta yürüme uzaklığında bulunan denek oranında da zaman içinde belirgin ve düzenli bir düşüş izlenmektedir. ^{1/}

^{1/} Deneklerin göçettikleri yıllara göre kentte ilk oturduk - ları ev ve işyerleri ile son oturdukları ev ve işyerleri - nin kentteki coğrafi dağılımı için çalışmanın 140-145 sayfalarında verilen haritalar ile 163-165 sayfalarını karşılaştırınız

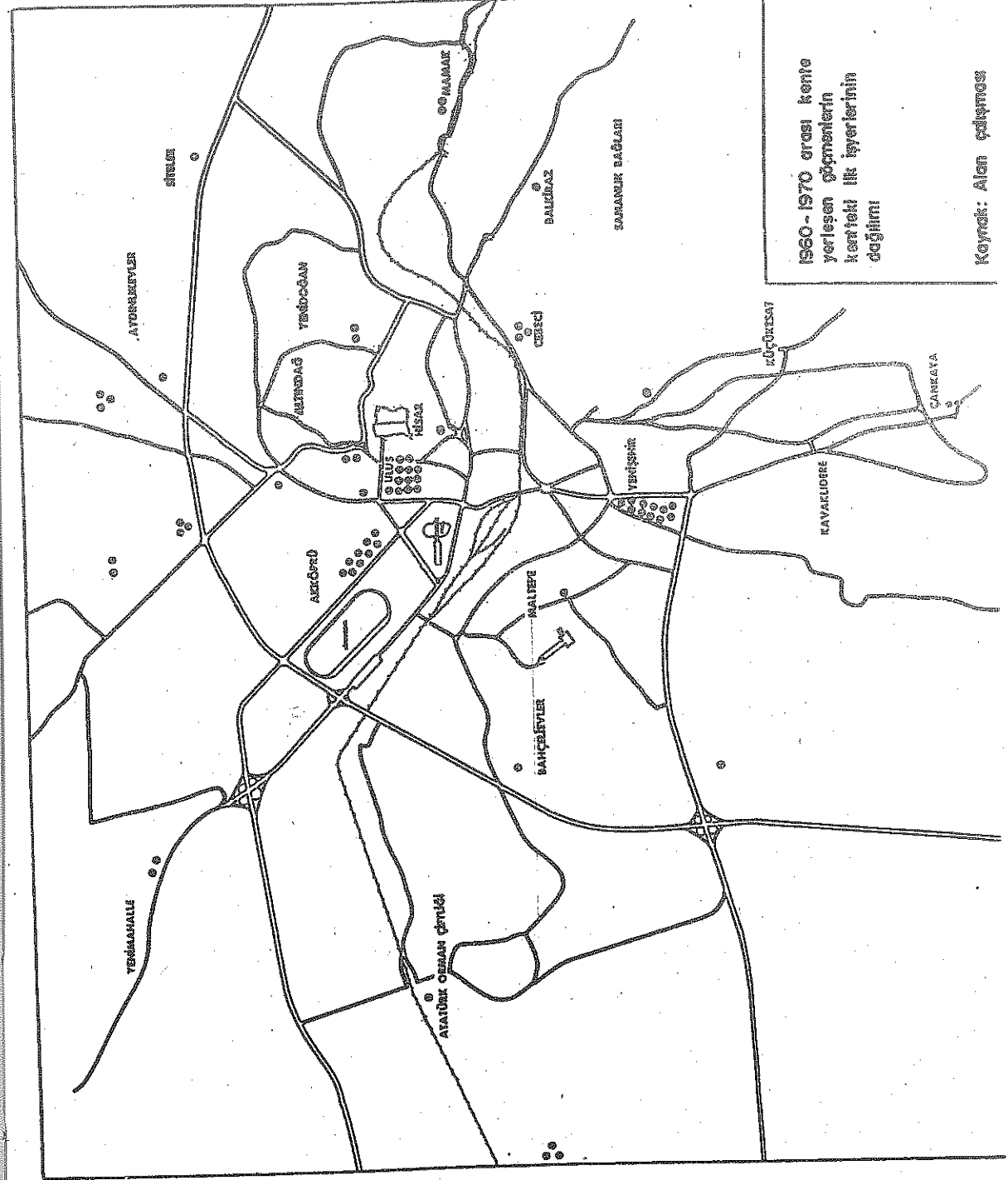
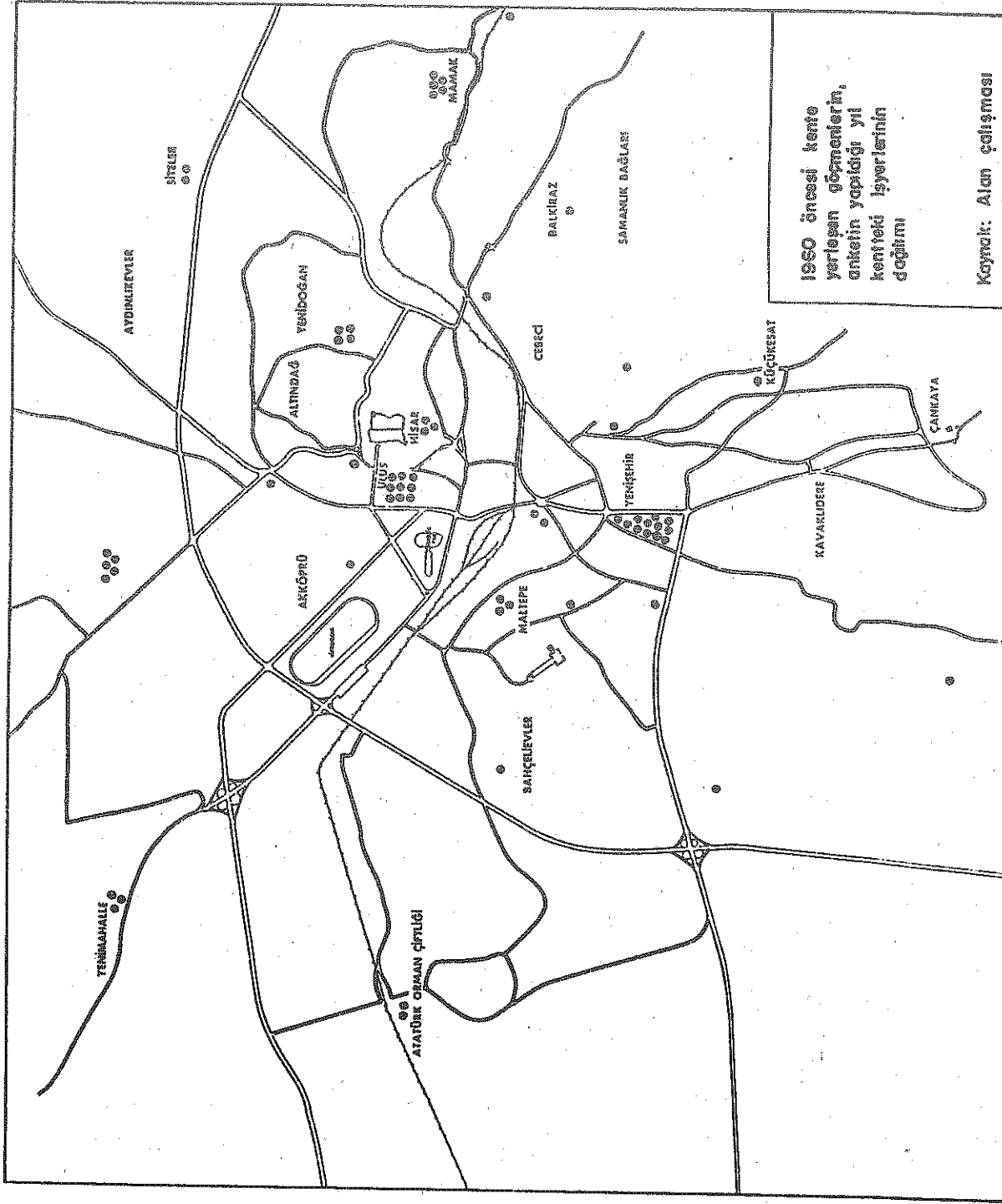
./..

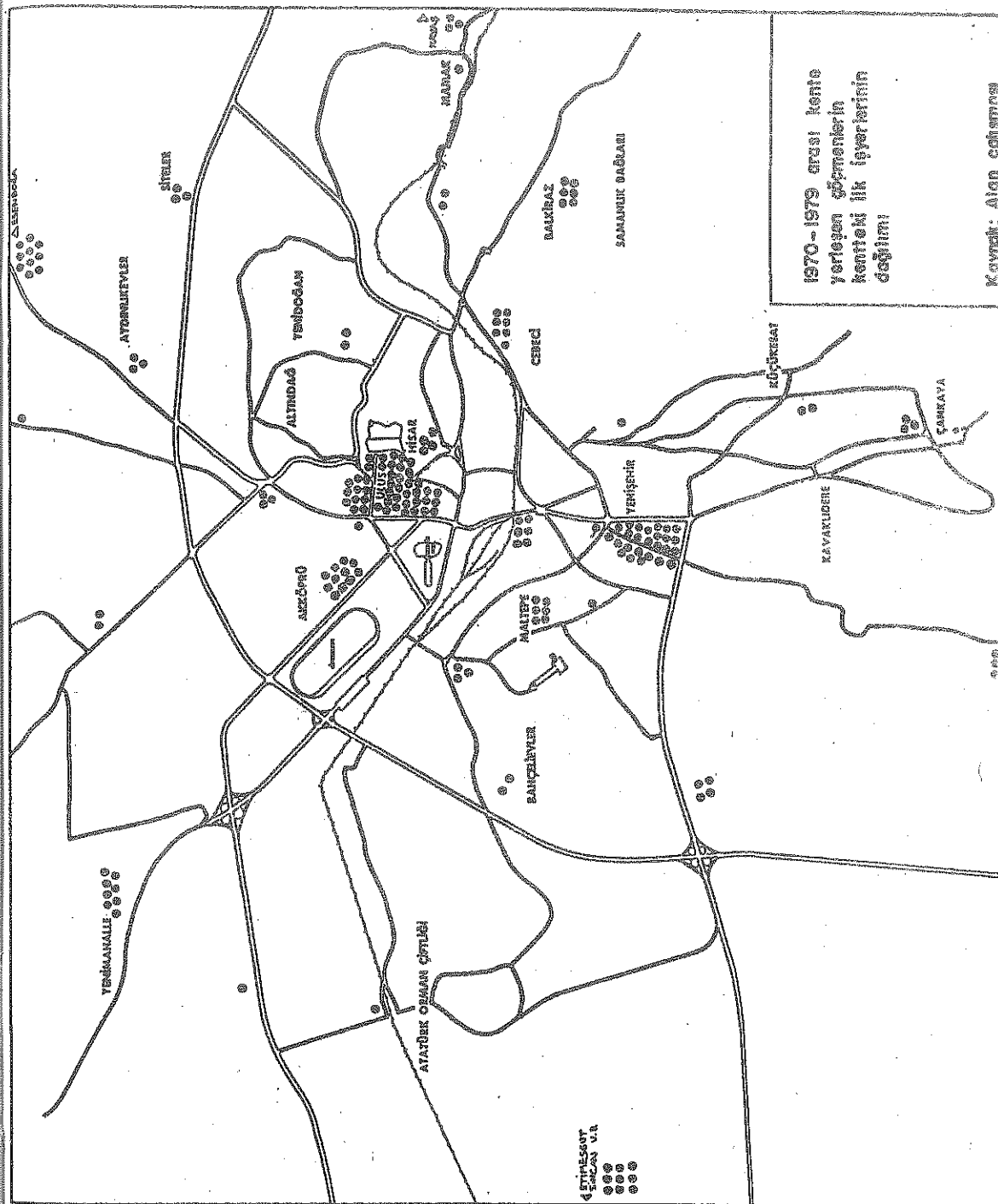
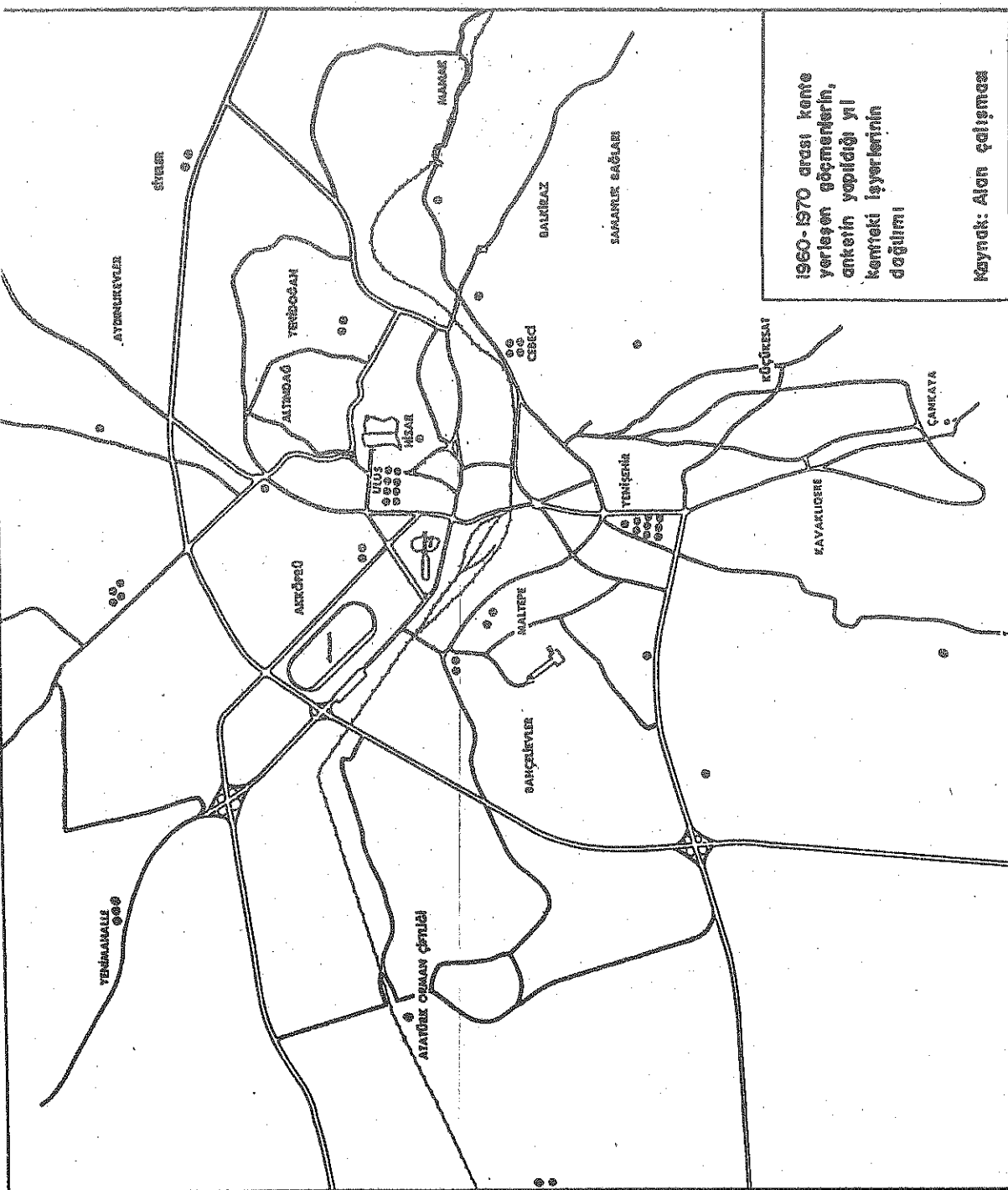

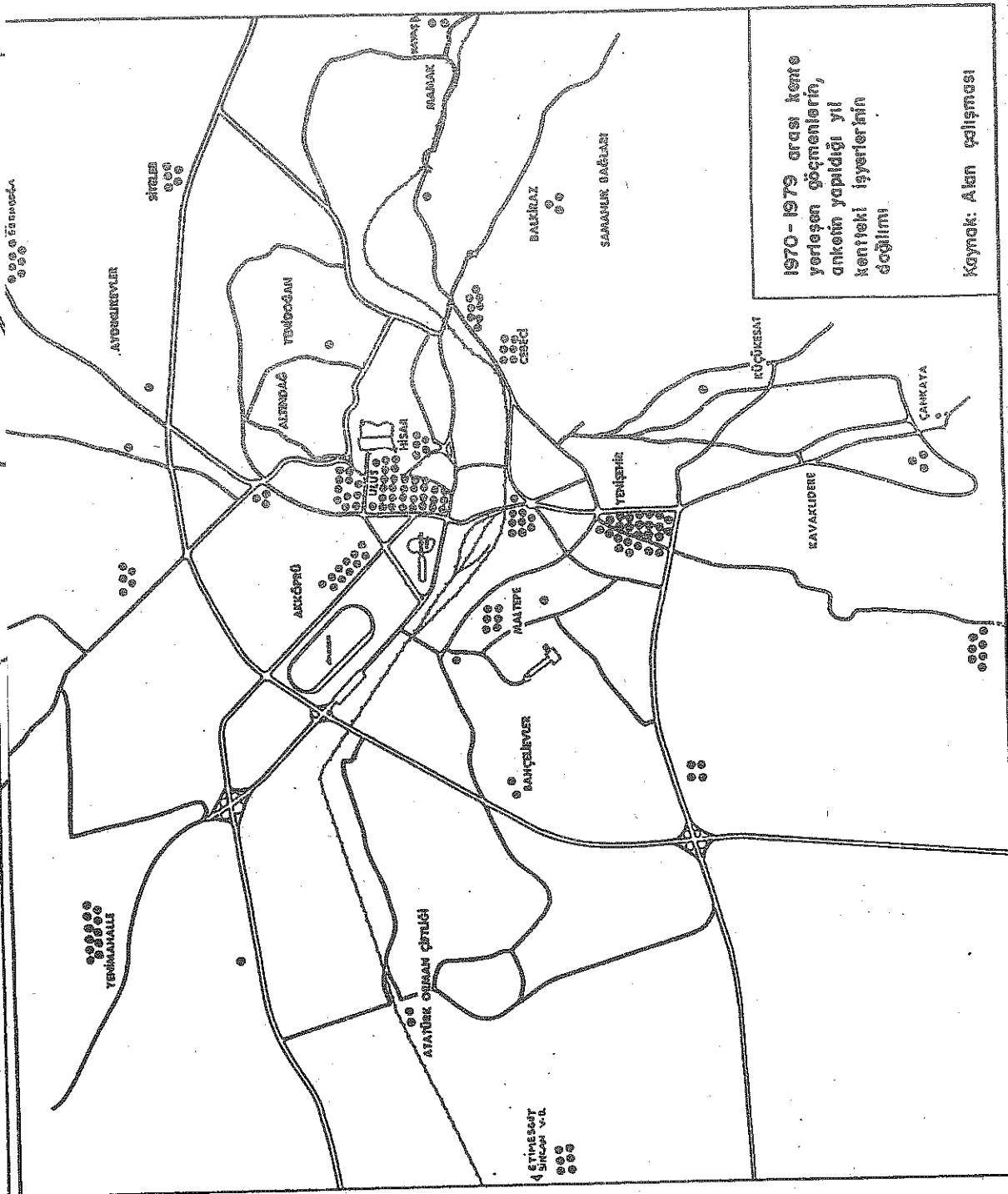
Konut ile işyeri arasındaki uzaklık

1950 Önceki	2277	47	4000	16
1950-1959	2732	36	3760	16
1960-1969	3032	40	4685	24
1970-1974	3522	32	4432	28
1975-1979	3968	27	4805	10

-162-

Her iki bulguda metropolleşme eğiliminin tipik göstergeleridir. Merkezi iş bölgesinde yoğunlaşan işyerleri, kentin büyümesi ve kentteki mekansal dönüşüm ile kentte geniş bir coğrafi alana yayılmaktadır. Böylece kentlilerin çalışma yerlerini kentin çok değişik bölgelerinden seçme olanakları artmaktadır. Bu durum, göçmenleri "marjinal nüfus" kapsamına alan ve bu kesimdeki işgücünün ağırlıklı olarak oturdukları gecekondü bölgelerindeki işyerlerinde çalıştıklarını veya bu bölgelerde işyeri açtıklarını savlayan görüşlerle çatışmaktadır. İskilip örneğinde görüldüğü gibi göçmenlerin kentte kalış süreleri arttıkça işyerleri konutlarına yürüme uzaklığında olan denek oranı önemli ölçüde düşmekte ve bu amaç için kentin çok daha geniş bir kesiminden seçim yapan İskilip'li oranı artmaktadır. Kuşkusuz bu saptama göçmenlerin kentle bütünleşmeleri bakımından olumlu bir gelişmenin göstergesi olarak da değerlendirilmelidir. Ancak bu gelişmenin doğrusal bir süreklilik taşımadığı ve tümüyle tesadüfi bir dağılım göstermediği de belirtilmelidir. Nitekim İskilip'lilerin çalıştığı işyerlerinin kent içindeki dağılımını veren haritalar incelendiğinde bunların hemen hemen yarısının kentin iki önemli iş bölgesi olan Ulus ve Kızılay'da yer aldığı görüyoruz. Ancak hangi dönemde kente göç ettiklerine bakılmaksızın her grup göçmen için kentin "geleneksel merkez" i sayılan Ulus ve çevresinde çalışan denek oranı kentte kalış süresi arttıkça önemli düşüş göstermiştir. Örneğin, 1960 öncesi kente yerleşen İskilip'lilerin yarısı ilk işyerlerini Ulus ve çevresinde seçerlerken, bu oran anketin yapıldığı yıl % 25' olarak bulunmuştur. Diğer yandan, Kızılay ve çevresinde yer alan işyerlerinde çalışanların ise iki katına çıktığını görüyoruz. Diğer dönemlerde göç edenler içinde bu denli çarpıcı olmasa da benzer bir eğilim gözlemlenmektedir.

Anılan merkezler işyerlerinin yaklaşık yarısını kapsamına alırken diğer yarısının kentin bütününe dağıldığını ancak bu dağılımda gecekondü bölgelerinin payının oldukça önemsiz düzeylerde kaldığı ekteki haritalardan ayrıntılı olarak gösterilmektedir.

Kısacası, işyerlerinin kent içinde coğrafi dağılımı ile işyeri-konut uzaklığına ilişkin bulgularımız kentlerde birbirinden kopuk ikili bir yapının varolduğunu ve göçmenlerin de dahil olduğu kesimin konutu ve işyeri ile aynı ve bağımsız bir kesim oluşturduğunu savlayan Modernleşme Okulu görüşlerini destekler nitelikte değildir.

sonuç

BÖLÜM 6

SONUÇ VE BULGULARLA İLGİLİ KISA ÖZET

Bu kitapta incelediğimiz konu değişim süreci ile ilişkilidir. Bu nedenle de çalışmanın kapsamı birşeyden, belirli bir durumdan, bir başkasına geçiş olgusu ile sınırlı tutulmuştur. Bu bölümde bulgulara ilişkin kısa bir özet verirken, bulgularımızı İskilip'ten Ankara'ya göçedenler üzerine yapılan ilk çalışmanın sonuçları ile karşılaştırmaya da özen gösterdik. Ulaşılan sonuçlar ve genel değerlendirmenin zaman zaman oldukça büyük farklılıklar göstermesinin bir nedeni sorunsalların farklılığından kaynaklanmaktadır. Diğerleri ise on yıllık hızlı değişim sürecinde aranmalıdır.

Kitapta üç tür değişimin çözümlemesini yapmaya çalıştık. Ankara'ya göç edenlerin iki temel maddi gereksinimi vardır : Birincisi, güvencesi olan, asgari gelir düzeyinin altına düşmeyen bir iş ; ikincisi, kentte barınacakları bir konut. Ancak, tüm gereksinimler bunlarla da bitmiyor. İnsanların gerek pratik ve araççı amaçlarla ve gerekse de salt bireysel ve duygusal tatminleri için belirli bir toplumsal yapıda toplumsal ilişkiler ağına gereksinimleri vardır. Bu gereksinimler ağı, mal, hizmet ve bilgi değişimi yanısıra söz konusu topluluğun diline, düşüncelerine, değer yargılarına, inanç ve örflerine, kısacası "kültür"lerine uyum sağlamayı da içerir.

Özetle, çalışmada üzerinde önemle durduğumuz üç ana bölüm göçmenlerin kentteki ekonomik yaşamları, toplumsal ilişkiler ağı ve konuta ilişkin değişiklikler olmuştur.

Çalışmanın konusunu, izlenen yöntemi ve kuramsal çerçevesini verdiğimiz ilk bölümü izleyen ikinci bölümde kente yerleşen İskilip'li göçmen nüfusun - deneklerle sınırlı kalmak üzere - genel bir profilini vererek bunu İskilip İlçe Merkezi ve Ankara kent nüfusları ile karşılaştırdık. Böyle bir çalışmanın göç eden nüfusun göç veren ve alan yerleşme ortalamalarından ne kadar saptığını, özel bir konumları olup olmadığını belirlemek için gerekli olduğu kanısındayız.

Bu bölümde Ankara'ya yerleşen İskilip'li göçmenleri yaş, eğitim, hane büyüklüğü ve gelir düzeyi gibi nitelikleri yönünden inceledik. Amacımız, göç eden nüfusun İskilip İlçe Merkezi nüfusunun rastlantısal bir örneğini mi oluşturduğunu yoksa Bağımlılık Okulu'nun savunduğu gibi yörenin gelişmesi için gerekli insan kaynaklarını mı kuruttuğunu incelemenin yanısıra göçmenlerin Ankara kent nüfusunun "marjinal" bir kesimi olup olmadığının araştırılmasıdır.

Bu konudaki bulgularımız bir bölümü ile ilk araştırmanın sonuçları ile çakışmaktadır. Buna göre, göçmenler kente yerleşme yaşları bakımından en verimli yaş kesimini kapsayan 20-44 yaş grubunda yoğunlaşan, göç ettikleri yöre ortalamasının çok üstünde eğitim düzeyi olan, hane büyüklüğü bakımından kent örneğine çok daha yakın, gelir düzeyi bakımından göç ettikleri yöre ortalamasına yakın bir nüfus kesimini oluşturmaktadırlar. Kısacası, elimizdeki veriler Modernleşme Okulu'nun ileri sürdüğü "verimliliği düşük bir artık nüfus" dan çok, Bağımlılık Okulu'nun savunduğu "verimli insan kaynağının transferi" görüşünü destekler niteliktedir.

Özellikle Latin Amerika kökenli araştırmalar kente yerleşen göçmenleri kentin "marjinal nüfusunun" en büyük bölümünü oluşturdukları ileri sürmektedirler. Böylelikle çevre

./..

oluşumların kent bütünlerinin birbirlerinden büyük ölçüde bağımsız, kopuk, farklı yapı ve dinamiklere sahip iki farklı kesimden oluştuğu savunulmuştur. Nitekim Modernleşme Okulu tezlerini temel alan ilk çalışmada da Ankara kentinin ikili bir toplumsal ve ekonomik yapıya sahip olduğu ve göçmen nüfusun da yer aldığı "geleneksel" kesimin "modern" kesimden kültürel, ekonomik ve toplumsal ilişkiler yönünden oldukça kopuk ve kendi iclerine kapanık oldukları ileri sürülmektedir (Kapıl, Genççağa ; 1972). Burada Modernleşme ve Bağımlılık Okullarının ayrıldıkları nokta bu olgunun geçici olup olmadığıdır. Birinciler anılan olgunun varlığını kabul etmelerine karşın geçici olduğunu "geleneksel" kesimin gelişmeye koşut olarak zaman içinde "modern" kesim tarafından emileceği savunurken, ikinciler bu olgunun ortaya çıkış nedeninin, yani mevcut uluslararası işbölümünün varlığını sürdürdüğü sürece ortadan kalkmayacağını ileri sürerler.

İskilip örnek olayı çerçevesinde elde ettiğimiz bulgular herşeyden önce bu göçmen nüfusun "marjinalite" tezlerinde ileri sürülenlerin tersine çok genç ve yaşlı nüfustan oluşmadığını, eğitim düzeyinin kent ortalamasının bile üzerinde olduğunu, aile yapısı, hane büyüklüğü ve gelir düzeyleri bakımından kent nüfusu ortalamalarına çok daha yakın sonuçlar verdiğini göstermektedir. Diğer bir deyişle, elimizdeki veriler temel alındığında İskilip'li göçmenleri Ankara kent nüfusunun taşıdığı niteliklerden tümüyle farklı niteliklere sahip bir kesim olarak tanımlamak olanaksızdır. Kişisel görüşümüz en azından eklemelenmenin son evresine ulaşmış çevre oluşumlarda kent nüfusunun anlamlı bir çözümlemesinin göçmen olup olmamak gibi coğrafi temellere oturtulmuş yaklaşımlarla yapılamayacağıdır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde İskilip'li göçmen nüfusun kente yerleştikten sonra ekonomik özellikle de mesleki yaşamında geçirdiği değişiklikler incelendi. Hane başkanlarının mesleki yaşamlarında en önemli, en kökten değişiklik kente yerleşmeyle

./..

birlikte gerçekleşmektedir, ilk çalışmada Modernleşme Okulu'nun savunduğu göçmenlerin "geleneksel" mesleklerini olduğu gibi kente taşıdıkları savı bulgularımızca desteklenmemiştir. Diğer bir deyişle, Modernleşme Kuramcılarının çevre toplumsal oluşum kentlerini tanımlarken kullandıkları "köyleşen kentler", "büyümüş köyler" vb. terimler tüm çekiciliklerine karşın kapsamlı araştırmalar yapılmadan erken ileri sürülmüş savlardır. Örneğin Ankara gibi hızla büyüyen (son otuz yılda yıllık artışı yaklaşık % 7 olan) bir kentte iş gücünün büyük bölümünün özel bilgi, beceri ve eğitim gerektiren işlerde çalıştıklarına tanık oluyoruz. Kent nüfusunun ancak % 1'i tarım ve hayvancılıkla geçinirken, işsiz olan hane başkanları oranı % 4'ün altında kalmaktadır.

Deneklerin kentte tuttukları işlerin dağılımı kent ortalamasına oldukça yakındır. Belirgin farklılığın salt teknik elemanlar ve üst düzey yöneticileri ile tarım dışı faaliyetlerde ortaya çıktığını kamu kesiminde çalışan idari personel, ticaret ve satış personeli ile şahsi hizmet işlerinde çalışanlar bakımından kent ortalamasına oldukça benzer bir dağılımla karşılaşıldığını görüyoruz.

Deneklerin kente yerleştikten sonra tuttukları ilk işte başlayan kökten değişim aynı hızla olmasada deneklerin kentteki yaşamları boyunca sürmektedir. Kuşkusuz mesleki devrimin bireysel ve yapısal sınırları olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Ancak, İskilip'li göçmenler örneğinde bulgularımız, ilk çalışmada ileri sürüldüğünün tersine, kentte genel olarak olumlu yönde belirgin bir mesleki devrimin gerçekleştiği yönündedir. Deneklerin kentteki ilk ve son işleri karşılaştırıldığında mesleki yaşamlarına meslek dağılımının ilk basamaklarında başlayan her üç denekten sadece biri aynı basamakta kalmış diğerleri daha üst gruplara geçmişlerdir. Hemen belirtmeliyiz ki bu olumlu gelişme kente yeni yerleşmiş göçmenleri de kapsamaktadır. Son on yılda kente yerleşenler dıktalandığında mesleki yaşamına alt basamaklarda başlayan her dört kişiden üçünün üst meslek gruplarına geçtiğini görüyoruz. Kısacası, kent yaşamı göçmen nüfusu mesleki devrim bakımından olumlu yönde etkilemektedir.

./...

Araştırmanın dördüncü bölümünde göçmenlerin kentte kalış sürelerine bağlı olarak toplumsal ve kültürel yaşamlarında ne tür değişiklikler olduğunu incelemeye çalıştık.

Ankara, toplumsal ilişkilerden oluşmuş bir yapıdır. Kente yerleşen her denek kendisini bu yapının içinde bulur. Farklı düşünceler, töresel kurallar, değer yargıları, dünya görüşleri vb.'nin içice girip eklemlendiği birbirlerini karşılıklı etkilediği bu yapının karmaşık doğasının anket sorularına verilen yalın yanıtlarla kavranılması olanaksızdır. İnsanların bir toplumsal yapı ve kültürden diğerine geçişi ile ortaya çıkan durum basit bir mekan değişikliği ile karşılaştırılamıyacak denli karmaşık süreçleri içerir. İlk, göçmenler iki farklı çevre arasında yeni toplumsal ilişkiler kurarak iki kültürü de değiştirirler. İkinci olarak, bu süreç içinde göçmenler kendi toplumsal konumlarını değiştirirler, kişisel bilgi stoklarını genişletirler ve yeni normlar, değer yargıları, gelenek ve düşüncelerle karşı karşıya gelirler.

Ankara'ya gelince ; kentin 1920'lerden bu yana sürekli bir nüfus akışını emmiş bir göçmen kenti olduğunu biliyoruz. Ancak Ankara'nın "toplumsal yapısı" salt bu göçmenlerin oluşturduğu bir karışım olmanın çok ötesindedir. Türk gelenek ve görenekleri, yeni devletin başkenti olmak, batı kapitalizminin etkileri, ulusal kalkınma, uluslararası kurumlar vb. bu toplumsal yapının oluşmasına katkıda bulunmuşlardır. Benzer biçimde Ankara'nın "kültürü" de salt bir Türk karışımı olmanın ötesinde oldukça karmaşık bir dizi sürecin ürünüdür. Göçmenlerin farklı yörelerden getirdikleri "kültürler", Kemalist ideoloji, kapitalizmin egemen kültürü vb.'nin içice eklemlenmesinin oluşturduğu yeni ve özgün fikirler, gelenekler, görenekler, inançlar ve değer yargıları kendinden sonra gelenleri etkileyecek yeni sistemin temel öğeleri oldular. Ankara'nın bu heterojen

./...

yapısı kuşkusuz İskilip ve köylerinin türdeş yapısından çok farklı ve çok da karmaşık bir görünüm sergiler. Bu karmaşık ve heterojen yapı zaman içinde toplumsal değişime koşut olarak daha da yoğunlaşır.

Kısacası, Ankara toplumsal yapısı ve kültürü bakımından ülke düzeyinde en hızlı değişime uğrayan kentlerin başında gelir ve bu hızlı değişime katkıda bulunan etmenlerden birisi de ülkenin dört bir yanından yapılan göçtür.

İlk çalışmada yazarlar Modernleşme Okulu'nun ikinci tezleri üzerine oturttukları çerçevede göçmenlerin kırsal düşünce yapıları, gelenek, görenek ve değer yargılarını kente taşıyıp farklı bir mekanda aynen sürdürdüklerini ileri sürmüşlerdir.

Bu çalışmada kişilerin gelenek, görenek ve değer yargılarının ne yönde değiştiğini saptamanın mevcut araştırma kapsamında çok da sağlıklı bir sonuç vermeyeceği kanısına vardığımız için sürecin daha farklı yönlerini vurgulamaya çalıştık. İlk saptamamız "bütünleşme" kavramı üzerinde oldu. Bütünleşmeyi kırsal yerleşmelerden kente göç eden insanların kent yaşamı ile nasıl baş edebilecekleri ona nasıl uyum sağladıklarının yanıtı olarak tanımladık. Özellikle bütünleşme sözcüğünün ima ettiği iki yanılsamayı yani, kentlerin türdeş bir yapıya sahip olduğu ve bu yapı ile "bütünleşme" denilen sürecin tek boyutlu ve tek yönlü bir ilişki olduğunu kesinlikle benimsemedik ^{1/}. Bu çerçevede ele alındığında, örneğin göçmenlerin kentte kalış sürelerinin göç ettikleri yöre ile ve kente yerleşmiş hemşehrileri ile olan toplumsal ilişkilerini azaltmadığı yönündeki bulgularımız "bütünleşmede" olumsuz bir öge olarak yorumlanmamalıdır. Bu yoğun ilişkiler Modernleşme Okulu'nun savunduğu ve göçmenlerin kente köklerinden

^{1/} Bu türden bir "bütünleşme" yaklaşımını çalışmanın ilk bölümünde de değinildiği gibi artık yeni bir sorunsalın kavramı olarak yani, iki farkın tarzın "eklemelenmesi" olarak yorumlamak gerekiyor. Ancak, henüz bir yaklaşım olarak tartışılan ve temel kavram ve nosyonları üzerinde ortak bir görüşün geliştirilmediği "eklemelenme" kuramını bu çalışmada kullanılabilecek kadar olgunlaştırılmadığı kanısındayız.

kopartılmış, yalıtılmış bir çevrede çaresiz ve güçsüz bir kesim oluşturdıkları görüşüne verilecek bir yanıtıdır. Göç edilen yöre ve kentteki hemşehrilerle özellikle ilk yıllarda sürdürülen yoğun ilişki ve dayanışma kentsel çevreye uyumu kolaylaştıran sancısız bir geçiş sağlayan olumlu etmenler olarak yorumlanmalıdır. Göçmenlerin kentsel örgüt ve kurumlarla olan ilişkileri bu görüşümüzü desteklemektedir. Yine deneklerin kentte yaşamaktan mutlu olup olmadıkları sorusuna verilen yanıtlar da aynı yöndedir. Özetle, İskilip'liler kentte yeterli bir toplumsal ilişkiler ağı geliştirmeyi başarmışlardır.

Beşinci bölümde göçmenlerin kentte mekansal devinimleri ve barındıkları konutların nitelikleri ayrıntılı olarak incelendi. Bu bölümde göçmenlerin kentte yerleştikleri ilk mahalle ile oturdukları konutun niteliği ve kentte kalış süresine bağlı olarak ortaya çıkan değişiklikler araştırıldı. Göçmenlerin kentteki mekansal devinimlerine ilişkin bulgularımız ilk İskilip çalışmasının sonuçları ile uyusmamaktadır. İlk çalışmada İskilip'li göçmenlerin kentte yerleştikleri ilk mahallenin merkezde yer alan eski gecekondü alanlarında olduğu ve zaman içinde değiştirilen konutların da genellikle aynı çevre ile sınırlı kaldığı ileri sürülmüştür. Bunun bir nedeni olarak kente daha önce yerleşmiş hemşehrilerine yakın oturmak, diğer nedeni olarak da kentteki konut stokunun ikili yapısı gösterilmiştir.

Elimizdeki bulgular ise kente ilk yerleşilen yıllarda kısa bir süre için yukarıda belirtilen türde bir mekansal kümeleşmenin gerçekleştiğini ancak bunun geçici bir olgu olduğunu göstermektedir. İkili yapı ve marjinal nüfus kuramcılarının varsaydığının tersine İskilip'li göçmenler büyük çoğunluğu ile kentin gecekondü bölgelerinde yaşayan bir kesim oluşturmamaktadır. Kentte kalış süresinin bu yönde belirgin bir olumlu katkısı olduğunu görüyoruz. Nitekim son on yılda kente yerleşen deneklerin oturduğu ilk konutun bulunduğu mahallelerin yaklaşık yarısı imarlı konut alanlarında yer almaktadır. Kentte kalış süresi arttıkça

yüksek nitelikli bir konutta oturma olasılığı da artmaktadır. Yine kentte kalış süresi ile konut sahibi olmak arasında yakın bir korelasyon gözlenmektedir. Örneğin 30 yıldan bu yana kentte oturanların 3/4'ü konut sahibi olmuşken yeni kente yerleşen göçmenlerde bu oran 1/5'e dek inmektedir. İşyeri-konut uzaklığına ilişkin bulgularımız da kentlerde birbirinden kopuk ikili bir yapının varolduğu ve geçekonduların kendi iş olanaklarını, kendi istem ve sunusunu kendi olanakları ile sağlayan bağımsız bir kesim oluşturduğunu savunan Modernleşme Okulu görüşlerini yadsımaktadır.

Bir alan çalışmasının genel sonuçları kuşkusuz bu çalışmaya konu olan deneklerin özgüllüğü ve sınırlılığı gözönünde tutularak değerlendirilmelidir. İskilip İlçe Merkezi ve köylerinden Ankara'ya göç edenlere ilişkin bulgularımız bireysel düzeyde ele alındığında kente yerleşmenin göçmenlerin yaşamını bir çok bakımdan olumlu yönde etkilediği yönündedir. Kentte kalış süreleri arttıkça belirli yapısal sınırlamalar içinde deneklerin tuttukları iş, gelir düzeyleri, oturdukları çevre ve konut niteliğinde belirgin bir iyileşme izlenmektedir. Göçmenler kesinlikle kentin kendi içine kapanık, onun toplumsal ve ekonomik ilişkiler ağına dışarıda kalan bir kesimini oluşturmamaktadırlar. Ancak, göç ettikleri yöre nüfusu ile karşılaştırıldığında Bağımlılık Okulu'nun görüşlerini olumlayıcı bir tablo ile karşılaşıyoruz. Bu yörelerin en verimli ve yöresel kalkınmaya en çok katkıda bulunacak potansiyele sahip kesiminin kentlere göç etmesinin uzun dönemli kalkınma çalışmalarını olumsuz yönde etkileyeceği ileri sürülebilir.

kaynakça

KAYNAKÇA

Abu-Lughad, J. (1961)

"Migrant Adjustment to City Life :
The Egyptian Case" , American
Journal of Sociology , V.67

Akçura Tuğrul (1971)

Ankara, ODTÜ Yayını, Ankara

Akkayan, T. (1969)

Göç ve Değişme, İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi, İstanbul

Arrighi, G. (1970)

"Labor Supplies in Historical
Perspective : A Study of the
Proletarianization of the African
Peasantry in Rhodesia" ,
Journal of Development Studies
V.6 , n.3 , ss.197-234

Banton, M. (1957)

West African City : A Study of Tribal
in Freetown, London, Oxford
University Press.

Baran, P. (1957)

The Political Economy of Growth
New York, Monthly Review, 1957

Bernstein, H. (1979)

"Sociological of Underdevelopment
vs. Sociology of Development" in
D.Lehmann, Development Theory ,
London : Frank Cass, pp.77-106

- Bienefeld, M. (1975) The Informal Sector and Peripheral Capitalism : The Case of Tanzania , Bulletin of the University of Sussex, Institute for Development Studies, V.6 , n.3 , pp. 53-73
- Bock, W.E. and Sugiyama, I. (1969) Rural-Urban Migration and Social Mobility : The Controversy of Latin America, Rural Sociology , 34 (3) Sept, 343-355
- Bonilla, F. (1970) "Rio's Favelas : The Rural Slum Within The City" in W.Mangin (ed.) Peasants in Cities , New York, Houghton Mifflin, pp. 72-84
- Bonilla, F. (1970) "The Rural Slum Within the City" in W.Mangin (ed.) Peasants in Cities, New York, Houghton Mifflin, pp.72-84
- Brauder W.W. and Burchinal L.G. (1965) "Farm Migrants to the City : A Comparasion of the Status, Achievement, and Urban Natives in Des Meines, Jawa" Research Bulletin , 534
- Browett, J. (1984) "On the Necessity and Inevitability of Uneven Spatial Development Under Capitalism" , International Journal of Urban and Regional Planning, V.8, n.2 , ss. 155-174
- Browning H, and Feindt, W. (1969) "Selectivity of Migrants to a Metropolis in a Developing Country : A Mexican Case Study", Demography, Nov. ss.347-357.

./..

- Butterworth, D.S. (1970) "A Study of the Urbanization Process Among Mixtec Migrants from Tilantongo in Mexico City" in W.Mangin (ed.) Peasants in Cities, New York, Houghton Mifflin, pp. 98-113
- Byerlee, D. (1974) "Rural-Urban Migration in Africa : Theory, Policy and Research Implications" International Migration Review, V.8, n.4, pp.543-566
- Coldwell, J.C. (1968) "Determinants of Rural-Urban Migration in Ghana" , Population Studies , V.22 , n.3 , pp. 361-377
- Danielson M.N ve Keleş, R (1978) "Urbanization and Income Distribution in Turkey" Princeton Un. Türkiye Gelir Araştırması Projesi
- Doughty, P.L. (1970) "Behind the Back of the City : "Provincial" Life in Lima, Peru" in W.Mangin (ed.), Peasants in Cities, New York : Houghton Mifflin, pp.30-46
- Ersoy, M. (1978) The Political Economy of Urban Areas , METU, City and Regional Planning Department, Course Outline Series No.7, Ankara
- Ersoy, M. (1982) A Critique of Modernization and Dependency Schools in Urban Industrial Sector , Yayınlanmamış Doktora Tezi, ODTÜ, Ankara

./..

- Ersoy, M. (1984) "Çevre Toplumsal Formasyonlarda Ulusal Ekonomiler ve Kentsel Sanayi Sektörünün Yapısına İlişkin Modeller" Ç.Keskinok, M.Ersoy, Üretim Tarzlarının Eklemlenmesi Üzerine , Birey ve Toplum, Ankara
- Flinn, W.L.
Cartano, D.G. (1970) A Comparasion of the Migration Process to an Urban Barrio and to a Rural Community : Two Case Studies, Interamerican Economic Affairs , V.24, pp.37-48
- Frank, A.G. (1964) Latin America : Underdevelopment or Revolution ?, New York, Monthly Review
- Frank, A.G. (1967) Capitalism and Underdevelopment in Latin America, New York, Monthly Review
- Geertz, G. (1963) Peedlers and Princes : Social Change and Economic Modernization in Two Indonesian Towns , Chicago, Un. of Chicago Press
- Gerry, G. 1974) Petty Producers and the Urban Economy : A Case Study of Dakar, Geneva, ILO, WEP. Working Papers
- Greenwood, M.J. (1971) "An Analysis of the Determinants of Internal Labour Mobility in India", Annals of Regional Science , V.5, pp. 137-151
- Hart, Charles (1969) Zeytinburnu Gecekondü Bölgesi , İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul

- Herrick, B.H. (1965) Urban Migration and Economic Development in Chile, MIT. Press, Cambridge, Mass.
- Holland, S. (1976) Capital Versus the Regions, MacMillian, U.K.
- Hoselitz, B.F. (1960) Sociological Aspects of Economic Growth , Gleoe Free Press
- International Development Research Center (1977) Social Change and Internal Migration , Ottawa
- Jansen, C.J. (1970) "Migration : A Sociological Problem" in C.J. Jansen (ed.) Readings in the Sociology of Migration , Pergamon Press, Oxford.
- Joachim H.,
Nowotny H. (1981) "A Sociological Approach Towards a General Theory of Migration" , M.M.Kritz, C.B.Keely, S.M.Tomasi (eds) Global Trends in Migration Center for Migration Studies, New York, ss.64-83
- Kapil, I.,
Gençağa, H. (1972) Urbanization and Modernization in Turkey : A Case Study , AID Discussion Paper, n.10, Ankara
- Kartal, K. (1978) Kentleşme ve İnsan , TODAİE Yayınları, n.175, Ankara
- Kartal, K. (1982) "Kentleşme Sürecinde Toplumsal Değişme Odağı Olarak Ankara" , Kentsel Bütünleşme , TGA V Yayın n.4 , Ankara

Karpat, K. (1976)

The Gecekondu : Rural Migration and Urbanization , Cambridge Un. Press, Cambridge

Katz, S. (1980)

Marxism, Africa and Social Class : A Critique of Revelant Theories, Centre for Developing Area Studies, Mc Gill University, Montreal
Occasional Monograph Series, n.14

Keleş, R. (1984)

Kentleşme ve Konut Politikası
A.Ü.SBF Yayını, Ankara

Kemper, R.V. (1979)

"Rural-Urban Migration in Latin America : A Framework for the Comparative Analysis of Geographical and Tempo Patterns"
International Migration Review , V.5 , n.2 , pp.36-47

Keskinok, Ç.
Ersoy, M. (derl) (1984)

Üretim Tarzlarının Eklemlenmesi Üzerine , Birey ve Toplum, Ankara

King, K. (1974)

"Kenya's Informal Machine Makers : A Study of Small-Scale Industry in Kenya's Emergent Artisan Society"
World Development , V.2 , n.4-5 , pp.9-28

Kıray, M.B. (1970)

Squatter Housing : Fast Depeasantization and Slow Workerization in Underdeveloped Countries , Paper given to 7th World Congress of Sociology, Varna.

Koo, H. (1981)

"Centre-Periphery Relations and Marginalization" Development and Change , V.12 , n.1 , pp.55-76

./..

Laclau, E. (1984)

"Latin America'da Feodalizm ve Kapitalizm " , Üretim Tarzlarının Eklemlenmesi Üzerine, (derl) , Ç.Keskinok, M.Ersoy, Birey ve Toplum, Ankara, pp-60-94

Langdon, S. (1974)

"Multinational Corporations, Taste Transfer, and Under-Development : A Case Study from Kenya"
Review of African Political Economy V.2 , pp. 12-35

Languian, AA. (1971)

Slums are for People, Honolulu : East West Center Press.

Lerner, D. (1964)

The Passing of Traditional Society, Free Press, New York

Levine, N. (1973)

"Old Culture - New Culture : A Study of Migrants in Ankara, Turkey" Social Forces, V.51 , pp.355-368

Lewis, W.A. (1970)

"Economic Development with Unlimited Supplies of Labor"
A.N. Agorwala and S.P. Singh (eds) The Economics of Under-Development , New York, Oxford, Un.Press

Mangin (1967)

"Latin American Squatter Settlements : A Problem and a Solution" , Latin American Research Review , V.2 , n.3.

Mazumdar, D. (1976)

"The Urban Informal Sector"
World Department , V.4 , n.8 , pp. 655-679

./..

- Mazumdar, D. (1979) "Paradigms in the Study of Urban Labor Markets and LDC's : A Reassessment in the Light of an Emprirical Survey in Bombay City", World Bank Staff Working Paper , n.336
- Meier, R.L. (1956) Science and Economic Development , New York, John Willay
- Merrick, T.W. (1976) "Employment and Earnings in the Informal Sector in Brazil : The Case of Belo Horizonte" The Journal of Developing Areas , V.10 , pp.337-354
- Miner, Horace (1967) "The Folk-Urban Centinum", P.K.Hatt, A.J.Reiss, Cities and Society , New York, Free Press, pp.22-34
- Myrdal, G. (1957) Economic Theory and Under-Developed Regions, London
- Nelson, J.M. (1969) Migrants, Urban Poverty and Instability in Developing Nations , Occasional Papers in International Affairs, n.22 Cambridge, Mass., Harvard University, Centre for International Affairs
- Nelson, J.M. (1970) "The Urban Poor" , World Politics, V.22
- Omari, T.P. (1956) "Factors Associated with Urban Adjustment of Rural Southern Migrants" , Social Forces , V.35

./..

- Oyan, O. (1983) "Üretim Tarzı Kavramı ve Feodalizm" Yarın , n.26 , ss.11-13
- Papanek, G.F. (1975) "The Poor of Jakarta" , Economic Development and Cultural Change , V.24 , n.1 , pp.1-27
- Perlmann, J.E. (1973) Rio's Favelades and the Myths of Marginality , Institute of Urban and Regional Development , University of California, Berkeley, Working Paper, n.223
- Portes, A. (1978) "Migration and Underdevelopment" Politics and Society , V.8 , n.1.
- Redfield, R. (1947) "The Folk Society" , The American Journal of Sociology , V.52
- Rieger, J.H. and Beegle, J.A. (1974) "The Integration of Rural Migrants in New Setttings" Rural Sociology , V.39, n.1.
- Schwarzweiler, H.K. and Brown J.S. (1967) "Social Class Origins, Rural-Urban Migration, and Economic Life Chances : A Case Study", Rural Sociology , V.32 , n.1
- Standing, G. (1981) "Migration and Modes of Exploitation : Social Origins of Immobility and Mobility" , Journal of Peasant Studies , V.8 , n.2 , ss.173-211
- Sethuraman, S.V. (1977) "The Urban Informal Sector in Africa" , International Labor Review , V.116 , n.3., p.343-352

./..

- Sinclair, S.W. (1977) "Ease of Entry into Small-Scale Trading in African Cities : Some Case Studies From Lagos" , Manpower and Unemployment Research , V.10 , n.1 , pp.79-90
- Souza, P.R.
Tokman, V.E. (1978) "The Informal Urban Sector in Latin America" , International Labor Review, V.114, n.3 , pp.355-365
- Suzuki, P. (1964) "Encounters with İstanbul : Urban Peasants and Village Peasants" , International Journal of Comparative Sociology, V.5 , pp.208-216
- Şenyapılı, T. (1979) "A Proposal for a Comprehensive Framework for the Marginal Sector and Squatter Housing" , ODTÜ Gelişme Dergisi , V.6 , n.24/25, ss.373-416
- Şenyapılı, T. (1981) Gecekondu : "Çevre" İşçilerin Mekanı ODTÜ, Ankara
- Tekeli, İ. (1978) İ. Tekeli, L.Erder, İç Göçler , Hacettepe Üniversitesi Yayınları, D-26 , Ankara
- Tekeli, İ. (1978) "Göç Politikaları ve Göç Teorilerinin Yanıtlamaya Çalıştığı Sorular Üzerine Bir Tipleştirme" , İ. Tekeli, L.Erder, İç Göçler , Hacettepe Üniversitesi Yayınları, D-26 , Ankara , ss.17-42

./..

- Tilly, C.
Harold C.B. (1967) "On Uprooting, Kinship and the Auspices of Migration" International Journal of Comparative Sociology, V.8 , pp.139-164
- Todaro, M.P. (1968) The Urban Employment Problem in Less Developed Countries : An Analysis of Demand and Supply Yale Economics Essays, V.8.
- Todaro, M.P. (1969) "A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries" , American Economic Review , V.59
- Wen Lang, L. (1972) Migration Differentials in Taiwan. 1920-40 : A Comparative Study Journal of Developing Areas , V.6 , pp.227-238
- Wirth, L. (1967) "Urbanism as a Way of Life" in P.K. Hatt A.J. Reiss, Cities and Society , New York, Free Press, pp.46-63
- Wolpert, J. (1966) "Migration As an Adjustment to Environmental Stress", Journal of Social Issues , V.22, n.4 , ss.92-102
- Yasa, İ. (1966) Ankara'da Gecekondu Aileleri, SSB Yayınları, Ankara
- Zimmer, B.G. (1955) "Participation of Migrants in Urban Structures " , American Sociological Review , V.20.

ek

SERİ NO :.....
Anketin Yapılış Tarihi :.....

HANE HALKI SORU KAĞIDI

Hane Reisinin

Adı ve Soyadı : ADRESİ :

Adı ve Soyadı	Hane Hal- kının Ha- ne Reisi-	ne Olan Yakınlığı	Yaşı	Medeni Hali	Tahsili	Mesleği	Kaç Yaşında Evlendiği
.....							
.....							
.....							
.....							

1. İskilip'ten göç maksadı ile hangi tarihte ayrıldınız ?.....

2. Bu tarihten önce İskilip dışında herhangi bir işte çalıştınız mı ?
(.....) Evet , (.....) Hayır

3. (Evet ise)

Hangi Tarihte	Nerede	Yaptığınız İş	Ne kadar zaman çalıştınız?
.....			
.....			
.....			
.....			
.....			

4. İskilip'ten yalnız mı, yoksa eşinizle beraber mi ayrıldınız ?

(.....) Yalnız , (.....) Eşi ile

./..

5. (Eğer Yalnız ise) Ne kadar zaman sonra eşinizi getirttiniz ?....

6. Ankara'ya göçtüğünüzde ilk defa kiminle temas kurdunuz ?

Adı ve Soyadı	Mesleği	Size olan Yakınlığı	O zamanki yaşı
.....			
.....			

7. (Aile reisi) Eğitim, iş ve konuta ilişkin değişiklikler

Yıl	Yaşı	Eğitim Durumu	Aile Durumu	Mesleği	Ek işi Var mı ?
...	...				
...	...				

Yıl	Yaptığı İşin Niteliği	Yaptığı İş Nasıl Bulunduğu	İş Yerin- de Kaç Kişi Ça- lıştığı	İş Yerin- dekilerle akrabalı- ğı var mı ?	İş Ne- den De- ğiştir- diği	İş Yeri Nerede İdi ? (semt,sk)
...						
...						

Ev Durumu

Mahallesi	Evin Nasıl Bulunduğu	Kiracı ise Evin kirası	Ev sahibi ise ev e- dinme süresi	Evin Konfor Durumu
.....				Mutfak () ()
.....				Banyo () ()
.....				Hela () ()
.....				Su () ()
.....				Elektrik () ()
.....				Havagazı () ()
.....				Kalorifer () ()
.....				Radyo () ()
.....				Televizyon () ()
.....				TV () ()
.....				Hizmetçi () ()

8. Ankara'ya göçtüğünüzde babanız sağmıydı ? (....) Evet , (....) Hayır

Evet ise ;

9. Ankara'ya göçmeden evvel babanızla beraber mi oturuyordunuz ?

(....) Evet , (....) Hayır.

10. İskilip'ten göçmeden kaç ay evvel babanızdan ayrıldınız ?.....

11. Babanız öldükten ne kadar zaman sonra İskilip'ten göçtünüz ?.....

12. Kaç kardeşiniz halen hayattadır ? (kız ve erkek dahil).....

Kardeşlerinizin :

Mesleği	Yaşı	Nerede Bulundukları	Medeni Hali	Tahsili
.....				
.....				

13. Siz İskilip'ten göçtüğünüz zaman kasabanın diğer aileleri ile mukayese ederseniz ailenizin durumu :

(....) Ortalamanın çok üzerinde
(....) Ortalamanın üzerinde
(....) Ortalama
(....) Ortalamanın altında
(....) Ortalamanın çok altındamı idi?

14. Babanızın mesleği ne idi ?.....

15. Annenizin babasının mesleği ne idi ?.....

16. Eşinizin babasının mesleği ne idi ?..... Nerelidir ?.....

17. Sizin İskilip'deki mesleğiniz ne idi?.....

18. İskilip'deki mesleğinizde kaç senelik tecrübeniz vardı ?.....

19. İskilip'te bir işyeriniz var idi ise, göç ederken dükkanınızı ne yaptınız ?.....

20. Halen İskilip'deki mülkleriniz nelerdir ?

	Bağ	Bahçe	Kirada Mülk	Arazi	Başka
Var	...				
Yok	...				
Miktarı	...				

21. Ankara'ya göçtükten sonra İskilip'de kendiniz veya aileniz için mülk veya mal satın aldınız mı ? (....) Evet , (....) Hayır

Evet ise :

Ne Aldınız	Miktarı	Kıymeti
.....		
.....		

22. Ankara'ya göçtükten sonra İskilip'deki mülkünüzden sattığınız oldu mu ? (....) Evet, (....) Hayır

Evet ise :

Ne Olduğu	Miktarı	Kıymeti
.....		
.....		

23. Sahip olduğunuz.....nasıl işletiyorsunuz.....

24. İskilip'i ne kadar zamanda bir ziyaret edersiniz ?.....

25. İskilip'i ziyarete nasıl gidersiniz ?

(.....) Ailece, (.....) Yalnız, (.....) Başka

26. İskilip'de kimi ziyaret eder veya evinde kalırsınız ?.....

27. İskilip'deki akraba ve dostlarınızdan sizi ziyaret eden olur mu ?

(....) Evet , (....) Hayır

Evet ise :

Ne kadar zamanda bir İskilip'li bir misafiriniz olur ?.....

28. Yaşlanınca nerede kalmayı düşünüyorsunuz ?.....

29. Güç koşullarda güvenebileceğiniz, fikir danışabileceğiniz, yardım isteyebileceğiniz kişiler veya kurumlar varmı ?

(....) Evet , (....) Hayır

Evet ise :

<u>Kişi</u>	<u>Yakınlığı</u>	<u>Kurum</u>	<u>Adı</u>
...			...
...			...

30. İskilip'temi, yoksa Ankara'da mı daha çok yardımlaşma var ?

<u>İskilip'de</u>	<u>Ankara'da</u>
.....	

31. İskilip'den Ankara'ya yeni göçen ailelere yardım ettiniz mi ?

(....) Evet , (....) Hayır

Evet ise : Yardım ettiğiniz aile reisinin

<u>Adı ve Soyadı</u>	<u>Size olan Yakınlığı</u>	<u>Mesleği</u>
.....		

32. Ankara'da en çok ziyaret ettiğiniz beş aileyi söyleyermisiniz ?

<u>Aile Reisinin Adı ve Soyadı</u>	<u>Size Olan Yakınlığı</u>	<u>Hangi Semtte Oturuyor ?</u>	<u>Nerelidir</u>	<u>Kaç günde bir ziyaret ettiği</u>
.....				
.....				

33. Ankara'da oturan başka akrabalarınız var mıdır ? (....)Evet, (....)Hayır

Hangi mahallelerde oturuyorlar ?.....

34. Hangi dernek veya sendikaların üyesisiniz ?

.....

35. İskilip Yardımlaşma Cemiyeti ile hiç münasebetiniz oldu mu ?

(....) Evet , (....) Hayır

Evet ise :

Ne vesile ile

36. İskilip gecesine hiç gittiniz mi ? (....) Evet , (....) Hayır

Evet ise : Kaç defa ?.....

37. Ankara'daki ilişkileriniz

	<u>Nerelere gidersiniz</u>	<u>Ne kadar zamanda bir</u>
a) Alışveriş için		
b) Eğlence için		
c) Sağlık hizmetleri için		
d) Hukuki sorunlar için		
e) Eğitim için		

38. Size göre bugüne kadar olan iş hayatınız başarılı mıydı ?

(....) Evet , (....) Hayır

Hangi yönden başarılı/başarısız idi?

Parası Sosyal Mevkii Geleceği Olup Olmaması İş güvenliği

.....
.....

39. Sizce iş hayatında başarılı/başarısız olmanızın nedenleri neler ?

Eğitim eksikliği (....)

Kente uyumsuzluk (....)

Kontrolü dışında olan olaylar (....)

40. Şu anda yaptığınız işten memnun musunuz ?

(....) Evet , (....) Hayır

Neden ?

41. Tüm imkanlarınız olsa idi hangi mesleği seçerdiniz ?.....

Hayatta neler yapmak isterdiniz ?.....

42. Çocuklarınızın ne olmasını istiyorsunuz ?

Kız Neden Erkek Neden

.....
.....

43. Sizce kişinin yaşamı kendi çabalarına mı, yoksa toplumdaki yerinemi bağlıdır ?.....

44. Hanenizin aylık net geliri kaç liradır ?

<u>Toplam</u>	<u>Maas-Ücret</u>	<u>Kira-Faiz</u>	<u>Mülkünüzden</u>	<u>El sanatlarından</u>	<u>Başka</u>
.....					
.....					

45. Sizce yaşadığınız toplumun en etkili kişisi ve kurumu hangisidir ?

Kişi	Neden
Kurum	Kurum

46. Hayatta en önemli değerler nelerdir ?

Zenginlik (....) , Çalışkanlık (....) Şan şöhret (....)
Namusluluk (....) , Dürüstlük (....) , Diğer (....)

47. Gecekondu halkının en temel sorunları nelerdir ?

.....

48. Sizce gecekonduya yaşayan kesimin sorunlarını çözmek için neler yapılmalı ?.....
Kimler tarafından yapılmalı ?.....

49. Hükümetler gecekondu sorununu çözmek için gayret gösteriyorlarmı ?

.....

50. Sorunları çözmek için getirilecek önlemler nasıl olmalı ?

<u>Köklü Önlemler</u>	<u>Küçük Düzeltmeler</u>	<u>Olduğu gibi Kalmalı</u>
.....		
.....		

51. Ankara'nın başka semtinde eviniz var mı ? (....) Var , (....) Yok

Var ise :

52. Kaç Tane ?.....Hangi Semtte ?.....

TÜRKİYE GELİŞME ARAŞTIRMALARI VAKFI

Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı birbirini bütünleyen iki yönde çalışmalar yapmaktadır. Bir yandan ulusal kalkınmamıza yönelik sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel araştırmalar düzenlemeye çalışmakta veya mevcut araştırmaları kendi olanakları ile desteklemekte, öte yandan bu çalışmaların örnek uygulamalarını kırsal ve kentsel alanlarda doğrudan sürdürmektedir. Bu iki yönlü çalışmanın sağladığı en önemli avantajlardan biri, alanda uygulanan projelerin akademik birikimden yararlanarak belirli bir kuramsal çerçeve içinde sunulmasıdır.

Bir diğer önemli yarar ise uygulama alanında elde edilen deneyim birikimlerini bilimsel araştırma yapan kurumların bilgilerine sunarak araştırma ile uygulamayı gerçekçi bir tabana oturtmaktır. Bu iki yönlü çalışma anlayışı doğal olarak Vakfın bilimsel araştırmaların belirlenmesinde birkaç ölçüte önem vermesini gerektirmektedir. Bu ölçütleri şöyle sıralayabiliriz :

1. İnsan gücü, doğal zenginlik, teknik bilgi ve parasal kaynaklarımızı en uygun biçimde değerlendirerek ulusal kalkınmamızı sağlayacak modeller, yaklaşımlar veya programlar geliştirmek ve bunları araştırıcı, uygulayıcı ve karar vericilere sunmak ;

2. Uzun dönemde kalkınmayı toplumun yararına sunacak ve hakça bir gelir dağılımı oluşturacak çalışmalar yapmak ve bu tür çalışmalara destek olmak ;

./..

3. Çalışmaları yerel ve merkezi kamu örgütlerinin mevcut idari, mali ve personel kaynaklarına dayalı olarak yürütmek.

Bu ilkenin getireceği en önemli yarar, çalışmaların ulusal düzeyde gerçekleştirilmesini sağlayacak kapsamda yürütülmesidir. Bunun yanında böyle bir hizmet anlayışı kamunun elinde bulunan kaynakların daha iyi kullanımına da katkı sağlayacaktır.

YAZAR HAKKINDA

Dr.Melih ERSOY

ODTÜ Şehir Planlama Bölümü Lisans (1971)

Columbia University, Y.Lisans (1973)

ODTÜ Şehir Planlama Bölümü, Ph.D. (1982)

YAZARIN, Political Economy of Urban Areas,

Kaynakça,

Kent Planlamada Standartlar,

Üretim Tarzlarının Eklemlenmesi Üzerine (der),

A Critique of Modernization and Dependency Schools

adlı yapıtları vardır.

Melih ERSOY halen ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde öğretim görevlisidir.